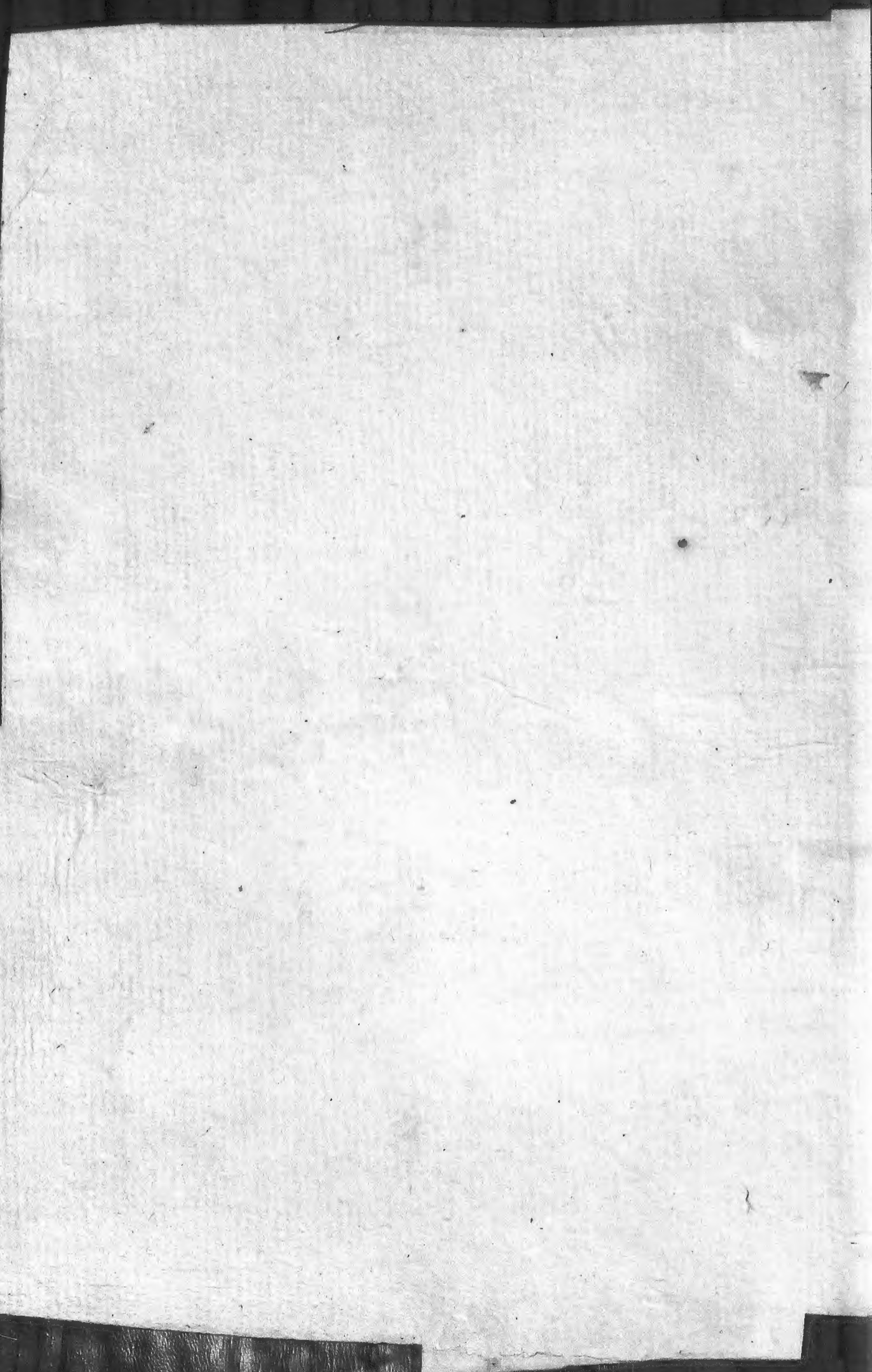

A
II

CV2

TRACTATUS DUO

N E M P E

DE MORBIS PUERORUM,

ET DE MORBIS CUTANEIS.

TRACTATUS DUO

DE MORBIS

DE MORBIS PURPURAE

ET DE MORBIS CUTANEIS

TRACTATUS
METHODICI PRACTICI
IN DUOS TOMOS DIVISI
AUCTORE
FRANCISCO BOISSIER
DE SAUVAGES.

*Regis Consiliario, ac Medico, Medicinæ & Bo-
tanices Professore Regio, Acad. Monspell.
Londinensis, Berolinensis, Upsaliensis Sue-
cicæ, Naturæ Curiosorum, Bononiensis,
Florentinæ, ac Physico-
Botanicæ Socio.*

TOMUS PRIMUS
DE MORBIS PUERORUM.

NEAPOLI MDCCLXXVIII.
Typis & expensis CAJETANI CASTELLANO.
SUPERIORUM PERMISSU.

THE GREAT

AMERICAN

IN THE

W. V. C. T. O. R. E.

FRANCIS

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

TYPOGRAPHUS

LECTORI.

VIRI solidissima instructi doctrina, ingenii sui dotes a natura concessas tanquam vectigal solvendum Patriæ debent. Nullus ipsis gratior finis esse debet, nulla optatior vigiliarum ac lucubrationum merces, quam si utilitati publicæ consulant. Egregium illud munus incumbit præsertim Medicis, quorum in adjuvanda hominum salute directe ac unice tendit scopus. Innumeri igitur in arte peritissimi hocce nobili incitati, incensique desiderio, scriptis eximiis, luculentis observationibus, quæ veritatum medicarum matrem experientiam constituunt, Medicinæ dignitatem amplificaverunt, famam posteris transmiserunt, & haud leve humano generi compendium attulerunt. Hujus operis Auctorem multis jam antea Scriptis eruditis celebratissimum, necnon felicissimum in illorum numero ascribi posse, deterso vanæ adulationis fuko, lubenter asserimus; qui quidem cum sapientibus multum ratus duos fontes esse, quibus quasi luciferis ad veritatis fastigium recta dirigimur, experientia nempe vera & sana ratio, quæcumque profert, experientia & ratione, quantum fas est, confirmat: proinde igitur quanta & quam amplissima salutiferæ arti asserre valent incrementa tractatus illi, quos publici juris facimus, cum & Auctori suo nihil antiquius fuerit, quam ut quidquid per assiduam meditationem, longamque experientiam & didicerat & confirmatum habebat, ad publicam utilitatem illud omne conferret: nihil ergo junioribus Medicis gratius & utilius fieri

vi

fieri posse existimavimus, quam si noster eo totus incumberet labor, ut eximium opus illud, quod demersum jampridem tenebris latebat in lucem prodiret, typisque mandaretur; cum enim necessarium nihil magis sit, quam ex Auctorum bonæ notæ scriptis succum ac robur elicere, illos sibi in agendo exemplar proponere, mentem cogitationemque suam ad hominum excellentium exemplum componere, id bonæ rei maximique momenti esse duximus, si Medicinæ studiosi ex hoc illustrissimi viri opere tanquam e purissimo fonte cognitiones haurirent; maximum exinde, uberiolemque fructum ad artis medendi tam desideratam certitudinem redundare posse confidimus.

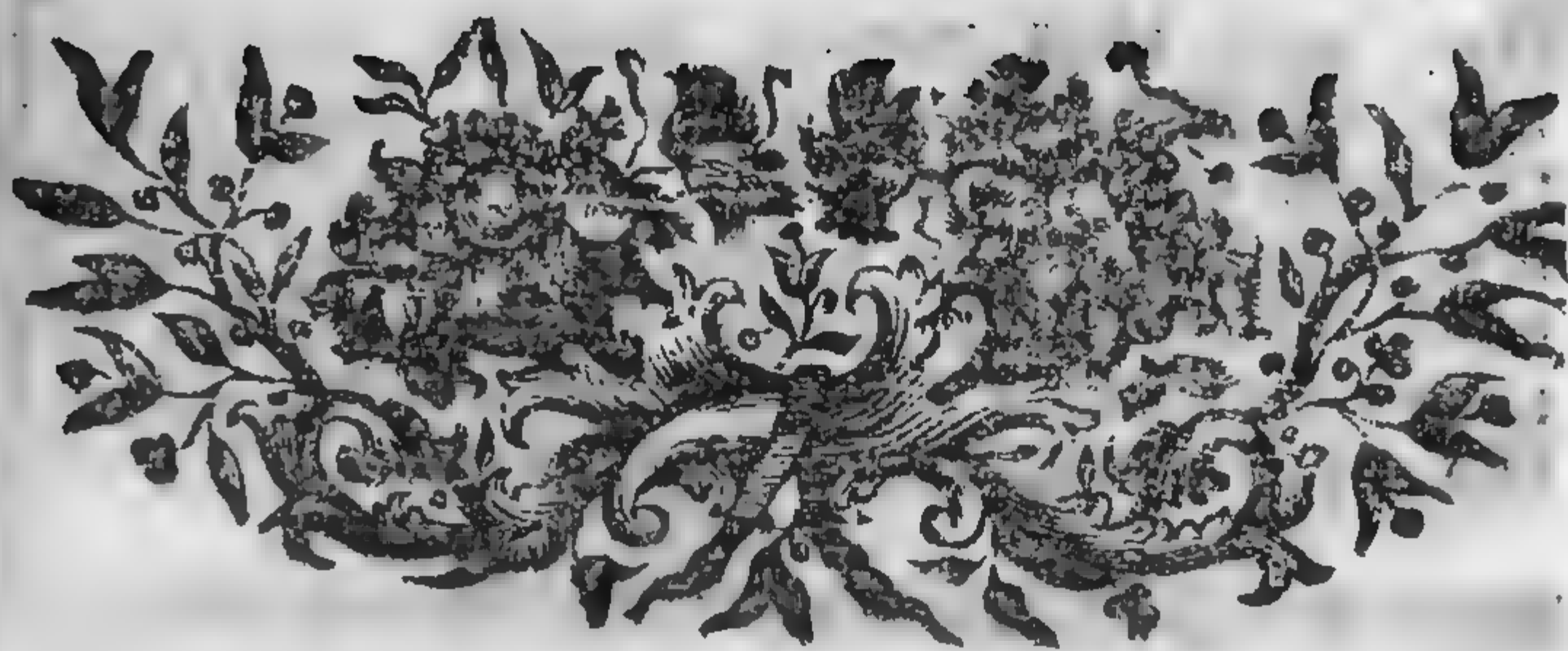
INDEX CAPITUM.

CAP. I.	D E puero recens nato alendo, pag. 2	
II.	De modo puerarum a lacte depellendi,	5
III.	De crusta lactea,	7
IV.	De Tinea,	11
V.	De Phthiriasi, seu morbo pediculari,	15
VI.	De Hydrocephalo,	20
VII.	De Epilepsia, & motibus convulsivis,	34
VIII.	De Vigiliis,	40
IX.	De Pavore nocturno,	44
X.	De Strabismo,	47
XI.	De aurium inflammatione & ulcere,	49
XII.	De Aphthis,	51
XIII.	De vinculo linguae solvendo, & Ranula sub lingua,	56
XIV.	De difficili Dentitione,	59
XV.	De Tussi puerorum,	64
XVI.	De Vomitu & singultu,	67
XVII.	De Torminibus puerorum, seu colico do- lore,	72
XVIII.	De Alvi fluxu,	77
XIX.	De Lumbricis,	82
XX.	De alvi constipatione,	85
XXI.	De ani procidentia,	91
XXII.	De urinae incontinentia,	94
XXIII.	De calculo vesicae urinae,	97
XXIV.	De Intertrigine,	100
XXV.	De Hernia,	103
XXVI.	De hypochondriorum & ventris intume- scentia,	108
XXVII.	De Macie,	113
XXVIII.	De Rachitide,	118

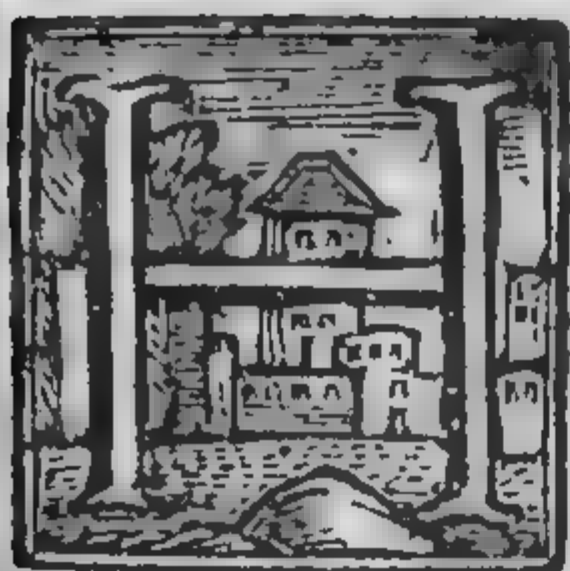

CAP. XXXIX. De Tumoribus strumosis,	127
XXX. De Variolis & Morbillis,	137
ART. 1. De causa Variolarum,	139
2. De Morbillis,	146
3. De definitione & differentiis Variolarum,	151
4. De symptomatum quæ in Variolis observantur explicatione,	153
5. De diagnosi & prognosi Variolarum,	157
6. De curatione Variolarum,	159
7. De Variolis lymphaticis, Gallice la Vèrole volante,	166

TACTATUS PRIMUS
DE MORBIS
INFANTUM,
ET PUERORUM.

OMO a primo ortu, ad annum usque septimum, *Infans* dicitur: *Puer* vero a decimo usque ad decimum quintum: in hac ætate vasa, seu partes solidæ, tenera & nimis mollia sunt, & laxa; nec sat vegeta humorum compages causis morbosis parum resistit; rursus, quoniam corpus infantum accretione, & ulteriori partium explicatione eget, hinc infinita morborum infantes aggredientium series nascitur: nam præterquamquod ob teneram solidorum constitutionem, & non sat vegetam humorum compagem facilius adultis affici possunt; quidam adhuc sunt affectus ab hac ætate inseparabiles, qui ab accretione, aut ulteriori partium explicatione manant: quapropter non omnes affectus,

A

MORB. INFANTUM CAP. I.

Etus, quos inter morbos infantum annumerabimus, iis particulares censendi sunt, cum in adultis etiam observentur; sed præter eos qui ipsis sunt peculiares, alios quoque exponemus, qui tametsi infantibus & adultis communes sint, illis tamen peculiariter tribui posse videntur, cum infantes præ adultis sæpius aggrediantur.

CAPUT PRIMUM.

De puero recens nato alendo.

UT primum infans in lucem fuit editus, lin-
teis calidis excipiendus, ne ab aeris ambien-
tis inassueto frigore lædatur, funiculo umbilicali
prope umbilicum resecto, fortiter filo ligato, ne
amplius quidquam sanguinis e prole per arterias
umbilicales exeat; sordes quas in utero contraxit,
vino tepido, auferre oportet; postea pedes, reli-
quasque partes debite componere, ne ob molli-
tiem vitiosam figuram acquirant; ac fasciis totum
corpus molliter ligare, atque in cunabulo calido
reponere, ubi per plures horas absque alimento
erit donec secessu aut vomitu rejecerit materiam
quamdam flavam viscidam mœconium dictam,
quæ toto graviditatis tempore in stomacho fuit
congesta, quæque verosimiliter suppeditata videtur
ab humore illo in quo fetus innatat, quique mo-
tu liquidi in os fetus irruens, paulatim per œso-
phagum ventriculum subire potest: hæc autem
materia lacti adeo infensa est, ut si non rejicia-
tur, tormina, febrem, motus convulsivos, & gra-
vissima mala, lac corrumpendo pariat. Idcirco so-
lent obstetrices ad eam evacuandam mellis Nar-
bonensis unciam unam infanti exhibere, quo vo-
mi-

DE PUERO RECENS NATO ALENDO. 3

mitus, & alvi depositio producitur: verum si mel ad hanc materiem expellendam non sat valeat, transacto decem aut duodecim horarum spatio, lac parvulo exhibere oportet, ne defectu alimenti virium languor fiat. Hæc aliquando materia sponte per anum excernitur; si sufficiens ipsius non fuerit excretio, sequens parabitur potio purgans.

Rx. Folior. oriental. num. vj. coq. leviter in aq. fontan. unc. ij. dissolv. mann. calabrin. dr. v. colet. & exprimat. fiat potio, quæ vice duplici exhibeatur.

Si prima exhibita mœconium sufficienter expellat, secunda non exhibetur: secus, elapsa hora alteram exhibere oportet: at si hæc materia adeo tenax & viscida sit, ut huic quoque purganti resistat, quod ex gravibus, quæ pariet symptomatis supra recensitis noscetur, vini emetici drachma una cum cochleari infusionis sennæ, ut supra exhibebitur: expulso mœconio, lac tuto infanti exhiberi poterit: quoniam vero stomachus infantum debilis nimis est, quam ut cibos solidos subigere, & coquere valeat, idcirco solo lacte, eos alere oportet, quod est cibus magis idoneus: Medicum vero decet, boni lactis dotes noscere, quia malum parvulo nocere potest.

Lac bonum erit, si albicans, dulce, & mediæ sit consistentiæ, ita ut nec crassius, nec tenuius sit; albedo visu dignoscitur, dulcedo gustu: bonum enim lac suaviter titillat organum gustus; malum vero ingrate afficit, quod ulterius patebit lac in oculum immittendo, si falsum & calidum sit, ut vulgo dicitur, adnatam membranam vellit: si vero oculus lactis applicationem ferat, lac bonum judicabitur: laudabilis ejus consistentia hoc signo indicabitur: ponatur lactis guttula su-
A 2 pra

pra unguem, si effundatur, tenuis est, & calidum, dissolutumque: si nimis adhæret, crassius; similiter, si manui inversæ in guttulas albicantes adhæreat, bonum est: si totum defluat, tenuius, & malum: rursus, lac mulsam in manus, quod frigidum percipitur, bonum est: calidum vero, malum: demum observandum est an odorem suavem, necne, spargat; nam boni lactis dotes odor quoque demonstrat.

Verum & nutricem examinare necesse est; quoniam enim lac chylus est cum sanguine per vasa sæpius provolutus, priusquam in mammis fecernatur, ex eo liquet lac pessimum esse posse, si sanguis nutricis aliqua lue inquinetur, ut scorbutica, venerea, scrofulosa, vel si ipsa a parentibus morbo quopiam contagioso laborantibus oriunda, ut phthisi, epilepsia, &c. quorum morborum semina lac contrahere, ac proli communicare poterit. Rursus, attendere oportet an morbo præfente laboret, ut scabie, tinea maligna, herpetibus, aliisque notabile sanguinis vitium demonstrantibus; quapropter optimum erit parentes nutricis noscere, ut omnis morbi contagiosi suspicio amoveatur. Rursus, utile est scire an nutrix ad iram proclivis, vel sæpius, & levi de causa, vehementibus animi pathematibus corripiatur, qui motus animi lac potenter alterant, & morborum gravium semina proli communicant; bona igitur nutrix erit, quæ juvenis, bonis moribus, ad iram & venerem non proclivis, menstruo fluxu carens, nec obesa, nec macilenta, mammas habens oblongas, papiliam ejusdem figuræ, non crassas & tumidas nimis, quia a pinguedinis potius quam lactis copia tales fiunt, quæ leviter pressæ per plures rivulos lac eructant; demum lac recens, nec vetus sit; vetus enim pinguius & crassius est quam ut ab infantis stomacho ferri possit, accrescit faci-

DE PUERO RECENS NATO ALENDO. §

cile; sanguinem inspissat, vasa obstruit, hinc morbi varii nascuntur: recens vero aquosius & fluidius stomacho lactentis magis congruum: aquosius autem est statim a partu, nec debitam consistentiam acquirit, nisi decem, aut quindecim elapsis post partum diebus, tunc nato exhibere oportet; lacte tantum parvulus vescatur per quinque, sex, vel octo menses, donec ejus stomachus vegetior factus, cibos paulo solidiores ferre possit. Hac adveniente ætate pulticula, vel panis carniurum juribus coctus conceditur; solent mulieres nostrates panem in aqua coquere, addito salis communis tantillo, & oleo cochleare: crescente puero, & ultra annum provecto, factaque dentium aliqua eruptione, offæ, panis, ova forbilia ipsis offeruntur. Carnes vero præbere pessimum, quia stomachus nondum sat vegetus est, ut eas coquere valeat, hinc putredinis copiosa congestio, pluresque morbi oriuntur.

Licet dixerimus lacte muliebri puerum esse alendum, attamen, ipso deficiente, caprillum aut asininum, vel vaccinum potest exhiberi. Vidi pueros lac caprile lugentes, qui integrâ sanitate fruebantur; idcirco, necessitate urgente, caprillum pueris cibis esse poterit, quod vaccino tenuius est, & asinino spissius.

CAPUT II.

De modo puerum a lacte depellendi.

TEmpus puerum a lacte depellendi in omnibus idem non est; a decimo octavo mense ad duos annos utplurimum pueri lactis usum cessant; quidam citius, alii tardius, qui vegetiores,

6. MORB. INFANTUM. CAP. III.

& plures dentes habent, citius aliis lacte carere possunt; aliqui adeo infirmi & debiles sunt, ut lacte diu vesci indigeant: quidam a parentibus vel nutrice, ab ortu sanguinis acrimoniam contraxerunt adeo ut lac plures ad annos ipsis necessarium sit, quo humorum acrimonia demulceatur. Verum crescente puero, robusto, & vegeto facto, & sufficienti dentium numero erupto, a lacte depellatur vere aut autumno, quia tempestate mitiore ciborum mutationem facilius fert, & hoc tempore cibi solidiores sæpius sunt offerendi, ut paulatim ipsis assuescat: remota nutrice offæ, panatellæ, ova forbilia, pulticulæ, panis, aliique cibi facilis coctionis dabuntur; aqua fontana erit pro potu, quia vinum sanguinis motum nimis concitaret; quater in die puer cibabitur, sed modice, ne nimia ciborum copia stomachus aggravetur, hoc modo per sex aut octo dies cibatus purgabitur, ne coctionis reliquiæ præ mora putrescentes, febres, vomitum, diarrhœam, aut alium affectum producant.

Rx. Senn. mundat. rhabarb. contus. ana dr. sem. semin. contr. p. i. coq. in aq. fontan. s. q. in colatur. unc. iij. dissolv. mann. calabr. unc. j.

Celebrata purgatione puer, ut supra, cibabitur, donec quartum aut sextum annum attigerit, tunc carnes elixæ, vel assæ modica quantitate ipsi concedentur, quia stomachus vegetior solidorum ciborum coctionem melius absolvere potest.

CAPUT III.

De Crusta lactea.

CRusta lactea incipit a vesiculis albicantibus, postea luteis, quibus succedit crusta cum ichoris effluxu & maximo partis affectæ pruritu; caput frequenter & faciem occupat, & aliquando per totum corpus ostenditur, achores & favi nominantur, tinea a nostratibus dicitur.

Crusta lactea, seu achores sunt ulcera crustosa, caput ut plurimum & faciem præsertim in lactentibus aggredientia, e quibus ichor effluit cum pruritu. Auctores hoc discrimen ponunt inter achores & favos, quod in achoribus foramina e quibus ichor stillat minora sint; in favis vero majora.

Causa proxima crustæ lacteæ est visciditas & acrimonia succi lymphatici per habitum corporis provoluti: quoniam autem lymphæ ob visciditatem tardius quam par est, per cutem promovetur, ibi accumulata vesiculas illico parit. Verum quoniam altera a retro sequitur lymphæ, nova humoris lymphatici copia accedente, vesiculæ crescent, albæ & pellucidæ erunt ob colorem & consistentiam humoris hærentis: verum mora & calore partium vicinarum, sero dissipato, luteus atque viscidior fiet humor hærens, qui vesiculas, in quibus continetur nimis dilatando, & vasa sanguifera vicina comprimendo, ruptionem vasorum promovebit, quam suppuratio mox sequetur. Verum hic humor ab aeris contactu ulteriorem visciditatem adeptus, crustam efficit sub qua humores continuo effusi, continuam quoque suppurationem efficient; hinc sanies seu ichor, quem ulcera crustosa effundunt cum

pruritu, quia lymphæ extravasata, & putrescens, acer, atque salina partes vellicat, & mordet. Hinc ulcera caput, & faciem præ aliis partibus infestant, quia ob aeris ambientis contactum humorum motus ibi facilius sistitur, in universum extenditur corporis habitum, dum lymphæ visciditatis & acrimoniæ plus particeps est.

Lympham viscidam & acrem reddunt mala lactis in stomacho infantis præparatio præ mora acescentis & corrupti, sanguini visciditatem & acrimoniam communicantis; pravi succi a sanguine materno communicati, & in utero suscepti, lac quoque, quod parvulus sugit, calidum & falsum, morbi quibus afficitur, aut fuit correptus, ut tormina, vigiliæ, &c. a quibus omnibus salium exsuperantia in sanguine fit, sicque lymphæ fluiditas, & dulcedo tollitur.

Quandoquidem crusta lactea caput, & faciem occupat, non totius lymphæ, sed alicujus tantum portionis vitium significat, ideo puer obesus & sanus aliunde videri potest; sed ob pruritus vigiliis torquetur. Verum si universus corporis habitus afficiatur, quoniam id totius massæ vitium supponit, hinc quoque vigiliæ majores, ejulatus fere continui, & macies quædam in puero observantur.

D I A G N O S I S.

Facile memorati affectus noscuntur ex eorum allata definitione: a scabie crusta lactea differt, quia tumores in scabie incipiente minores, in crusta lactea majores & pellucidi sunt; a tinea maligna, quæ raro infantes infestat, quia in ista crustæ duriores & virides sunt, nec non major est pruritus, quam in crusta lactea cum capillorum defluvio.

Causa remota facile nosci potest, attendendo

ad

ad ea quæ præcessere, præsertim ad matris & nutricis temperamentum, & morbos, quibus fuere conflictatæ.

P R O G N O S I S.

Hic morbus salutaris & utilis est, cum sit utplurimum sanguinis suam depurationem molientis, effectus, & ideo non exsiccanda, neque arte sananda sunt ulcuscula; ne intus repellatur id, quod tanquam nocivum natura foras expellebat, & ideo plures subito periere infantes, quibus nutrices, mulerculæ aut empyrici Medici remedia præbuere ad hæc ulcera sananda. Quapropter tantum abest, ut arte exsiccanda atque consolidanda sint, quin potius effluxus humorum promovendus, donec absoluta sanguinis depuratione, solius naturæ viribus ulcera evanescant, ut vulgo fit. Attamen ulcuscula hæc non despicienda, sed sordes, quas emittunt, caute & accurate detergere oportet, ne humor ulcuscula producat, acrior factus rodatur ulterius, aut crusta lactea in tineam mali moris mutetur.

C U R A T I O.

Quandoquidem salutaris & utilis est effluxus ichoris e crusta lactea stillantis, non cohibendus ergo, sed potius promovendus; quapropter infans domi detinebitur, ne ab aere frigido, vel vento subito cohibeatur effluxus; & ichor intus retentus in cerebrum aut pulmones irruat, suæque visciditate ductus horum viscerum capillares obstruens, suffocationem vel soporem cum motibus convulsivis, aliaque mala gravissima afferat; sordes lintheis abstergendæ, & si subito, citiusque ulcera exsiccentur, folia betæ imponere oportet, quibus crustæ emollitæ ichoris effluxum permittunt: at-

ta-

tamen quoniam crusta lactea visciditatem & acrimoniam supponit in humoribus, lac nutricis explorare oportet. Nam si crassius, calidius, vel falsum esset, tenuius & dulcius seligeretur. Lacte sic explorato, requiritur adhuc ut nutrix se abstineat ab omni violento animi pathemate & corporis motu, nec cibos edat crassos, viscidos, ascidos, falsos, aut piperatos, quoniam has omnes dotes acquireret, & proli multum noceret; propterea identidem sic purgabitur, si puer sit a decem aut paulo ultra, mensibus natus.

Rx. Senn. mundat. dr. i. semin. contr. p. i. coq. in aq. fontan. f. q. in colatur. unc. ij. dissolv. mann. calabrin. unc. i. adde Syrup. persicor. unc. sem. capiat.

Nihil ultra moliendum, sed expectandum donec natura ulcuscula exsiccet, & sanguinis massa depurata fuerit: verum si ulcera rodant nimis, ne ossibus cranii cariem afferrent, parti, ubi major erosio videbitur, oleum ovorum vel amygdalarum dulcium, aut lini illiniatur & si erosio adhuc perseveret, vel augeatur, unguentum sequens parabitur parti applicandum.

Rx. Ol. ovor. unc. iiij. ol. amygdalar. dulc. sine igne parat. unc. i. tuth. preparat. dr. ij. Sal. Saturn. & aloes pulverat. ana dr. i. f. unguentum.

Aut unguentum de lithargyro, seu de tribus imponatur, cavendo ne nimis ulcera exsiccentur: quapropter, cessante corrosione, nihil applicare oportet.

C A P U T IV.

De Tinea

VErum crusta lactea sæpe in Tineam mali moris convertitur, idcirco de ea in hoc capite agendum est.

Tineam constituunt ulcera crustosa, viridia, crocea, aut albicantia e quibus ichor fetens parva quantitate; sed cum pruritu maximo exit, furfuracea aliquando est, quia squamas, dum scalpitur, fursuri similes emittit. Recens adhuc est, vel inveterata, caput utplurimum, faciem fere nunquam, alias vero partes raro afficit: pueros præ lactentibus aggreditur, quia sanguis & victus humidior lactentium eam sæpe profligat, secus vero in pueris qui succos pravos in sanguine congerunt; adultis quoque accidit.

Causa proxima est materia viscida summe acer, & mordax in parte affecta affusa: quoniam autem talis materia ob visciditatem per capitis vasa difficillime movetur, obstruit canaliculos, sicque retardato humorum motu, vasa aperiri necessum est, unde crustæ nascuntur; sed materia, quæ effunditur, ulteriorem acredinem hærendo acquirit: rodet igitur partes, & ulcera efficiet e quibus ichor fetens parva quantitate, sed maximo cum pruritu exhibit; qui acrimoniam humoris effusi demonstrat, a quo, vasis exsiccatis & excorrugatis, cavitates fiunt minimæ amplitudinis, unde crusta ulcera obducuntur, fit siccior quam in achoribus & favis, viridis cernitur, nec non scalptu in squamas furfuraceas abit. Rursus, quoniam in capitis tegumentis radices capillorum sunt, implantantur in bulbis, qui autopsia anatomica patent, aridita-

te & rosione textura bulborum destruetur, & alopecia tineam semper sequetur, imo rosa penitus bulborum substantia, curata tineam, nec capilli redibunt; hinc calvities, quam post se nonnunquam relinquit. Quoniam vero tineam humores acres & mordaces in sanguine supponit, ex eo quoque liquet sanguinem sic constitutum, partes debite alere non posse, & ideo tineam laborantes marcescunt, licet vigente appetitu multum ciborum ingerant. Tandem quia pruritus continuus, & molestus est, ex eo etiam vigiliæ importunæ nascuntur.

Tineam pariunt achores & favi neglecti, quorum fordes non detergantur, diu perseverantes cum lacte falsiori & calidiori, præsertim si nutrix venere ardentem appetat, aut expleat, immodice exerceatur, ira vel animi vehementi pathemate sæpe corripiatur, cum experientia docuerit nutricem iram immodicam etiam semel correptam lactenti tineam dedisse; si cibis falsis, piperatis, calidis, & exsiccantibus vescatur; si ipsa scorbutica, scrofulosa aut atrabilaria sanguinis constitutione laboret; demum si fluorem album, vel gonorrhœam aut luem veneream patiat: pueris autem accidit negligentia fordes capitis detergendi, victu pravo, usu salforum & exsiccantium, suppressa evacuatione, qua sanguis succis pravis exoneratur; demum per contagium afficit, si tegumenta, quibus caput tineam laborantis regebatur, absque deterfione capiti alterius imponantur.

DIAGNOSIS.

Tinea a crusta lactea distinguitur, quia ulcera in tineam sicciora sunt, crusta viridi cinerea obducta, e quibus tantillum ichoris fetentis exit, cum maximo pruritu, nec non scalpitu; fursureas squa-

squamas emittunt in crusta lactea ulcera sordidiora, & humidiora copiosum ichorem parum fetentem emittunt, minorque pruritus est, & crusta minus sicca, sed nigra obducuntur. Crusta lactea lactentes, tinea pueros, & adultos sæpius aggreditur, ista caput tantum ut plurimum, altera caput & faciem indiscriminatim infestat.

R R O G N O S I S.

Tinea curatu difficilis est; recens & paulo humida facilius curatur inveterata & sicca; dum crusta squamas furfuraceas emittit, curationem difficilem significat, quia major siccitas, majorque materiæ peccantis acrimonia significatur; calvitiam totalem aut partialem post se relinquit, quia eroso, & a materia acri combusto bulbo, ubi capillus implantatur, capillus renasci non potest.

C U R A T I O

Ad tineam curandam, duo necessario efficere oportet: 1. Humectanda, & demulcenda sanguinis massa. 2. Ulcera capitis detergenda. Primæ indicationi prius insistere oportet, quam secundæ satisfacere, cum falsuginosa sanguinis constitutio materiam acrem perpetuo præberet, nec ulcera ullo modo sanari possent; idcirco diæta humectante, sed forti instituta, simulque incrassante, vinoque multum diluto, modica quantitate concesso, venæ sectionem celebrare necessum est, quæ bis aut ter iterabitur juxta vires & ætatem ægrotantis. Si somnus absit, syrupo papaveris albi, aut laudano cum emulsione exhibito conciliabitur; purgatio postea sic instituetur,

Rx. Senn. mundat. dr. i. tartar. solubil. dr. sem. epi-

epithym incis. dr. ij. semin. coriandr. p. i. coq. in aq. fontan. s. q. in colatur. & express. unc. v. dissolv. mann. calabrin. unc. i. & sem. add. syrup. flor. persicor. unc. i. f. pot. cum regimine exhibenda pro puero aliquot annos nato.

Altera die a purgatione, capiet mane jejuno stomacho jusculum sequens per decem dies continuandum.

R. Pull. junior. gallinac. extenterat. cujus venter implebit. bord. mundat. m. sem. vel semin. quat. frigid. major. mundat. unc. sem. coq. post despumat. per horam unam in aq. fontan. s. q. adde postea nasturt. acquat. m. i. cæresol. p. i. coq. per horæ quart. part. cola & exprime; colato & expresso juscula add. succ. fumar. depurat. unc. ij. capiat.

Finito jusculorum usu, æger iterum purgabitur, & capiet per quindecim dies haustum lactis vaccini ebutyrati cum æquis partibus decocti hordei; assumpto lacte ebutyrato, ægroque repurgato, ut supra, lac asininum per mensem præscribetur. Verum si his non sat demulceatur sanguinis massa, juscula viperarum præscribere oportet per dies viginti, & dein lac asininum; vigente æstatis calore, balnea domestica, & potus aquarum acidularum potenter tineam refrænant. His adhuc irritis, fontanella tibiæ vel brachio adhibebitur, ut sit emunctorium succorum salsuginosorum, quibus massa humorum inficitur. His tandem emendata vitiosa sanguinis crasi, ulcera topicis sanare oportet; lotio capitis per plures dies cum urina calente instituatur, & caput dein scopula detergatur; postea imponatur pix liquata adinstar unguenti, quæ fortiter aggluti-

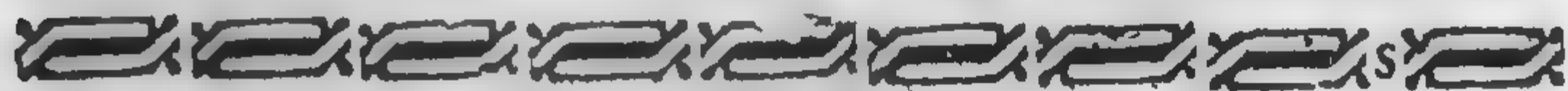

tinata cum vi avellatur, ut sic crustæ auferantur, quo facto sequens paretur unguentum; quo pelle denudatum caput inungetur tum ad dolorem sedandum, tum ad cutem emolliendam.

Rx. Lithargyr. auri unc. i. sal. saturn. & cerus. præpar. ana dr. iij. tuth. pulver. & aloes succotrin. ana dr. ij. butyr. q. s. ol. ovar. unc. ij. misc. f. unguent. ad usum.

Imminuto dolore, qui excoriationem sequitur, unguento prædicto addi poterunt grana aliquot camphoræ, vel loco cerusæ ponetur unguentum album Rhasis ad unciam semissem.

Plura unguenta ab Auctoribus traduntur, sed præstantissima in hoc affectu prædicantur cum alumine, vitriolo, helleboro, staphisagria, radice & succo helenii, scabiosæ, fumaris, lapathi acuti, hydrargiro vivo, brionia, terebinthina, succo raphani, cæparum; ex quibus varia unguenta & emplastra parti imponenda parari possunt.

C A P U T V.

De Phthiriasi, seu morbo pediculari.

POtius indecorum quam morbosum pediculos ubique nasci: eorum tamen copiosa generatio malam sanguinis constitutionem significat, cui mederi oportet. Hæc insecta homines omnis ætatis, pueros tamen præcipue aggrediuntur; in capite ut plurimum copiose nascuntur; quandoque per corpus universum pullulant. Hæc a materia putrescente Antiqui generari credebant; sed quam a veritate aliena sit hæc opinio sat evidenter demor-

monstrat concinna & admirabilis prorsus partium dispositio, quibus pediculi constant: corculum, lacertos, vasa, viscera, reliquasque partes integrantes habent, tanto cum artificio comparata, ut soli Deo eorum productionem tribuere rationi consonum sit. Præterea modus propagandi, qui fit per lendes seu ova, e quibus pediculi nascuntur, manifeste evincit pediculos sicuti reliqua animalcula ex ovis fieri, neque a putredine produci: superest igitur, ut nunc quæramus cur pediculi in nonnullis pueris tam copiose nascentur.

Quandoquidem ex ovis pediculi fiunt, ipsique ova quamplurima ad speciei propagationem destinata, & coitu verosimiliter sæcundata excludunt, ex eo asserere possumus maxima horum copiam cum cibus sanguinem pervadere, & ab ipso in partibus diversis deponi; quod sat evidenter probatur observationibus, quibus constat ex abscessu aperto pediculos magna quantitate fuisse extractos: quoniam igitur ubique in corpore ova pediculorum oriri possunt, nunc sufficiat ut inquiremus quomodo ex iis nasci possuat: verum quoniam rudimenta pediculorum in ovis contenta pediculos sensibiles efficere non possunt, nisi accrescant, nec accrescere sine pabulo, quæramus nunc quomodo pabulum ipsis suppeditatur.

Veritati sat consonum statim videtur ova pediculorum in se humorem quempiam continere posse, quo per aliquod tempus nutriri, & accrescere possint; dummodo a calore externo agitatus & commotus in corpusculum pediculi irruere valeat; sic bombyces ex ovis calore tantum & absque pabulo exterius adveniente nascuntur, Verum si hæc admittantur, cum nec ova, nec calor in omnibus hominibus desint, pediculi quoque in omnibus nascerentur; quod tamen experientiæ adversatur; idcirco credimus ova pediculorum pabulo exterius

adventante egere, ut animal contentum excludatur; pabulum autem lendes penetrabit, vel per vforum poros aut ostia eorum extus in hunc finem hiantia subibit; sed quicumque admittatur ingrediendi modus, quoniam ovum pediculi totum minimum est, necesse etiam est, pabuli partes minimas & minimas esse, ut vias adeo insensibiles pervadere valeant; & ideo supponimus pabulum, quo pediculi nascuntur, esse insensibilem transpirationem, tenuissimis partibus aquosis præsertim & sulphureis donatam; quapropter pediculi pueris adeo familiares sunt; hinc qui pueri pediculis laborant, adulti ab iis immunes sunt, mutata sanguinis crasi.

Vidi pedicularem morbum in viro nobili quadragenario, humido & obeso admodum sordes in cute copiose contrahente, quæcumque cura adhiberetur. Similiter phthiricis pediculi frequenter accidunt; hac ratione in capite potius quam in aliis partibus externis pullulant, ob humiditatem & sordes, quæ a capillis retinentur; sic qui pediculos in capite gerunt, immunes derasi evadunt: hos etiam inter cutem & cuticulam capitis adnatos Aristoteles observavit; vulgo tamen in cute externa nascuntur. Pediculos generant sordes vestium & cutis diu relictæ; hinc homines immundi & pauperes eos abunde generant; etenim sordibus relictis, halitus e corpore exeuntes, retinentur; hinc calor major, atque uberior partium divisio sequitur; hinc pediculorum pabulum & exclusio; sic pediculi monachis familiares sunt, quia vestes raro mutant & indusiis non utuntur. Communicantur adhuc per contagium; sic vir pediculofus, alios, quibuscum incubat, pediculis afficit. Dum a causa externa pediculi nascuntur, & eorum productio a sanguine minime fovetur, deterfis sordibus, corpore mundato, mutatis sæpe vestibus, cessat pediculorum

D I A G N O S I S .

Phthiriasis signis non eget, ut dignoscatur, cum pediculi visui offerantur; hoc unice considerare oportet, an pediculi fuerint communicati, vel propter sordes contracti, aut si demum vitiosa sanguinis constitutio eorum natalibus favet.

P R O G N O S I S .

Malum pediculare omni prorsus periculo caret, sed molestum & indecorum est; Aristoteles refert quosdam olim morbo pediculari obiisse, ut Alcmanum Poetam & Phetesidem Syrium; vix tamen credibile est pediculos quemquam jugulare posse; quapropter verosimilius est illos a vitiosa sanguinis constitutione morbos contraxisse, quibus obiere.

C U R A T I O .

Morbus pedicularis vix aliam expetere videtur curationem, quam sordes capitis detergere crebra pectinatione, & frequenti vestium mutatione; verum quoniam pediculorum generationi favent halitus humidiores & sulphurei e corpore emanantes, idcirco diæta instituatur cum cibis boni succi & facilis coctionis; præterea utile erit puerum identidem purgare, ut ferositates per anum excernantur, & cruditates, quæ chilosi nocere possunt, evacuentur: purgabitur modo sequenti puer, quinque vel sex annos natus.

Rx. Senn. mundat. dr. i. Rhabarb. contus. scrup. i. Sal. absinth. gr. vi. Semin. contr. p. i. coq. in aq. fontan. s. q. in colatur, & express. unc. iii. dissolv. mann. calabr. & syrup. flor. persicor. ana unc. i. fiat potio.

Po

Postea parabuntur juscula sequenti modo.

Rx. Cancr. fluviat. num. ij. coq. per hor. in jusc. pull. junior. sub fin. coction. add. fol. boragin. m. sem. cerefol. p. i. post levem coction. col. & exprim. fiat jusculum.

Ufus horum jusculorum per aliquot dies continuabitur, tum topica parti adhibere oportet; in adultis & juvenibus hydrargirum est remedium præstantissimum; hoc a pediculis monachi immunes se præstant; verum in pueris adhibendum non est absque cautione, minima tamen dosi inungi poterunt vestes, modo diu capiti aut aliis partibus non applicentur; aliter hydrargirum penetraret, & nimis humores moveret; quapropter staphysagria uti Auctores suadent, cujus semine pulverato caput inspergatur, vel prius lotio capitis fiat cum decocto sequenti.

Rx. Radic. helen. & brion. ana unc. i. coq. in aq. fontan. s. q. per horam unam; sub finem coction. add. fol. rut. absinth. & scord. ana m. sem. fiat decoctum ad usum supra notatum.

Vel unguentum sequens capiti illinire oportet.

Rx. Pulver. staphysagr. dr. iiij. farin. lupin. fell. taur. ana unc. sem. sulphur. viv. & aloes succotrin. pulverat. ana dr. ij. ol. laur. & rut. ana part. æqual. s. unguent. quod capiti illiniatur.

Dum hæc exterius applicantur, puer sumet alternis diebus mercurii dulcis grana sex, quæ dosis continuata per viginti dies pedicularem morbum sæpe sanat.

C A P U T VI.

De Hydrocephalo.

Hydrocephalus, sen apostema capitis aquosum, vel hydrops capitis, est collectio serosi humoris in capite. Is externus est, dum serum extra cranium colligitur, & intra tegumenta, & pericranium, vel intra pericranium & cranium. Internus dicitur, dum humor serosus inter duram, piamque meningem colligitur; colligi vero absolute posset intra cranium, & duram matrem; verum ibi difficillime fiet feri collectio, quia dura mater non tantum futuris, sed & toti cranio firmiter adhæret, ut ex apertura cadaverum constat.

Rursus Hydrocephalus tam externus, quam internus universalis aut particularis est, quia serum modo in toto, modo in aliqua tantum capitis parte colligitur, ut dum ventriculi cerebri anteriores præsertim sero collecto replentur. Quoniam vero diversa observantur symptomata in hydrocephalo universali & particulari, de primo nunc agemus, particularis postea ætiologiam exposituri.

In hydrocephalo universali interno, qui pueris statim a partu accidit, vel quocum ipsi nascuntur, tumet præter modum caput; figura ejus irregularis ad quadratam quadantenus accedit; ossa illius molliora, & futuræ membranaceæ, ut in cranio pueri, hydrocephalo defuncti, quod domi habeo, videre est; hinc caput facile comprimitur, tuncque sopor cum motibus convulsivis puerum corripit, qui cessante compressione evanescunt, ut in eodem puero adhuc vivente sæpius expertus sum, æger ad somnum propensus, cum facie subtumida, pallidaque, & quadam sensuum hebetudine; respi-

ratio ut in statu naturali; pulsus paulo debilior, & mollis cum extremitatum refrigeratione; hinc mulieres hos pueros plusquam alios vestibus coope-riunt, ut naturalem calorem extremitates conservent.

Quandoquidem in pueris recens natis hydrocephalo laborantibus sanguis aquosior est, ossa capitis vix aliquam obtinere soliditatem, & futuræ membranacæ adhuc sunt, ex eo quoque satis patet, quomodo serosus humor intra caput collectus tumorem tantæ molis producat; quoniam enim partes adeo molles facile cedere possunt, ideo vis, qua humores in cavitatem capitis traducuntur, quæ alia non est præter vim arteriarum in dura meninge & superficie cerebri oscillantium, ossa extendit, ut sic mole capitis ampliata majus sit ad humores serosos continendos spatium; verum admirabile prorsus est in hoc morbi genere tantam vim capitis ossibus inferri ab humore seroso intra caput collecto, cerebro intacto, & illibato; quod quoniam ossibus & futuris multo mollius est, vi comprimendi resistere minus capax videtur, unde apoplexia, epilepsia, vel quilibet alius soporosis affectus hydrocephalo quasi necessario accessurus videtur: cui difficultati, quæ maxima nobis videtur, satisfieri posse censemus, dicendi aquam in capite effusam nativa fluiditate ita disponi, ut propter columnarum æquilibrium, nullam ipsi compressionem afferat, ut patet exemplo animalium, quæ in aquis immersa pondere aquarum incumbentium, tametsi immenso nullatenus comprimuntur, quia æqualis ubique adest compressio; verum si una tumentis capitis pars digito comprimatur, quoniam tunc compressio inæqualis est, pars cerebri subjacens ob mollitiem ossium compressa vi majori in vicinas fertur, quam ab ipsis repelli possit; tum cerebro inæqualiter compresso, sopor, & motus convulsivi fiunt, propter circuitum sanguinis per

cerebrum perturbatum, & inæqualem liquidi cerebrosi ad partes influxum, quæ, compressione cessante, & restituto æquali humorum motu, evanescunt.

Præterea tota cerebri moles, dum arteriæ micant, tumet; ergo vis illa major est serosi laticis pondere, ac per consequens sero collecto nulla futura compressio; demum aquæ in hydrope capitis interno inter duram & piam meningem colliguntur, ut ex apertura cadaverum didici; pondus ergo sustinendum ab omnibus fibrarum funiculis, qui e dura matre oriundi in pia terminantur. His igitur viribus fit, ut aquæ effusæ, non in cerebrum, sed in ossa capitis agant, quæ mollia in futuris præsertim, vi aquarum cedunt, extenduntur, totumque caput majorem molem adipiscitur; tumque capiti accidit idem quod in abdomine in ascite, cujus parietes musculosi ab aquis effusis dilatantur, & impense tument, dum canalıs intestinorum cavus, membranaceus, compressibilis in aquis immersus omnis compressionis immunis est.

Quoniam vero nec serosus humor in capite effundi, nec ossa ipsius & futuræ adeo mollescere possunt, nisi sanguis aquosior & humidior sit, ex eo igitur fit facies pallida & subtumida. Rursus quoniam liquidum nervosum parcius a sanguine, a quo suppeditari oportet, separabitur, erit quoque laxitas nervorum, cum difficili musculorum motu: hinc sensuum hebetudo & propensio ad somnum nascentur, puerque hydrocephalo laborans minus alacer & agilis est; ex eadem causa pulsus debilitas & extremitatum frigus sunt deducenda. Verum quoniam humor serosus in capite extravasatus diu continetur, sensim & sine sensu cerebri substantiam penetrabit, idque relaxabit, ac motum humorum in eo pervertet, unde apoplexia vel epilepsia hydrocephalo tandem succedet. Quandoquidem observationibus clarissimorum constat plu-

res ductus lymphaticos a sinu longitudinali oriundos inter duram & piam meningem excurrere, horum quoque ruptioni debetur aquarum in capite collectio: verum quoniam humorum stagnatio ruptionem vasorum semper præcedit, aquas ergo in capite colligunt quæcumque motum humorum in ipso retardant. Retardatur autem humorum motus in capite, quia vasa capitis flaccidiora sanguinem difficile premunt & expellunt, vel quia obstructa vel compressa ipsum in circuitu sistunt, utroque enim modo humores in capite congeri posse manifestum est: congestis semel humoribus, vasa præter modum dilatata serum e cavitatibus suis effluere sinent; aut, quod verosimilius est, disruptis aut apertis vasis lymphaticis, lymphaticus latex per rimas vasorum exhibit; quoniam vero qualibet cordis contractione ad cerebrum appellit sanguis, arteriæ ipsius dilatabuntur, quæ dein proprio elatere contractæ, humores ad rimas vasorum trudent, per quas in capitis cavitate effundentur: verum quoniam arteriæ continuo oscillant, est quoque fere continua vis, qua humores effusi in ossa capitis feruntur.

Vasa autem capitis obstruunt humores crassi & viscosi, relaxant aquosi & humidi; sic lac quo infans alitur crassius & aquosius hydrocephali causa est: hunc remotius parit victus humidus nutricis aut prægnantis, vel ejusdem temperamentum pituitosum, vel morbus a sero redundante productus, ut anasarca aut leucophlegmatia. Demum hydrocephalus in utero gigni poterit, si caput fetus ab ipso nimis comprimatur; idem a partu difficili fiet, si caput fetus in uteri orificio aliquandiu commorans valide prematur, vel durius confricetur. Quoniam superius dictum est humores extra vasa non effundi, nisi motus humorum prius retardetur, ex eo etiam patet hydrocephalum ca-

pitis partes internas, vel externas afficere, prout motus humorum in istis, aut in illis retardabitur.

D I A G N O S I S.

Hydrocephalus tumore capitis majore, irregulari, compressionis capaci, & reliquis supra recensitis in puero recens nato dignoscitur, cum pus aut sanguis tanta copia in parte colligi minime possit, ægro superstite; an externus vel internus sit, his signis noscetur: si tegumenta mollia & œdematosa, luceque ab adversa parte posita caput diaphanum sit, futuris laxis & ossibus capitis ab invicem non dimotis, hydrocephalum externum scies; secus vero internum, quia in externo serum inter tegumenta & pericranium, aut pericranium inter & cranium colligitur: hoc quoque signo nosces serum collectum fuisse intra cranium & pericranium, si dolor acutus hydrocephalum præcefferit, quia pericranium a cranio separari non potest, nisi fibræ per quas huic annectitur rumpantur vel vehementer distrahantur. An aquæ hydrocephalum efficientes internum, inter cranium & duram matrem, vel inter utramque meningem colligantur, cognitu impossibile est, nisi post mortem; raro enim vel nunquam inter cranium, & duram matrem, sæpius & fere semper inter utramque meningem, quia plures ductus lymphatici ibi excurrunt.

Signa causarum petuntur ex temperamento, vitæ, aut morborum cognitione, quibus prægnans fuit affecta, tum ex partu laborioso, necnon præsertim ex iis, quæ per graviditatem accidere; tandem ex explorato nutricis lacte, vel si proles recens nata lapsu, ictu, aut quavis alia causa contusionem, aut gravem capitis compressionem passa fuit; demum si caput infantis denudatum aeri

fri-

frigidiori diu fuerit expositum, aut si frigida aut humida lintea ipsi fuerint applicata.

P R O G N O S I S.

Hydrocephalus externus minus periculosus, & curatu facilius interno, cum sero exterius effuso via pateat vel saltem dari possit ad effluxum promovendum; minime vero interius collecto. Rursum in hydrocephalo interno serum ambiens cerebrum paulatim ipsum emollit & penetrat, hinc gravissimi affectus, mors ipsa; quapropter hydrocephalus internus semper lethalis est; id in tribus pueris hydrocephalo correptis observavi, qui, vitis omnibus remediis, obiere; & in uno eorum, quem secui, cerebrum molle ad instar pultis, & minori quam par est mole donatum observavi, quod a vitio sanguinis nimis aquosi, ad partes alendas minus apti, ita factum judicavi. Hydrocephalus est morbus chronicus, quidam enim cum eo ultra annum vivunt.

C U R A T I O.

Antequam auxilia ex pharmacia vel chirurgia deprompta ægro administrentur, prius lac, quo infans nutritur, explorare oportet, ne aquosius aut viscidius sit, utroque enim modo peccans morbum foveret & insanabilem efficeret, idcirco mutandum, si vitiis jam recensitis insigniatur. Deinde observare oportet, an hydrocephalus sit internus, vel externus; in externo, quoniam serosus humor extra cranium colligitur, externa quoque remedia utiliora sunt, siue scarificationes fiunt in parte capitis inferiore pone aures, e quibus serum extravasatum extillat; similiter setaceum, aut vesicatoria occipiti admodum humores falsos evacuant;
his

his adduntur volatilia, & spirituosæ, quæ vasa capitis firmare ferumque restagnans discutere valeant; quapropter utile erit caput continuo fovere linteis calidis vel sequentem pulverem ipsi imponere.

Rx. Flor. Anthos, majoran. & chamæmel. ana m. sem. flor. benjoin. caryophyll. & nuc. moscat. pulverat. ana scrup. ij. caphor. scrup. i. fiat pulvis & conficiatur s. a. capitium.

Vel sequenti decocto caput foveatur & postea capitium calidum imponatur.

Rx. Fol. betonic. salv. & laur. ana m. i. bull. in partib. equalib. aq. fontan. & vin. Auster. sub fin. coction. add. stæcad. Arabic. schænant. & flor. melilot. ad m. sem. colet. & exprimat. f. decoctum ad usum.

Quidam cataplasma suadent; sequens parari poterit.

Rx. Cucumer. silvestr. radic. brion. ireos florent. ana lib. sem. coq. in aq. font. s. q. usque ad putrilagin. deinde pistentur & per setaceum trahatur pulpa.

Rx. Hujus pulpæ lib. j. theriac. veter. dr. ij. adip. viperin. unc. sem. ol. lacert. unc. i. & sem. ol. anis. & cinnam. ana gut. aliquot; f. cataplasma capiti imponendum.

Verum quoniam cataplasmata poros capitis replendo, feri exhalationi nocent, ab iis satius est se abstinere; & uti pulvere præscripto, cum decocto, & præsertim setaceis, scarificationibus, fontanellis. Vesicatoria in hac ætate admodum tenera merito suspecta habenda sunt, quia cantharides

fa-

facile corpus pueri penetrant, & graviter afficiunt.

Interna remedia pharmacia suppeditat, & eadem sunt ac ea quæ in hydrocephalo interno præscribuntur. Quoniam vero hydrocephali curatio non est expectanda nisi serofus humor in capite collectus per alvum aut renes extrudatur, idcirco purgantibus & hydragogis insistere oportet; paretur sequens potio purgans pro puero unius anni aut circiter.

Rx. Fol. oriental. dr. sem. rhabarb. contus. gr. xx. sal. tamarisc. gr. x. coq. in decoct. radic. aperient. unc. iij. in colatur. & express. dissolv. Syrup. rosar. pallidar. unc. i. jalap. gr. iij. f. potio.

Si puer esset ætatis paulo provectioris ut trium, vel quatuor annorum, sequens ipsi exhibendus est bolus ante purgationem.

Rx. Aquil. alb. gr. v. jalap. gr. vj. cum s. q. Syrup. de ros. sicc. solutiv. f. pilulæ duæ vel tres mane devorandæ, & potionem superbibendo ut supra.

Purgatus puer sumet mane per plures dies potionem sequentem.

Rx. Syrup. rosar. pallidar. unc. i. jalap. gr. v. diagred. gr. iij. misc. capiat.

Si aquæ post aliquot dies non sufficienter movetur, ipsi addatur syrupus de spina cervina ad dr. iij. & aliquot diebus elapsis, si evacuatio nondum votis respondet, drachma semissis: hoc remedium aquas in pueris potenter movet, ut sæpius ex-

expertus sum dum curabam pueros anasarca, & ascite laborantes; hoc remedio per viginti aut triginta dies utebantur, facto identidem aliquo intervallo.

Si puer esset plurimum annorum, aqua vitæ Germanica ad unciam semissem, syrupo rosarum pallidarum adderetur, lactentibus autem non convenit: utile etiam erit purgationem identidem iterare; nutrix autem diætam exsiccantem tenebit; his topica & externa remedia adjungere nonnulli suadent, verum inutilia sunt.

Quæritur an hydrocephali interno trepanum conveniat?

Respondeo cum Munnicks, aliisque viris de re chirurgica optime meritis: capitis apertionem ægri mortem accelerare, quia una capitis parte subito depleta, cerebrum antea a compressione immune, tunc tantopere premitur, sublato pressioni æquilibrio, ut munia sua explere minime possit, & ideo sopore, ac motibus convulsivis, brevi post operationem correptus extinguatur æger. Hoc confirmavit experientia, ita referente Fabricio Hildano 17. *Observat. Chirurg. Cent. 3.* de juvene chirurgo; qui pueri hydrocephalo laborantis calvariam aperire ausus est, verum puer triginta sex ab operatione horis obiit.

De Hydrocephalo particulari interno.

Hydrocephalus particularis internus audit, dum serum in ventriculis cerebri præsertim anterioribus colligitur; tunc visio aboletur, oculi suffusi & tumidi convelluntur, clauduntur quasi in dormientibus, facies subtumida & pallida, extrema corporis frigent, pulsus parvus & debilis est, si febris desit. Verum si causa quæ serum in ventriculis congerit, febrem afferat, rubet subtumida fa-

facies pulsus frequens & mollis, anxiosus æger; mox oculos aperit, & aspicere videtur, licet non videat; mox claudit: pueros ut plurimum, raro adultos afficit.

Quandoquidem serum in ventriculis cerebri non potest colligi, nisi substantiam cerebri corticalem, & medullarem undequaque protrudat, ex eo fati liquet motum humorum in cerebro perturbatum iri, nec posse liquidum nervosum e cerebro ad partes sufficienter amandari; hinc minor cordis & articularum pulsatio, minorque in humoribus motus, tum fermentationis, tum circulationis, ex quo pulsus parvus & debilis cum extremitatum refrigeratione nascitur. Quoniam adhuc thalami nervorum opticornum a ventriculis cerebri anterioribus originem ducunt, a sero ibi collecto premuntur; qua pressione fit ut liquidum nervosum per nervos opticos ad retinam fluxurum supprimatur, unde retinæ laxitas cum visus abolitione erit; sed & alii nervi, qui in oculis distribuuntur, tertia scilicet & quarta conjugatio, prope thalamos opticornum originem habent, comprimuntur quoque. Hinc & oculi suffusi & tumidi erunt. Rursus, quoniam serum est quid mobile huc & illuc diffluens, magis quoque nervos memoratos comprimere poterit. Unde dabitur influxus liquidi nervosi ad oculos irregularis & inæqualis, hinc identidem oculi convelluntur. Demum, quoniam tanta feri in ventriculis cerebri collectio concipi non potest absque intercepta in illis humorum circulatione, ex eo quoque fiet ut sanguis in capite remoretur, & subtumida & pallida videatur facies, si febris desit, ob sanguinis constitutionem aquosam & humidam: verum si causa hydrocephalum ventriculorum producat motum febrilem afferat quoniam major est intestinus sanguinis motus, magis quoque cor & arterias ad contractionem sti-

mulabit, unde fortior atque frequentior erit pulsus cum facie subtumida & rubra: demum anxiosus puer erit, quia sanguis ob vasorum laxitatem difficile per partes provolutus, vasorum tunicas commovet & vibrat, eadem de causa anhelatio fit, quæ gravior est, febre exacerbante, ob motum sanguinis in pulmonibus celeriores.

Si hic hydrocephalus adulto aut puero aliquot annos nato accidat, quia firmior est atque solidior ossium calvariam constituentium textura & unio, moles capitis non crescit; sed serum ventriculos cerebri adeo dilatat, ut totum viscus veluti marsupium videatur, si in lactente aut puero recens nato fiat, ossibus adhuc mollibus, & futuris laxis caput intumescet, & ad majorem molem perducetur, ut ex observationibus Auctorum colligitur. Quoniam absque retardato humorum motu serum effundi non posse certissimum est; idcirco nec humor serosus in ventriculis cerebri colligitur, nisi sanguinis motus præpediatur, vel in plexu choroideo, vel in lateribus ventriculorum seu substantia cerebri medullari. Causa igitur conjuncta hujus hydrocephali erit retardatus humorum motus in plexu choroideo, vel in parietibus ventriculorum; quoniam enim ob præpeditum humorum motum vasa turgescere & nimis repleri oportet, liquidis a retro sequentibus liber aditus denegabitur, qui in qua conantur intrudi, vasa repleta ulterius dilatabunt & aperient, factaque vasorum rima, serum effundetur magna quantitate. Retardatur humorum motus in memoratis partibus, si sanguis aquosior, crassiorque, vel inæqualiter inspissatus a cruditatibus primarum viarum, concurrente laxiore cerebri structura, vel glandulis aut tumoribus skirrosis in vicinia adnatis; sic hydrocephalum remotius pariunt victus humidior, intempestiva frigidorum capiti applicatio, ~~denudati~~ capitis aeri
fri-

frigido expositio, soluta sanguinis compages, seu nimia feri in sanguine extricatio, sive a coagulantibus, sive a dissolventibus, quo fit ut aliquando cum febre maligna aut putrida complicetur. Oritur adhuc a tinea frequenter subito suppressa facto regressu humoris visceri & falsuginosi a partibus capitis externis ad internas; hujus generationi concurrit glandula pituitaria obstructa & indurata, aut infundibulum obstructum, aut compressum, quia ab his feri in ventriculis collecti derivatio præpeditur; cum unanimi Auctorum consensu constet, glandulam pituitariam ad hoc fuisse destinatam, ut humiditates ventriculorum cerebri per infundibulum accipiat, & ad sinus Lowerianos transmittat.

D I A G N O S I S.

Hydrops ventriculorum cerebri noscitur ex visus abolitione, oculis suffusis & humidis identidem convulsis, modo clausis, modo apertis, cum facie pallida & subtumida. perseverante morbo reliquæ partes convellentur, quia quo major fit feri collectio, eo major ventriculorum dilatatio, partiumque vicinarum compressio; quapropter origines nervorum inæqualiter compressæ, liquidum nervosum inæqualiter quoque accipiunt, & ad partes traducunt; hinc brachiorum, crurum, aliarumque partium spasmi sequuntur. Hunc hydropem anteeunt dolor capitis diuturnus & pertinax, morositas, torpor mentis, appetitus prostratio; quæ hydropem imminuentem, præcipue in junioribus pueris, significant, ut in duobus nuperrime observavi, qui hac specie hydropis obiere. Is vero adultos raro, pueros sæpius ob molliorem cerebri texturam, & constitutionem sanguinis serosam, aggreditur, & eos pue-
ros

ros præcipue quorum capitis nimis tumidi moles naturalem multum superat.

P R O G N O S I S.

Hæc hydrocephali species gravissima & lethalis est pronuntianda, ita testante experientia, nullumque vidi qui ab ea evaserit; licet via aquis effluendis per glandulam pituitariam patere videatur; verum propter compressionem medullæ cerebri ab aquis collectis illatam diu nequit perseverare in ipso circularis humorum motus. Hinc citius ægri jugulantur ab aquis ventriculorum cavitates replentibus; verum periculum majus, si febris cum hydrocephalo complicitur, quoniam accelerato humorum motu, sanguis uberius ad cerebrum fertur, majorque aquarum collectio fit. In hydrocephalo particulari pedes, brachia, caput convelli malum, quia spasmus tot partium omnes ventriculos cerebri aquis repleri, vel serum in basi cranii effusum significat, ut observavi in binis pueris hydrocephalo laborantibus, qui motus convulsivos in capite, brachiis & pedibus aliquot diebus ante obitum, passi sunt; aperta calvaria, aquas pauca quantitate in ventriculis, majori in basi cerebri collectas inveni.

C U R A T I O.

Quandoquidem hydropem ventriculorum nunquam sanari superius dictum sit; idcirco remedia præscribere inutile videtur; attamen si quædam adhibere necessum sit, eadem adhibere oportet, quæ supra pro hydrocephalo universali interno fuere proposita; cum eo discrimine, quod si febris adsit, sanguinem mittere oportet e brachio, postea e pede, & dein potio cathartico-emetica præscriben-

benda, ut cruditates febrem & hydrocephalum producentes, aut foventes expellantur. Parabitur sic potio pro puero duorum aut trium annorum.

Rx. Senn. mundat. dr. i. rhabarb. contus. dr. sem. sal. tamarisc. scrup. j. coq. in decoct. radic. aperient. unc. iij. in colatur. & express. dissolv. mann. calabrin. unc. j. adde tartar. stibiat. solub. gr. ij. capiat.

Si puer ætatis sit majoris, augebitur dosis purgantium, & emetici.

Celebrata purgatione, hydragoga supra propofita convenient, aut purgantibus insistere oportet, si hydrocephalus immineat, aut incipiens sit absque febre, incidere, attenuare sanguinem, & serum expellere oportet; quapropter, diæta exsiccante, & incidente præscripta, nec non sanguine misso a pede, & purgatione celebrata etiam cum emetico, sequens parabitur pulvis per dies aliquot sumendus pro puero sex aut septem annos nato.

Rx. Croc. mart. aperient. majal. ror. præparat. gr. vj. rhabarb. pulverat. gr. x. pulver. milleped. & sal. tamarisc. ana gr. v. jalap. & diagred. ana gr. iv. f. pulvis, quem capiet mane superbibendo jusculum sequens.

Rx. Radic. brusç. asparag. & petrosel. ana unc. sem. coq. in juscul. pulli per horam unam; sub fin. coction. adde folior. capill. vener. polythric. & scolopendr. ex omnibus m. j. fol. betonic. iv. aut v. coletur & exprimatur.

Verum quoniam puer pulverem non facile sumet, idcirco jusculum radicibus alteratum capiet: si id accipere nolit, paretur absque radicibus. Uti-

le erit purgationem celebrare quarta qualibet die, & assumpto decies aut duodecies pulvere aperienti cum iusculis, exhibebitur aqua vitæ germanica, donec restitutis cerebri muniis, puer e periculo hydrocephali immunis credatur. Optimum erit etiam cauteria nuchæ admoveere, & vesicatoria scapulis, ut omni ex parte fiat feri dissipatio; quo remedio absque aliorum pharmacorum auxilio hydrocephalus præcaveri potest.

CAPITULUM VII.

De Epilepsia, & motibus convulsivis.

PUeros & lactantes præsertim epilepsiam & motus convulsivos adeo frequenter corripere experientia demonstravit, ut puerilis morbus epilepsia fuerit appellata; ideoque inquiremus cur pueri & lactentes præsertim tam facile in hos affectus incidant.

Quandoquidem epilepsia est privatio aut immutatio maxima sensuum, tum externorum tum internorum, cum nonnullarum partium aut totius corporis concussione, quæ ex infarctu cerebri, & inæquali nervorum ex eo procedentium compressione oritur, ex eo etiam facile colligitur pueros, & præsertim lactentes præ adultis huic obnoxios esse.

1. Quoniam molle & tenerum est ipforum, hac quoque de causa facile in eo humores hæere possunt, & infarctum cum inæquali eorum compressione inducere. Etenim nec ita molle cerebrum esse potest, quin vasa exilissima quibus constat mollia quoque sint, & minima vi elastica fruantur; quapropter si humores cum æstu, & nimia quantitate, vel cum

cum aliqua visciditate ad id trudentur, difficile per ejus substantiam circuitum absolvere poterunt. Humores igitur crassi & viscidi in vasa exilissima irruent; per quæ ratione molis adeo lente provolventur, ut tumores pariant, & liquida quæ a retro sequuntur, sistere valeant: hac adhuc facilius fient, si cerebrum, præter mollitiem huic ætati naturalem, humiditatibus in sanguine redundantibus ulterius fuerit laxum; sic pueri quorum caput crassius & humidius est, sæpe epilepsia & motibus convulsivis corripuntur, cum cerebrum in capite crasso necessario mollius contineatur, quod etiam accidet ab irregulari ejusdem cerebri incremento; etenim cum in lactentibus non detur illa cerebri accretio, quam intra plures annos acquisitum est, quam plurimis de causis accidere potest, ut cunctæ cerebri partes æqualiter & juxta debitas leges non crescant. Sanguis igitur in parte sufficienter non nutrita & evoluta difficiliter movebitur, minimaque de causa hærebit.

2. Quoniam nervi & dura mater lactentium vasis exilissimis constant, seu organis elasticis, quæ facile motum suscipiunt ob exilitatem, & vibrationes incredibili celeritate edunt; ex eo etiam fit, ut minima de causa ad vibrationes celerrimas edendas impelli possint. Verum nec adeo celerrimæ vibrationes in nervis & dura matre fieri possunt, nisi liquidum nervosum e capite ad partes trudatur, motusque sanguinis per cerebrum turbetur, cum mater illa membrana motu suo systaltico sanguinis motum in cerebro subjacente promoveat. Ergo hac quoque de causa pueri & lactentes præsertim præ adultis epilepsia afficiuntur cum solida & liquida in adultis mole majori donata ad motus adeo celeres minus sint idonea. Quapropter epilepsia puerorum a duplici causa reperi potest: 1. ex iis quæ cerebri mollioris vasa

infarcire possunt. 2. Ex illis quæ nervos irritare & succutere possunt.

Vasa cerebri infarciunt humores tenaces & viscosi, cum moles ipsorum exilissimis vasorum insensibilium cavitatibus minime conveniat, hinc vasorum obstructio, varii in cerebro tumores nascuntur, a quibus humorum motus retardatur, & infarctus producitur. Humores tenaces & viscosos afficiunt lac viscidius, quo lactens alitur, mala ejus in stomacho præparatio, vel cruditates a primis viis suppeditatæ, quæ sanguinem inspissant, & veluti coagulant: inspissatur adhuc sanguis a frigore externo, ut si infans aeri frigido aut vento diu exponatur, cum imminuto hac de causa sanguinis motu partes ejus integrantes simul coire oportet, ex qua cohæsiōe sequitur humorum visciditas; infarciunt adhuc cerebrum humores viscosi a partibus ad ipsum devecti; sic a suppressa crusta lactea a causa externa, ut aere frigido, vel intempestiva remediorum applicatione, epilepsia gravis recurrit, quia humor viscidus & tenax crustam lacteam pariens intus repulsus vasa cerebri obstruere & replere valet: motus epilepticos quoque parit concussio capitis, ob nimiam vasorum mollitiem, & nondum sufficienter factam ossium cranii soliditatem. Nervos irritando, epilepsiam produciunt dentes difficile erumpentes, & dure nimis gingivas lacerantes, sanguis in tumore phlegmodeo putrescens, & nervos in hac parte vehementer succutiens. Epilepsiam ab hac causa productam observavi in puero quatuor annos nato, qui phlegmone suppurato in parte media, & superiore ossis coronalis laborabat, quem ab iterata hujus partis contusione sæpe cadendo contraxerat; aperto tumore exiit pus, & puer sopore & motibus convulsivis non fuit ultra correptus.

Epilepsiam puerorum vermibus intestina pun-

gen-

gentibus Auctores tribuunt. Tametsi vermes pun- gere & laceffere non negemus, veritati tamen sat consonum videtur epilepsiam tunc tribui debere materiæ intestinis putrescenti, a qua vermes na- scuntur, cujus portio ad sanguinem delata motum humorum in cerebro perturbare idonea est; posse tamen nervorum morsus epilepsiam producere se- quens observatio probat.

Daobus ab hinc annis ad puerum quatuor annos natum, vocatus sum, qui pridie denarium deglu- tierat, motibus convulsivis spasmis cum facie pal- lida & sopore detinebatur; cognita ab ancilla illi famulante morbi causa, clysterem purgantem & potionem contra vermes, aliquot diagredii granis additis præscripsi, quibus alvum deponendo, de- narium excrevit, & symptomata memorata illico evanuerunt. Pueris vero octo, vel ultra annos natis epilepsia accidit ab iisdem causis quæ eam in adul- tis pariunt.

D I A G N O S I S.

Ex sopore & motibus convulsivis epilepsia pue- rorum noscitur. An ab irritatione vel humoribus viscidis cerebri infarctum producentibus fiat, fa- cile assequi possumus a nutrice vel puero famu- lantibus, sciscitando ea quæ præcessere. Abdomen reliquasque corporis partes explorando Medicus vi- debit an causa in his resideat.

P R O G N O S I S.

Sicuti pueri ceteris facilius epilepsia corripian- tur, ita & facilius sanantur. Mutata humorum con- stitutione, firmato partium solidarum cerebri præ- sertim & nervorum tono, sic docet *Hyppocrates* pueros ab epilepsia liberari victus ratione, muta-

tione cœli & præsertim ætatis; verum aliquando in pueris epilepsia adeo graviter recurrit, ut eos jugulet; quapropter non immunis periculi censenda, dum sæpius redit, & sopor inter reditus maximus est, & ferme totum convellitur corpus. Rursus, quæ a materiis viscidis cerebrum infarcentibus fit, gravior est ea, quæ nervorum succussionem sequitur. Sic lethalis creditur epilepsia, quæ crustæ lacteæ suppressæ, aut tumori in capite enato accidit; minus gravis judicatur, quam dolor colicus intestinorum parit: pueros in vigore acuti morbi convelli malum, quia causa morbifica altius cerebri substantiam penetrat, & humorum motum in eo perturbat; pejor adhuc quo febris acutior est, quia accelerato sanguinis motu in cerebrum uberius ruit, & totalem ipsius infarctum parit.

C U R A T I O.

Quandoquidem hic de epilepsia lactentium curanda præcipue agitur, idcirco statim lac, quo alitur æger, explorare oportet, an viscidum, falsum, seu calidum sit; si lac optimum puer sugat, tunc huc dirigenda curatio ut causa remota tollatur, quæ cum varia esse possit, diversa etiam methodus curandi adhibetur. Verum quoniam frequenter fit a crusta lactea subito intus repulsa, vel a cruditatibus acidis in stomacho a lacte relictis, quæ alimentum lactentis inquinantes, febrem, soporem, cum motibus convulsivis pariunt; epilepsia ab his oriundæ curationem ibi proponemus; cum eodem modo curanda sit a quacumque ex his causis procedat. Quoniam igitur infarctus cerebri fit cum motu febrili, idcirco sanguinem illico mittere oportet ad unc. iv. juxta ætatem & vires ægrotantis; elapsis aliquot horis, sequens injicietur enema.

Rx. De-

Rx. Decoct. comm. clyster. refriger. & laxant. unc. vj. dissolv. cathol. dr. vj. vin. emet. turbid. unc. sem. f. clyster.

Si a clystere morbus non remittatur, sequens potio purgans præscribitur statim a clystere rejecto.

Rx. Senn. mundat. dr. j. rhabarb. contus. semin. contr. & tartar. solubil. ana scrup. i. coq. in aq. fontan. unc. iij. in colatur. & expression. dissolv. mann. calabrin. unc. i. vin. emet. dr. vj. vel tartar. stibiat. gr. iij. f. pot.

Altera die a purgatione, clyster ut supra injiciatur, absque vino emetico, & bis in die exhibebitur pulvis de gutteta ad gr. xij. Die sequenti purgatio iterabitur.

Rx. Pulver. de guttet. gr. xij. cap. cum lact. cochlear. superbibend. potion. ut supra.

Altera die ad stomachum corroborandum, parabitur sequens infusio, qua bis in die utatur.

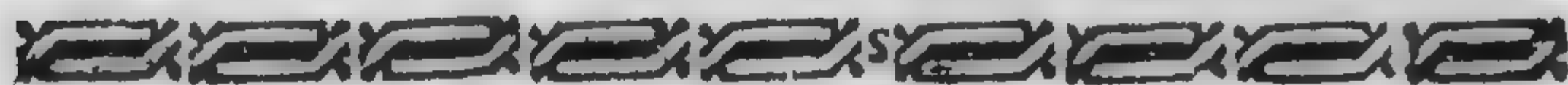
Rx. Kinkin. in alkool redact. dr. ij. rhabarb. pulverat. dr. j. summitat. absynth. minor. p. i. coq. leviter in aq. fontan. lib. sem. & dein per horam calide infundantur.

Rx. illius infusionis unc. ij. capiat.

Ante infusionis haustum, exhibebitur pulveris de gutteta scrupulus semissis. His curata epilepsia, ne iterum redeat, cavendum; idcirco puer semel in mense aut sæpius purgabitur, & qualibet hebdomada bis sumet pulveris de gutteta grana duodecim. Imo si caput lactentis crassius & humidius

esset, fontanella occipiti admoveretur, & nutrix a cibis crudis, acidis & humidis se abstineret. Interim, si irritis remediis epilepsia perseveret, his ulterius insistere non debet Medicus, sed diæta convenienti præscripta expectandum ut æger ad ætatem pubertatis perveniat, in qua mutationes fiunt, quæ epilepsiam quandoque radicitus tollunt.

C A P U T VIII.

De Vigiliis.

PUeri somnulosi sunt, ipsisque utilis videtur dormiendi necessitas, quam constitutio sanguinis humida, cerebrique mollities parit; cum in somno corpus mirum in modum nutriatur & crescat. Hinc vere ægrotare lactentes censendi sunt, cum diu vigilant, ita ut nec pannorum mutatione, neque cunarum motu, nec cantu, nec mamma exhibita, aut alio quovis modo somnum capessere possint; tunc ejulant, flent anxiosi, & mille modis corpus torquent & agitant; his perseverantibus accedit corporis emaciatio cum motu febrili.

Quandoquidem vigilia in continua tensione, & motu corporis atque nervorum sensibus externis prospicientium consistit, patet eam fieri posse, quia liquidum emporium & nervos replens continuo commovetur, quia vel ipsi nervi in partibus succussi præter modum emporium succutiunt, reliquumque systema commovent, dum liquidum nerveum cavitatem replens, continuo commovetur; fluit quoque continuo a cerebro ad partes subjectas, & continua adest nervorum tensio, unde vigilia; liquidum autem nervosum commovet

au-

auctus intestinalis sanguinis motus, quo celeriter
 ad cerebrum fluit, celeres & frequentes arteriarum
 oscillationes efficiens; quoniam autem arteriarum
 cerebri, & duræ meningis oscillationes a sanguine
 appellente fiunt, quo citius, celeriusque sanguis ad
 caput trahitur, eo celeriores & frequentiores du-
 ræ matris, & arteriarum cerebri oscillationes na-
 sci oportet, quibus liquidum nervosum prompte a
 sanguine derivatur & e cerebro celeriter exprimi-
 tur. Intestinum autem sanguinis motum intendit
 lac a nutrice calidum & falsum exhibitum, vel in
 stomacho infantis male præparatum & accensum,
 sicque heterogeneum quodam modo sanguini fa-
 ctum; nervos succutiunt excoriationes in habitu
 corporis factæ; ut in cruribus & natibus ab urina,
 aut alvinis fecibus acrioribus, aut non deterfis, &
 sordes ibidem relinquentibus; vigilias quoque pa-
 riunt tormina, colici dolores intestinorum, vel
 rheumatici aliarum partium, ulcera, tumores phleg-
 monosi aut erysipelatosi, quibus nervi præter mo-
 dum succussi emperium, & reliquarum partium
 nervos commovent, unde vigilæ. Quia vero vi-
 gilia motus est continuus nervorum & liquidi eos
 replentis atque tendentis, idcirco necesse est, ut
 motus sanguinis magis intendatur, quo febris ex-
 citabitur, nec non fiat maxima partium dissipatio;
 hinc marcor totius corporis orietur, cum in somno
 præcipue infantes alantur, quia succi nutritii ap-
 positio partibus facilior est pacato, quam accele-
 rato humorum motu. Demum quia causa vigilia-
 rum dolorem sæpe affert, ejulatus, fletus & variz
 corporis agitationes eas sequentur.

DIAGNOSIS.

Nullis signis vigilæ immodicæ egent, quibus
 dignosci possint, cum satis pateant; sed ad hoc
 præ-

præsertim attendere oportet ut causa vigiliæ noscatur, quapropter explorare oportet, an infans aliquid mali patiatur, ut difficilem dentitionem, tormina, dolores colicos, aut rheumaticos, quia partes movendo cognitu satis faciles erunt, cum tangi aut moveri non possit pars dolens, quin infans in fletus & ejulatus erumpat: observandum præterea an tumorem inflammatorium ulcus vel aliquid simile in corpore gerat, a quibus dolor & vigiliæ nascentur; si eorum nullum sit, lac, quo infans nutritur, examinandum, & si in lacte nullum vitium reperiatur, crudiatum in primis viis latentium suscipio non levis erit.

P R O G N O S I S.

Vigiliarum diversa sit prognosis ratione temporis & causæ vigiliæ; recentes minus habent periculi quam diuturnæ, quia diuturnis febris, emaciatio, virium prostratio & alia gravissima mala accidunt, secus recentes; vigiliæ quas lac calidum, leves dolores colici, excoriationes pariunt, minus graves sunt illis, quæ ulcera, tumores phlegmonosos, erysipelatosos, vel rheumaticos sequuntur dolores. Vigiliæ diuturnæ præter mala quæ afferunt, causam validiorem & profligatu difficiliorem agnoscunt, quam recentes, & in hoc etiam periculosiores.

C U R A T I O.

Duo sunt in vigiliis sanandis efficienda: 1. Somnus quam cito fieri poterit conciliandus: 2. Causa vigiliarum profliganda. Primum narcoticis fiet, & ideo statim syrupus papaveris albi præscribendus; varia sit ejus dosis pro varia infantis ætate: puero sex menses v. g. nato exhibebitur prima vice

ce ad dr. sem. augebitur sensim, ad drachmas duas, & singulis diebus exhibendus est, donec vigilia remiserit. Vidi puerum bimestrem cui drachmæ tres diebus singulis exhibebantur. Laudanum ut potentius narcoticum nunquam propinandum, ne sopor lethalis procreetur; sanguis etiam mutatur, si febris adsit, & ætas infantis ejus missionem permittat.

Verum quoniam narcotica diu somnum conciliare non possunt manente causa vigiliarum, nec somnus arte adeptus vires reficit, nec corpus alit ut naturalis; ideo curatio ad causam remotam præcipue est dirigenda; si fordes excoriationem attulerint, panni mutantur, quoties urinam aut alvinas feces excernet; si tormina, dolores colici aut difficilis dentitio vigilias pariant, iis medebitur ut infra dicetur; si tumor, ulcera aut inflammatio causa sint, remediis pariter convenientibus curanda; si lac calidum & falsum vigilias efficiat, tunc melius seligere necessum est; si dolores rheumatici aut succi falsuginosi in utero a matre ad prolem traducti natales iis præbuerint, licet lac, quod infans fugit, bonum & laudabile sit, conveniet, ut humidius, dulciusque evadat, nutricem temperare jusculis pullorum refrigerantibus, aut cremoribus oryzæ, aut hordei, illamque cibis ut humidis & pinguibus, seque abstinere a crudis, falsis, exsiccantibus, piperatis, &c. tandem si ab acidis in stomacho nidulantibus, & lac corrumpentibus oriatur, purgabitur sequenti modo.

Rx. Senn. mundat. dr. sem. rh. contus. scrup. i. semin. contr. p. i. coq. leviter in aq. fontan. unc. ij. in colatur. dissolv. mann. calàbrin. unc. i. capiat.

Altera die sumat fyrupi de cichoreo composit.
un

unciam unam cum Rhæi pulverati granis duodecim, & sero ipsi cum lacte exhibebitur corallii rubri præparati scrupulus unus; per triduum his remediis utatur, exhibito qualibet nocte syrupo papaveris albi ad somnum conciliandum, quibus irritis, si halitus, quos per eos emittit, aciditatem referant, sequens pulvis parabitur.

Rx. Corall. rubr. præpar. ℥ rh. pulverat. ana gr. x. sal. absynth. gr. v. fiat pulvis pro una dosi, cum jussuli vel lactis cochleare exhibendus puero sex menses nato.

Hic pulvis alternis diebus exhibebitur, ne puer præscripto remediorum usu fatigetur, eoque quies & ultra, si necesse sit, utatur, cujus usu finito præscribatur purgatio, ut supra.

C A P U T IX.

De Pavore nocturno.

PAvore nocturno pueri corripiti creduntur, dum a somno subito excutiuntur cum clamoribus & fletu, irregulari membrorum motione, oculis apertis perterriti fugere, & alio se conferre volentes, qui somnio terribili perciti parentum & famulantium verbis, nec blanditiis se colligunt; pavor nocturnus periodos habet longiores, vel breviores, tardius aut citius redeunt, & nisi in somno non afficit.

Cum pavor nocturnus mere somnium sit de re pavorem inducente, somnium vero error animæ judicantis & in cerebro operantis; igitur in pavore nocturno fibræ cerebri irregulariter succu-
tuntur.

tluntur, unde irregulares ideæ animæ offeruntur, quarum errorem dormiens, & sensibus non compos corrigere nequit, imo nec expergesfactus statim corrigit, quia fibrarum emporii motus adhuc perseverans ideas vividas animæ offert, quibus in errorem inducitur, donec motu fibrarum remisso, anima minus vivide affecta debite etiam judicet; sed cum anima ab objecto repræsentato fortiter percellatur, hinc irregularis & perturbatus liquidum nervorum ad partes influxus, unde ejulatus, fletus irregularis, membrorum motio, ceteraque, quæ vehemens animi pathema demonstrant.

Verum nec quidquam fibras emporii succutere irregulariter potest præter humores qui in cerebro provolvuntur; ergo causa pavoris nocturni a perturbato humorum in cerebro motu producitur. Perturbabitur autem humorum motus in cerebro a succis crudis a stomacho ad sanguinem traductis, qui tempore somni absque divisione cum sanguine provoluti substantiam cerebri tunc collapsam subeuntes sanguinis motum in eo sistent, unde validiores arteriarum oscillationes, quibus fibræ emporii fortius succutiuntur, earumque liquidum vehementer commovetur.

Verum arteriis cerebri validius oscillantibus, liquidum nervorum magis quoque ex ipso exprimitur: fluet ergo uberius ad nervos, eorumque tensionem restituet, unde pueri expergesfactio; sed tantus humorum motus absque violenta vasorum commotione non fiet; ergo erit quoque anxiosus infans; hinc ejulatus & fletus cum partium commotione, quæ in infantibus nondum loquentibus & pavoris nequaquam capacibus mechanice fiunt.

D I A G N O S I S.

Satis ex allata definitione hic affectus noscitur,
præ-

præsertim si pueros annos quatuor aut quinque natos aggrediatur, cum ipsi objectum pavoris verbis exprimant. In lactentibus ejulatu, clamoribus fletu, membrorum commotione, tremore subito, & si ne causa manifesta a somno excitatis satis patet,

P R O G N O S I S.

Hic affectus levis est, & absque periculo ut plurimum fit, cum causa, a qua producitur, facile tollatur, verum si sæpe redeat, periculum est ne epilepsia ipsi succedat, quia obstructions in cerebro supponit vel facit; si paroxysmi longiores sint & fortissimi, motibus convulsivis, palpitatione, motu febrili, & maximo angore stipati, nec somnus post paroxysmum quietus & securus fit, sed interruptus, gravis habendus est pavor nocturnus, quia magis cerebrum afficitur, & major est cruditatum copia, a quibus febres gravissimæ oriri possunt.

C U R A T I O.

Cum pavor nocturnus a cruditatibus acidis sanguinem inquinantibus oriatur; ideo totus curationis scopus in eo est, ut sordes in stomacho nidulantes evacuentur, & digestio laudabilis fiat; si lactens æger sit, lac, quo vescitur explorare oportet; & si crassius, aut falsum sit, tenuius, dulciusque seligatur; si puer aliquot annos natus sit; modice cibetur, offis, panatellis, ovis sorbilibus, & pane tantum utatur; dein purgatio celebretur sic pro puero quinque annos nato.

Rx. Senn. mundat. dr. i. rh. contus. scrup. i. sal. absynth. scrup. sem. coq. in aq. fontan. unc. iij.

*iiij. in colatur, dissolv. mann. calabrin, unc. i.
f. pot.*

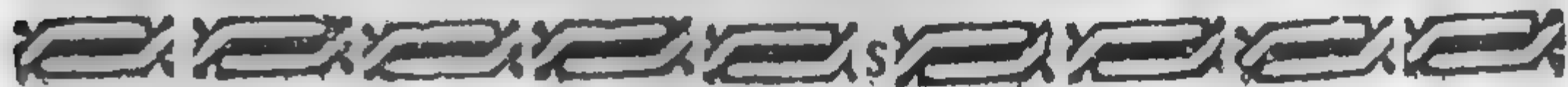
Altera die a purgatione sumet infusionis sequen-
tis uncias duas bis per triduum, aut ultra sumen-
dæ.

*Rx. Kinkin, in alkool redact. dr. ij. rh. contus.
scrup. ij. summitat. absynth. minor. p. i. in-
fund. per horam levi præmissa ebullition, in
aq. fontan, lib. i. servetur ad usum.*

Si nondum pavor nocturnus remiserit, iterabi-
tur purgatio ut supra, qua celebrata, sumet puer
novies, aut decies mane jejuno stomacho pulve-
rem sequentem.

*Rx. Kinkin. & rh. pulverat. ana scrup. sem. croc.
mart. aperient. gr. viij. sal. absynth. & dia-
gred. ana gr. iiij, f. pulvis ad usum,*

Hoc pulvere puerum pavore nocturno laboran-
tem novissime sanavi. Finito usu pulveris repur-
gabitur, & necesse erit ut per aliquod tempus mo-
dice cibetur, & ab usu carniū se abstineat, quia
caro facile in stomacho corrumpitur.

C A P U T X.

De Strabismo.

STrabismus est oculorum versus canthum inter-
num aut externum distorsio; unus tantum, ambo
aliquando distorquentur oculi. Dividitur in conge-
nitum & adventitium; congenitus is est, quocum
na-

nascitur infans: adventitium puero nato accidit, & duplex est, fugax & permanens; fugax sæpe periodicus est.

Causa strabismi est contractio fortior musculi abductoris aut adductoris in utero factam supponit, si oculus versus nares distorqueatur; vel defectum accretionis, quo fiet ut adductor antagonista carens oculum ad se trahat. Fugax aut periodicus convulsionem unius aut alterius musculi ostendit, & cum epilepsia, vel hydrocephalo cerebri complicatur. Adventitius permanens ab inæquali horum musculorum nutritione fit, & sæpe in infantibus producit, dum in cunis jacentes lumen a latere vident, ad quod oculos continuo convertendo distortionem oculorum efficiunt.

Strabismus congenitus adventitio difficilius curatur, quia vitium conformationis supponit, nullis remediis curabile. Fugax, quoniam sympathicus est, prognosim sequitur morborum, a quibus producit. Adventitius a causa externa factus facilius curatur eo, quem causa interna producit.

Remedia huic morbo minime profunt cum naturæ viribus aut artificio sit sanandus; idcirco nihil aliud tentare oportet, quam infantem cogere, ut oculum ad latus oppositum convertat, sive eum in cunis ita reponendo, ut lumen a latere opposito accipiat, sive larva faciem obducendo, cujus foramen in latere opposito sit, per quod lumen accipiat, qui hac de causa oculum in latus oppositum convertere conans, musculi abducentis v. g. contractionem molietur, qua nutritionem & tonum accipiet, exsuscitato fibrarum carnearum tono ab influxu liquidi nervorum continuo ad musculum appellentis.

C A P U T XI.

De Aurium inflammatione & ulcere.

POne aures maximus est glandularum numerus, e quibus humor in pueris præsertim copiose exit, quod ex humiditate hujus partis colligitur. Accidit autem sæpe ut hic humor falsuginosus nimis pruritus primo excitet, deinde excoriationem pariat; unde tota postica auris nec non cutis ossi-petrofi vicina inflammantur; accidit autem inflammatio ab ejusdem humoris visciditate glandulas obstruente, vasa sanguifera comprimente, & sic sanguinis motum in inflammata parte retardante, dolor cum pruritu fit, sequitur excoriatio, humorque falsuginosus effluit, qui linteis accipitur, ne, ibi morando, ulteriorem acrimoniam adipiscatur; tument parotides, maxillares, & reliquæ glandulæ in collo, quæ juxta venas jugulares ponuntur, ex quibus humorum visciditas evidenter colligitur.

Accidit aurium inflammatio hyeme sæpius, æstate rarius; pueros humidos, quales quibus caput crassius est, præ cæteris aggreditur, mundata parte affecta, hæc inflammatio ut plurimum absque noxa gravi terminatur: verum munditie aurium neglecta, vel humore ulteriorem acrimoniam adepto pravo victu, aut parte ob pruritus durius a puero scalpita, inflammatio in ulcus convertitur, quod frequenti vini tepidi lotionem, unguento de lithargyro imposito, aut parato unguento cum tuthia, cerusa, sale saturni, aloe succotrina & butyro infuso, imprimis diæta humectante instituta, vel lacte, si lactens æger sit, humido, dulci, & optimo exhibitio, purgatione semel aut bis celebrata sanatur.

Accidit autem aliquando ut humor inflamma-

T. I.

D

tio.

tionem efficiens adeo falsuginosus sit, ut ulcera gravia, & profunda relinquat, quæ ductum auris perforant, vel idem humor simul glandulas hujus ductus afficit, a quibus cerumen aurium eructat, obstructis glandulis, ductus inflammatur dolorque summus adest cum febre & vigiliis, si subito & notabilis facta fuerit inflammatio: verum si inflammatio minimam ductus partem occupet, dolor erit sat remissus, sed successive partes vicinas afficiens suppurationem efficiet, pusque fetidum, flavum, vel albicans extra aurem exhibet.

Inflammatio ductus auris in lactentibus vix dignosci potest, in pueris eorum relatu dignoscitur: suppurationem vero pus exiens demonstrat. Hæc auditui nocet, si tympanum pueri rodatur, cariem quoque ossi petroso eadem ratione affert, remediis convenientibus sananda.

Si inflammatio hujus ductus cognoscatur, sanguis illico mittetur, ut suppuratio præcaveatur; dolor lenietur narcoticis dosi convenienti exhibitis, lacte muliebri immisso, vel oleo amygdalarum dulcium; obturato dein auris foramine cum gossypio, ne liquidum illiniens cito exeat.

Ulceri aurium aliter mederi oportet, si pus aquosum sit, & glandulæ ductus sero imbuantur, ob aquosam sanguinis constitutionem, cauterium nuchæ, vel brachiis admovendum, & æger identidem purgabitur sic, si quatuor aut quinque annos natus sit.

Rx. Senn. mundat. dr. i. rh. contus. & tartar. solubil. ana scrup. i. coq. in aq. fontan. f. q. in colatur. unc. iij. dissolv. mann. calabrin. & syrup. rosar. pallidar. ana unc. i f. pot.

Parabitur injectio in aurem tepide injicienda, sic.

Rx. De-

DE AURIUM INFLAMMATIONE &c. 51

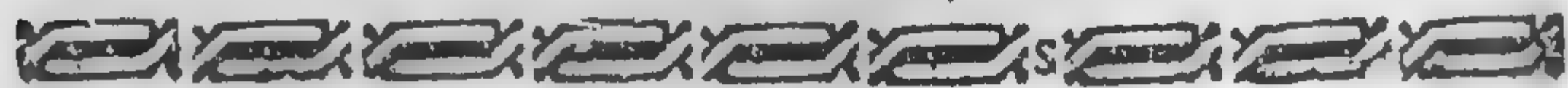
Rx. Decoct. bord. unc. vj. mell. rosac. unc. ij. f. injectia.

Huic decocto guttas aliquot spiritus vini addere oportet, quoties in aurem injicietur; si pus feteat, quia ulcus magis detergendum est, parabitur altera sic,

Rx. Folior. absinth. centaur. minor. & scord. ana m. sem. heder. terrestr. p. ij. summit. hyper. p. i. coq. leviter in s. q. decoct. bord. serva ad usum.

Huic addatur tincturæ myrrhæ una aut altera guttula, vel in ea solvatur unguenti Ægyptiaci tantillum, si magis sit locus detergendi: puer decumbet super aurem exulceratam, ut sic pus facilius exeat. In hunc quoque finem pulveres & injectiones adhibeantur, & linteis calidis auris exulcerata cooperienda, ne ab ingressu aeris frigidi lædatur.

Si ulcus in partibus externis sit, unguentis curabitur, ut digestivo vulgari, vel balsamo Arcæi, aut suppurativo, vel unguento apii mundificativo, vel Ægyptiaco; si ulcus a partibus externis ad cavitatem ductus pervenerit, qualibet die fiet injectio bis aut ter, ut materia hærens auferatur.

C A P U T XII.

De Aphtis.

A Phtæ ulcuscula sunt albicantia, calore maximo stipata, in ore adnata, hæc gingivas, labia, linguam, palatum, & fauces occupant; plura sunt vel pauciora; in principio tumor est exiguus,

rubedine & dolore stipatus; quapropter aphtæ incipientes sunt phlegmonosi tumores, qui suppuratione terminantur; hæc ulcuscula profunda quandoque videre est cum intumescencia, & quadam renitentia partium vicinarum.

Quandoquidem ulcus ab humore corrosivo partium continuitatem solvente producit; aphtæ igitur in ore non nascuntur, nisi sit talis humor partium continuitatem solvens; quapropter nec ulcera erunt sine calore insigni; cum vero humor ille prius in parte hæere debeat, quam eam corrodat, ideo tumor in principio est phlegmonosus, nec non compressis vasis sanguiferis, quæ in vicinia tumoris sunt, dabitur quoque rubor & calor aliquis. Verum humor acrior factus hærentia, vasa, in quibus hæret, corrodit; solvetur continuitas partium cum sanguinis effusione, fietque suppuratio, unde major fiet in ore irritatio cum majori caloris sensu; hinc calor deurens, & anxietates quibus infantes torquentur.

Verum consequenter ad irritationem vicinæ partes contractiones majores & frequentiores edunt; glandulæ ergo e quibus saliva in os eructatur sæpius, magisque compressæ majorem salivæ copiam exprimunt, quæ ex ore continuo ferme exhibit, præsertim si ulcera fauces occupantia ejusdem in oesophagum derivationem impediunt. Rursus quoniam saliva, quæ ad ventriculum delabatur pure inquinata, appetentiæ, & ciborum coctioni nocet, erit quoque in Aphtis læsa ciborum digestio, aut lactis assumpti præparatio, nec non chylus etiam pure inquinatus sanguinem ulterius inficiet; hinc febris lenta tum emaciatione, & vigiliis, quæ ab eris irritatione præsertim nasci poterunt: hæc autem magis ingravescent, si humor ulcera fovens acrior sit, & ulcera majora partes depascentia producat, quo fit ut ossa palati aliquando carie

laborent, vel ulcera adeo plura in faucibus nascuntur, ut infans nisi cum summo labore deglutiat.

Aphras generant quaecumque salivam corrumpunt, & salibus acrioribus gravidant, ut lac falsum, calidum, cruditates in stomacho congestæ lac sumptum corrumpentes, victus nutricis exsiccans, & falsior ut si piperatis, acribus, & falsis frequenter utatur, si nimis se exerceat, si vinum nimium, aut liquores ardentes epotet, si veneri indulgeat, si animi pathemate corripiatur, si biliosa & calida temperatura donetur, si lue quapiam syphilitica, scrophulosa, aut scorbutica laboret.

Hæc ulcera adhuc pariunt morbi prægressi sanguinis sulphur & balsamum consumentes: ad hæc quoque contrahenda disponunt nimia aeris siccitas & caliditas; sic æstate præterita calidiori quam adhuc memini, aphræ pueros frequenter afficiebant. Hæc ulcuscula nonnulli repetunt ab halitibus acrioribus, a lacte in stomacho corrupto elevatis. Verum quoniam aphræ oris cavitatem priusquam fauces, oesophagum vero nunquam aut nisi inveterata afficiunt, ex eo quoque sat verosimile est eas potius a saliva quam ab halitibus his produci.

Et si objiciatur in palato & gingivis, ubi nulli sunt salivales ductus, aphras observari, respondeamus eas a saliva acriori in os delabente, & his partibus adhærente produci posse, quod sat manifestum fit in curatione luis veneræ, dum tota oris cavitas ulceribus similibus undique affecta cernitur.

D I A G N O S I S.

Aphræ sola oris inspectione noscuntur; sunt enim ulcuscula albicantia quorum labra rubra, & tumentia dolorem afferunt, cum calore maximo: hæc sæpe cum difficili dentitione complicantur,

quia dolor gingivarum acutissimus succum salivalem ita exagitat, ut in extremitatibus vasorum lymphaticorum majori copia irruat, inflammationem & tandem suppurationem ibi pariat, unde aphtæ: deinde cum saliva particulis salinis imprægnetur, rodit tunicas vasorum, & ulcera parit. Major aut minor salivæ corrosione, aut depravatæ qualitatis gradus dignoscitur ex numero, corrosione, & colore livido ulceris, nec non ex insigniori oris fetore; an causa penes nutricem, an penes infantem, lacte explorato facile nosces.

P R O G N O S I S.

Aphthæ recentes periculosæ non sunt, & inveteratis facilius sanantur. Quo plures numero sunt, eo graviores; quia majus humorum vitium significant. Ulcera profunda partes potenter rodentia aphtas gravissimas declarant; quæ fauces afficiunt, & deglutitioni maxime nocent, periculum infanti minantur. Aphthæ ægrum jugulant, quæ febrem lentam cum marasmo, siti intensa, vigiliis & anxietatibus pariunt; pessimæ judicantur quæ ossa palati carie afficiunt. Demum lethales judicantur, quæ morbo acuto succedentes, omnem remediorum vim eludunt; quæ a lue venerea natales habent, gravissimæ, quia ob ætatem ægri teneriorem specificum remedium non sine periculo adhibetur.

C U R A T I O.

Huc tendat curationis scopus ut salivæ corrosio aphtas generans demulceatur, quod absque restituto sanguinis balsamo adipisci minime sperandum. Unde lac nutricis statim examinandum, cum morbi causa sæpius sit: si calidum & falsum reperiatur, se-

feligatur humidius, & melius, nec non, ut lac
 falsuginosæ sanguinis constitutioni medeatur, nu-
 trix diætam humectantem & idemulcentem tene-
 bit, rejectis cibis acidis, piperatis, & exsiccanti-
 bus, servata quiete corporis & animi, bonum enim
 lac aphtas præsertim incipientes absque alio reme-
 dio quandoque sanat; quapropter alium cibum ex-
 hibere minime convenit; dein os infantis sequenti
 decocto sæpius abluere; ne pus vel saliva acrior in
 ore diutius moretur, nec non emollitis gargarif-
 mate partibus, tensio, dolor & irritatio mitigentur.

*Rx. Decoct. bord. unc. iij. mell. rosac. unc. i. &
 sem. syrup. de moris unc. i. m. f. gargarisma.*

Ad abluendum os, linteum decocto tepido im-
 butum cum digito immittatur, leviterque nutrix
 ulcuscula deterget; verum & purgantia ad aphtas
 sanandas utilia erunt; quia cruditates primarum
 viarum producunt & fovent, ideo sunt evacuandæ;
 parabitur purgatio sic.

*Rx. Senn. mundat. dr. sem. rh. contus. scrup. j.
 coq. in aq. fontan. f. q. in colatur. unc. iij.
 dissol. mann. calabrin. unc. j. f. pot.*

Si puer esset aliquot annos natus, augetur pur-
 gantium dosis; purgatione celebrata sequens pulvis
 exhibebitur.

*Rx. Corall. rubr. præparat. & kinkin. in alkool.
 redact. ana scrup. sem. f. pulvis cum tantillo
 lactis exhibendus.*

Vel ipsius loco præscribatur syrupus de cichoreo
 compositus alternis diebus per hebdomadam sumen-
 dus ad unciam unam cum rhæi pulverati granis

octo vel septem. Verum si cruditates his non cedant remediis, purgato identidem ægro, crocum martis adhibere necessum erit ad grana quinque vel sex, cum corallii scrupulo semisse pro puero tres aut quatuor annos nato.

Si ulcera oris graviora sint, & partium, quibus inhærent, substantiam rodant, parabitur sequens decoctum magis deterisivum.

℞. Hord. integr. sordib. purgat. & summitat. rubi ana m. sem. coq. per horam in aq. fontan. s. q. sub fin. coction. add. fol. scord. & rosar. rubrar. ana p. ij. summitat. centaur. minor. & flor. hyperic. ana p. j. col. & exprim. post levem ebullitionem.

℞. Illius decoct. unc. vj. mell. violac. unc. ij. misc. f. gargarisma, cui tantillum vini rubri tepidi addetur, quo nutrix eos pueri abluat.

Si hoc decoctum ulcerum corrosionem non sistat, solvetur vitriolum in aqua, qua dissolutione ulcera leviter tangere oportet, & postea os abluere cum gargarismate supra præscripto, cavendo ne puer aliquid hujus dissolutionis deglutiat, quod vitari poterit puerum erigendo, dum ulceribus dissolutio admovebitur.

C A P U T XIII.

De vinculo linguæ solvendo, & Ranula sub lingua.

SUB apice linguæ vinculum est, quod brevius aut longius linguæ motibus obsistit, ita ut infantes, nec lac sugere, nec libere loqui possint. Hic morbus in utero contrahitur, dum partes fetus

tus accrescunt, estque pueris multum molestus, cum lactis suctioni noceat, unde cruditates & maciem contrahunt, idcirco huic mederi illico oportet; si brevius sit, medela a solis naturæ viribus expectanda, cum nutritio & accretio partium sit naturæ opus, & ideo, dum ætate crescente vinculum non elongatur, æger per totum vitæ decursum balbutit: dum vinculum linguæ longius est, apicem ipsius adeo stringit, ut infans lac vix fugere possit, quod facile dignoscitur ejusdem inspectione, quia infans lac fugendo mammam deserit cum ejulatu quasi suffocaturus, quia puer ob impeditum linguæ motum, lac ac pharyngem ægre propellit. Huic facile mederi possumus vinculum longius solvendo, quod sic fit. Puerum erigere oportet, ne sanguis e vulnere effluens in œsophagum ruat; ore diducto, linguæ apicem Chirurgus elevat, & quod superfluum est in vinculo, forcipibus amputat; inclinato pueri capite, sanguis ex ore exit. Deinde vino rubro tepido vulnus abluitur, lotio similis aliquoties iteratur, donec vulnus conglutinatum fuerit.

Circa vinculum linguæ ex parte maximus est glandularum numerus, quas ranulas Anatomici vocant, quæ in pueris nonnunquam in tumorem adeo magnum crescunt, ut lac vix fugere possint infantes; tumor ille laxus & mucosus plenus est; aperto enim tumore, mucus ovorum albumini colore & consistentia non multum absimilis stillat, ex quo facile patet causam ipsius esse succum salivalem, aut lymphaticum viscidum, & veluti grumosum, glandularum vasa emollientem, replentem, atque impense dilatantem; quo vero major est glandularum intumescencia, eo motus linguæ difficilior, & per consequens lactis suction, atque loquela ab humoris extracti visciditate; aliqui hunc tumorem meliceridis speciem esse contendunt.

Nec

Nec periculo vacat ranula quando cancrofa est; aliquando fuppuratione putrefcit, ulcusque ad partes vicinas ferpit. Semper periculofa creditur, quia pueros afficit, quorum ætas tenera tumoris apertionem fine periculo non permittit.

Si tumor cancrofus fit, nil exterius moliendum, ne topicis tumor exacerbetur, fed lac optimum infanti præbere oportet, quo fuppuratio tumoris præcavetur, & purgatio per intervalla celebrabitur. Si major eft puer, diæta erit media incraffans & humectans, præfcripta identidem purgatione: fi tumor fuppuratione putruerit, eadem conveniunt remedia, quæ fupra, dum de aphtis, fuere propofita. Verum fi tumor nondum fuppuratus fit, topicis uti ftatim convenit. Celebrata purgatione & nutricis lacte debite explorato, fi craffius, aut aquofius fit. tenuius feligetur. Sequens parabitur decoctum.

Rx. Folior. burs. pafcor. cochlear. & plantagin. ana m. i. balauf. par. iij. malicor. contuf. unc. fem. fummitat. abfinth. p. j. coq. per hor. dimid. partem in aq. fontan. & vin. rub. lib. i. Sub fin. coction. add. rofar. rubr. m. j. in colatur. & expreff. diffol. mell. rofac. & aq. fecundæ calcis ana unc. iij. fiat decoctum quo tumor foveatur.

Vel fi mollior fuerit, lividus & ad putredinem vergere videatur, fequens paretur decoctum.

Rx. Decoct. hord. unc. v. mell. rofac. & aq. fecundæ calcis ana unc. ij. fpirit. vini unc. j.

Verum fi tumor diu hoc decocto fotus, nec non purgatione celebrata perfiftat, aut jam maximus fit, & linguæ motum penitus impediat, eum cultro aperire oportet, fæpeque poftea abluere cum de-

decocto hordei & melle rosaceo, aut vino rubro tepido; elapsis vero aliquot diebus, vulnus aquis bellilucanis detergendum, donec consolidatum fuerit. Suadent aliqui tumorem cauterio aperire, quod periculosum mihi videtur, tum quia cauterium simul in linguam ageret, cum præcipue saliva, qua os repletur partibus cauterii saturata oesophagum, & stomachum graviter afficeret.

CAPUT XIV.

De difficili Dentitione.

Dentes officula sunt in alveolis implantata & gingivis utrinque firmiter ligata, quæ in pueris recens nato sensibilia ut plurimum non sunt, sed in gingivis latent, cum pauci sint pueri, qui dentati nascantur; a sexto ad octavum aut nonum mensem dentes erumpere solent: incipiunt incisarii, sequuntur canini, ultimi tandem molares apparent. Non ideo sine dentibus infantes nascuntur, quia in gingivis non sunt, cum in ovo delineati sint, sicut & reliquæ corporis partes, sed quia incrementum & soliditatem præsertim ante id tempus non acquirunt. Dentes qui priores erumpunt, locum aliis tardius crescentibus relinquunt circa annum sextum vel septimum.

Quoniam eruptio dentium absque gingivarum dilaceratione non fit, ideo non erumpunt, nisi soliditatem osseam acquisiverint. Hinc prima dentium lamina, intima eorum substantia solidior ad ossium instar, sensu orbatur; ut primum autem dens sat solidatus est, accedente succo nutritio accrescens majores in gingivam conatus edit, quibus eam dilacerat, & viam ad erumpendum sibi fa-

facit, quam antea præ mollitie facere non potuerat. Verum quoniam gingiva sensu sat exquisito fruitur, absque dolore dilacerari non poterit; quapropter alma parens natura non omnes simul induravit dentes, ne omnes simul erumpentes adeo gravem dolorem producerent, cui infans resistere minime posset; hinc incisorii primi erumpunt, canini sequuntur, tandemque molares successive erumpent, nec gravis dolor eorum eruptionem sequetur, toties morbus non est, cum eruptio dentium sit juxta leges naturæ debitas statuta. Verum quandoque fit ut propter gingivæ firmiorem textum aut numerum dentium simul erumpentium symptomata adeo gravia dentitionem comitentur, ut hæc difficilis & morbosa merito dicatur, præsertim si plures dentes molares simul erumpant, quia basis major, majorem quoque gingivarum dilacerationem efficit.

In difficili & morbosa puerorum dentitione gingivæ nimis irritatæ inflammantur, tument & albicant præcipue in parte, e qua dens erupturus est: sopore puer detinetur cum febre & motibus convulsivis; lac fugere amplius nequit; vomitu, frequentius vero alvi fluxu detinetur; si dolor remissior sit, vigil, anxiosus est, lac difficile fugit, ejulatus sunt continui; morbo perseverante, aphtæ gingivas & os infectant, puer emaciatur, dejicit excrementa viridia & mire fetentia.

Quandoquidem in difficili dentitione gingivæ præter modum irritatæ dolorem acerbissimum patiunt, ex eo necesse est ut sanguis uberius ad eas confluens sistatur, unde inflammatio gingivarum producitur, seu tument cum dolore, calore & rubore; verum pars quæ denti erupto adjacet, ceteris plus distrahitur; ergo vasa ibi nimis sanguine repleta tumorem albicantem efficient; dein cum a calore gingivarum præternaturali sanguinis

mo-

motus in partibus vicinis intendatur, erit quoque major calor in ore; sed a calore serum humorum absumitur, & sales exaltantur; fiet etiam ut saliva acrimoniam adipiscatur, & ad aphtas generandas idonea evadat; sed adhuc ad lac sugendum requiritur ut maxilla inferior successive contracta papillam comprimat: gingivis inflammatis papillam sine dolore comprimere non poterit; igitur puer lac non nisi difficile suget: ab eadem gingivarum inflammatione vigiliæ & anxietates orientur. Interim quia dolor nervos succutit, & liquidum ipsorum, simulque universam humorum massam commovet, ciborum digestionem alterabit, vel cruditates in primis viis morantes exaltabit, quæ ventriculum & intestina vellicantes, vomitum, aut alvi fluxum promovebunt. A cruditatibus, vel a dolore gingivarum, aut utraque simul causa concurrente, febris intenditur. A febre autem, & defectu reparationis, quæ læsam coctionem semper sequuntur, puer emaciabitur.

Cum autem dolor gingivarum maximus quandoque sit, ideo nervi adeo graviter afficiuntur, ut dura mater vehementius, sed inæqualiter cerebrum comprimat; inde sopor cum motibus convulsivis producit; gingiva æstuat, arefcit, nulloque modo lac sugere potest infans: pulsus celer, & parvus est, quia ob potentem stimulum gingivis admotum nervi tam forte vibrantur, ut celerem liquidi spirituosi influxum ad cor & arterias promoveant, quo promptam & celerem contractionem absolvant.

D I A G N O S I S.

Difficilis puerorum dentitio ex gingivarum tumore, dolore & rubore totiusque oris calore facile noscitur,

PRO.

P R O G N O S I S.

Eo gravior judicatur, quo plura atque graviora parit symptomata: si infans macilentus & debilis sit, vel morbo prægresso debilitatus, plus periclitatur, quam si vegetus & sanus sit; plus quoque periculi est, dum plures simul dentes eruptionem moliantur. Maximum vero periculum est, si plures molares simul eruptionem moliantur, quia basis illorum cæteris longe major, majorem cæteris gingivarum dilacerationem efficit: tandem quo puer ætate provectior est, eo quoque difficilius dentitio, quia gingiva firmior difficilius a dentibus scinditur, & ejus dilaceratio dolorem graviolem affert. Hinc alma parens natura eruptionem dentium in tenera ætate molitur,

C U R A T I O.

In difficili dentitione, lac quo vescitur infans illico explorandum; si calidum, crassum, vel falsum sit, aliud seligere necessum est; nutrix vero diæta humectante & refrigerante utatur; postea gingivas emollire atque refrigerare convenit. Fricentur ergo digito melle cum butyro mixto illinito, vel inungantur mucilagine seminis psyllii aut pulpa radicis althææ, vel cerebro leporino, quo mulieres nostrates in hoc casu frequenter utuntur: si vero calor & rubor sint maximi, succo solani & malvæ gingivæ illinientur; sæpius quoque os infantis explorare oportet, & digitis tangere utrum dentes erupturi jam gingivæ superficiem attingant, quod facile noscitur tactu: tunc quoque gingiva cultro foret incidenda, quo factò omnia symptomata remittuntur. Verum quoniam ratione doloris & febris, metus est, ne humores cum impetu in partes internas ruant, ideo sanguis

guis mittatur, ut venæ sectione humorum decubitus præcaveatur; & dolor atque inflammatio gingivarum remittantur.

Iterabitur venæ sectio, si necesse sit, & vires pueri hanc ferre valeant: alvi profluvium prohibere periculosum est, ne cruditates, quæ alvo excernuntur retentæ febrem intendant, & in partes internas ruant; tunc clysteres injicere necesse erit, ne intestina sæpius irritata inflammentur, Sequens ergo paretur.

R. Flor. malv. violar. & fursur. macr. ana m. sem. semin. lin. p. j. coq. in aq. font. s. q. in colat. unc. vj. dissolv. lenitiv. & ol. amygdal. dulc. sine igne parat. ana unc. j. f. clyster.

Si vomitu æger detineatur, ad compescendam irritationem, quæ in ventriculo fit, sequens paretur julepus.

R. Semin. contr. p. j. coq. leviter in aqua portulac. unc. iij. in colatur. & express. dissolv. confect. de hyacinth. dr. sem. corall. rubr. præparat. scrup. ij. sal. absynth. scrup. sem. succ. limon. & aq. naph. ana unc. sem. f. julepus cocleatim sumendus.

His narcotica adjungere necesse est dosi convenienti exhibita, ut dolor remittatur; utprimum febris & dolor remiserint, ad fordes primarum viarum evacuandas, sequens potio purgans præscribatur.

R. Senn. mundat. dram. sem. rhabarb. contus. scrup. j. semin. contr. p. j. coq. in aq. fontan. unc. iij. in colatur. dissolv. mann. calabrin. dr. vj. syrup. de cichor. composit. cum rheo unc. j. f. pot. Dein

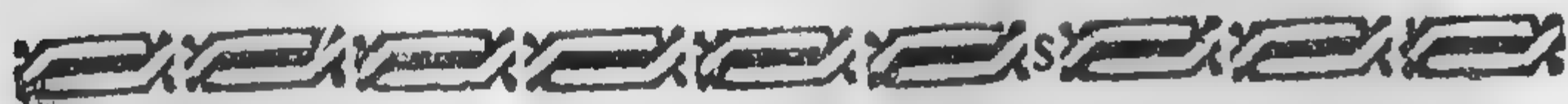

Dein ad stomachum corroborandum per triduum puero exhibebitur syrupi de cichorio compositi uncia una cum rhei pulverati granis quinque, & cochleari uno aquæ cichorii.

Verum si sopor & motus convulsivi difficilem dentitionem comitentur, & suspicio sit hæc symptomata a cruditatibus exaltatis in cerebrum ruentibus ortum accepisse, ut ex halitibus fetentibus ex ore exeuntibus, ventris inflatione, vermibus per anum excretis, argillofis dejectionibus, sat indicatur, vomitorium cum purgantibus exhibebitur sic.

Rx. Fol. oriental. dr. sem. semin. contr. p. j. coq. in aq. fontan. unc. iij. in colatur. dissolv. mann. calabrin. unc. j. add. vin. emetic. dr. iij. f. potio.

Celebrata purgatione, infusio kinækinæ bis aut ter in die præscribetur, & ante primum haustum puer sumet pulveris de Giutteta grana duodecim, cum lactis cochleare. Die sequenti purgatio ut supra iterabitur absque emetico. Si vires non consent, cardiacis insistere necesse est, nec purgantia sunt exhibenda, donec viribus restitutis puer evacuationem ferre valeat.

C A P U T XV.

De Tussi Puerorum.

TUssis est prompta, & violenta pectoris contractio, ratione cujus aer cum impetu e pulmonibus expellitur; fit ab irritatis imis faucibus, vel trachea arteria, quæ partes sensu adeo exquisito

sito donantur, ut facile stimulum applicatum sentiant, ut patet dum aquæ guttula ridendo laryngis cavitatem ingreditur, quæ tussim vehementissimam parit: tussim igitur pariunt halitus e stomacho, læsa coctione ad fauces producti, easque vellicantes, & ideo pueri, quia voraces sunt, tussi sæpe laborant; similiter lac in stomacho lactentium accens, halitus ad fauces emittit, a quibus irritatio harum partium fit, quæ etiam accidit ab humoribus e sinibus capitis, vel e naribus per lacunar faucium ad fauces descendentibus: irritatur adhuc trachea arteria ab humore ibi secreto acriori & falsuginoso, vel obstructis glandulis hunc humorem e sanguine derivantibus, ut fit in catarrho thoracis, ab aere frigido oriundo, trachea arteria non illinita transpiratione e pulmonibus manante irritatur. Fiet adhuc tussis ab halitibus acrioribus e pulmone exaltatis tracheam exsiccantibus atque irritantibus.

Dum humor falsuginosus per vasa bronchialia ad ductus tracheales deducitur, pulmones exsiccabit, & tracheam pariter afficiet, & ideo tussis nascitur a vitio stomachi lac corrumpentis; vel si infans lac calidum & falsuginosum sumat; sicut si aeri frigido expositus, insensibilis perspirationis suppressionem patiatur, quæ suppressa copiosius ad pulmones ruit. Demum si infans vitiosam sanguinis constitutionem a parentibus acceperit, tussis minima de causa obnoxius erit.

Quoniam vero a tussi violenta fit thoracis concussio, & pulmo irregulariter & valide comprimitur, motus quoque sanguinis in ipsa circulantis perturbabitur: hinc vasorum ruptio fieri poterit, sed & ipse stomachus sæpe & valide in tussi concussus lac male præparabit, unde mala infantis nutritio. Hinc febris nascetur, præsertim si tussis a vitio stomachi originem duxerit, unde

vigiliæ, emaciatio, anxietates, & reliqua quæ febrem comitari solent symptomata.

P R O G N O S I S.

Eo gravior est tussis, quo validior & frequentior, quia thorace sæpius validiusque concusso, motus humorum in ipso perturbatur; lactis præparatio læditur, & motus febrilis intenditur; si diu durat, irritis remediis gravissima judicatur, quia causam validius agentem supponit; emaciationem, febrem, & phthisim sibi adjungit.

C U R A T I O.

Ad tussim curandam, huic imprimis attendat Medicus, ut lacte optimo vescatur infans, cum a lacte vitioso sæpius fiat, & eo mutato, ea quoque curetur; quo facto, si tussis non desierit, narcoticis eam sedare oportet. Exhibebitur syrupus papaveris albi, ad drachmas duas vel tres puero unius anni, sed successive dosim augendo, ne nimia diacodii quantitate infans sopore corripiatur: dein purgabitur, ne lac in stomacho ace scat.

Rx. Mann. calabrin. dr. vj. dissolv. in aq. lilior. unc. i. & sem. add. syrup. de cichor. composit. unc. i. f. potio.

Iterabitur narcoticum ut supra & altera die bis exhibebuntur infanti corallii rubri præparati grana quindecim, cum lactis cochleare quo remedio iterato, si tussis non remittatur, per triduum infans sumet syrupi de chichorio compositi unciam unam, cum rhabarbari pulverati granis duodecim, & aquæ cichorii cochleare uno. Looch etiam sequens parabitur.

R. Aq.

Rx. Aq. lilior. unc. ij. Syrup. jujubar. & violar. ana dr. sem. flor. benjoin. scrup. sem. f. looch.

Verum infanti tussienti nihil lacte utilius; idcirco nutricem refrigerare oportet jusculis pulli refrigerantibus, aut cremoribus hordei, vel oryzæ, & se abstinebit ab usu vini, salforum, piperatorum, acidorum, crudorum, aliorumque lac vitiantium. Si puer tussiens sit ab lactatus, diæta humectans & refrigerans instituetur, sanguis mittetur, narcotica majori dosi præscribentur, & celebrata purgatione lac caprillum exhibebitur, sumptis corallii præparati granis quindecim, ante lactis haustum. Verum si tussis usu lactis hujus ad hebdomadas continuati non remittatur, purgabitur iterum; & ne macie febreque lenta juguletur, lac muliebre ipsi præscribere oportet, suppressis cibis solidis, ne eorum miscela, lac in stomacho aciescat.

C A P U T XVI.

De Vomitu & Singultu.

Sicuti viros, ita & pueros, sed frequentius, singultus afficit; eorum enim stomachus adhuc debilis, male concoquit cibos assumptos, ex quibus halitus acriores exsurgunt, œsophagi extremitatem, quæ stomacho est continua, irritantes, quam irritationem singultus sequitur; & tametsi ab aliis causis singultus produci possit, ut fuse exposuimus in tractatu nostro morborum infimi ventris, attamen pueros & infantes non aggreditur ut plurimum, nisi propter stomachi vitium.

E a

qua-

quoniam enim ventriculus ipforum debilior lac copiosius assumptum, aut mali moris debite præparare non valet; hinc fit ut mora corrumpatur, & halitus irritandi capaces emittat, a quibus singultus orietur; cum extremitas œsophagi, diaphragmati in transitu annexa, irritationem sentire non possit, nisi diaphragma per consensum afficiatur; ex qua alternis vicibus liquidum nervorum uberius & promptius in diaphragma irrumpit; unde convulsiva ipsius contractio. Similiter pueri ablactati, quoniam voraces majorem ciborum quantitatem assumunt, quam eorum stomachus subigere valeat, cruditates congerunt, & singultiunt; neque periculum habet adjunctum singultus dum solus afficit, & alterius morbi symptomata non est: cruditates congestas, & læsam tantum digestionem significat. Hujus curandi methodum, postquam vomitus historiam proposuero, proponam, cum iisdem remediis uterque affectus curetur.

Lactentes & pueri absque vitiosa partium affectione vomunt, voraces adeo sunt, ut sæpe plus ciborum, & lactis assumant, quam stomachus digerere valeat, quibus distractus & irritatus contractione sua naturali insurgit, ut per os exsuperantem cibi copiam rejiciat; nec hic vomitus morbosus habendus est, cum absque functionum læsione fiat; quapropter hic agimus de vomitu crebro, seu sæpe redeunte, & functionum exercitium lædente; hic sæpe in lactentibus fit, quia stomachus non sufficienter crevit, nec sine distractione ad illam potest pervenire amplitudinem, quæ ad sufficientem lactis quantitatem continendam requiritur. Quoniam autem lac stomacho acceptum in eo expanditur, stomachum quoque dilatari oportet; quapropter si ob incrementi defectum, dilatationis amplius capax non sit, validam distractionem patietur, qua ad se fortiter con-

contrahendum stimulabitur; lac quoque per superiora expellet. Hinc vomitus per se curatur, crescente enim puero crescit etiam stomachus, majoris dilatationis capax fit, soletque lactentes afficere usque ad octavum, decimum, aut duodecimum ætatis mensem.

Fit etiam vomitus a lacte in stomacho putrescente, vel a cruditatibus in eo diu morantibus, & exaltatis, a quibus irritatur & ad validam contractionem efficiendam stimulatur: accidit etiam ab humoribus falsuginosis a sanguine in hac parte depositis, vel ad eam ex duodeno ascendentibus: oritur adhuc ab obstructione pilori, massæ ciborum ex stomacho ad duodenum descensui obfistente, quæ causa vomitus in pueris rarissima est. Tandem fit vomitus ab infarctu cerebri liquidum nervorum ad stomachum uberius promovente, quo validius constringitur. Sic ictus & concussio capitis, acceleratus ad caput humorum motus, vel sanguis viscidior per cerebrum provolutus, & in ipso ob nimiam molliem uberius congestus, vomitum in pueris sæpe pariunt.

Quoniam autem ventriculus chylicationis officina est, instante vomitu ea rejiciuntur quæ in chylum mutanda erant; idcirco nutritio lædatur, eaque læsa, corpus emaciabitur, virium fiet prostratio, anxiosus & vigil puer erit, motusque febrilis cito accedet, cum, deficiente chylo, sanguis nequeat reparari, cum adhuc humores excrementitii e chylo præcipue producantur, eo deficiente, illi quoque parcius excernentur; hinc paucam urinam renes derivabunt, & alvus astricta erit, cum minima materierum quantitas per intestina provolvatur.

P R O G N O S I S.

Vomitus in pueris eo gravior, quo crebrior est, aut gravioribus stipatur symptomatis; sic qui raro accidit absque sensibili aliarum functionum læsione, levis judicatur, quia a lactis aut ciborum nimia copia, vel cruditatibus quantitate congestis oritur: secus vero gravis existimatur, qui sæpius recurrit cum vigiliis, marcore insigni, & febrili motu: mitis vomitus est dum lac absque alteratione rejicitur; gravis est, dum lac coagulatum cum materiis fetentibus flavis aut viridibus difficile ejicitur: gravissimus omnium est, dum per eos rejecta nigrescunt.

C U R A T I O.

Quandoquidem pueri propter voracitatem & stomachi debilitatem vomitum sæpius a cruditatibus, rarissime ab aliis causis contrahunt nisi morborum complicatio adsit, idcirco huc dirigenda curatio, ut cruditates congestæ auferantur, & stomachus corroboretur, explorato lacte, si lactens adhuc sit, vel si puer ab lactatus fuerit cibis convenientibus modice cibatus, ut ovis forbilibus, panatellis & jusculis; si febris cum vomitu complicetur, sanguinem mittere oportet, ne urgente vomitu ventriculus inflammetur, deinde clyster injicietur puero tribus annis nato, sic.

Rx. Decoct. clyster. commun. refrigerant. & laxant. unc. viij. dissolv. cathol. dr. v. mell. violac. unc. i. f. clyster.

Hora somni sequens exhibebitur julapium.

Rx. Aq. rosar. unc. ij. confect. de hyacinth. scrup. i. co-

DE VOMITU ET SINGULTU. 71

i. corall. rubr. præparat. scrup. sem. sal. absinth. gr. vj. syrup. papav. alb. dr. ij.

Si vomitus frequenter urgeat, exhibebitur syrupus papaveris albi cum cochleari aquæ naphæ, ut facilius retineri possit; postea ut saburra in stomacho latens auferatur, ypecacuanha mane præscribatur sic.

Rx. Ypecacuanh. gr. x. confect. de hyacinth. scr. i. aq. cichor. cochlear. i. capiat.

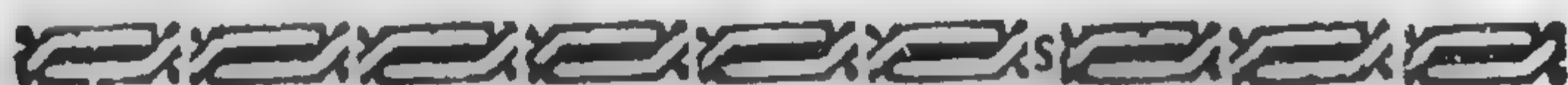
Sero julapium ut supra præscribetur. Si lactens esset æger, ypecacuanha non esset præscribenda, sed potio purgans exhiberetur: altera die ab ypecacuanha purgabitur sic.

Rx. Fol. oriental. dr. sem. rhabarb. contus. scrup. i. sal. absinth. scrup. sem. coq. in aq. fontan. f. q. in colatur. & express. unc. iij. dissolv. mann. calabrin. unc. sem. syrup. de cichor. composit. unc. i. capiat.

Altera die a purgatione exhibebitur syrupus de cichoreo compositus ad unam cum rhabarbari pulverati granis decem, & tantillo aquæ rosarum, quod remedium per triduum continuabitur: sero autem exhibere oportet corallii rubri præparati grana quindecim, diascord. Fracastor. scrup. i. cum aquæ rosarum uncia una. Antiqui epigastro admovebant crustam panis vino malvatico madidam, cinnamomo & nuce moscata pulveratis conspersam. Fugato vomitu, ne redeat, ad ventriculæ actionem, & digestionem ciborum promovendam, syrupus de absinthio per triduum assumetur, aut vinum ejusdem, addito cinnamomo; vel infans utetur pro potu ordinario infusione rhabarbari, quæ

ventriculū infantium perfecte fuisse corroboratum
sæpius observavi.

C A P U T XVII.

De Torminibus puerorum ; seu Colico dolore .

Accidit sæpe ut lactentes, & pueri colico dolore intestinorum affligantur ; tumet tunc temporis abdomen, & flatus per ventrem vagantur ; aliquando absque ventris intumescencia hic dolor fit ; urgente dolore infans flet, ejulat, commove-
tur mille modis, lac sugere nequit, mammamque exhibitam recusat, dolor periodice citius aut tardius recurrit, excreta per anum fetent, flava aut viridia utplurimum sunt.

Quoniam dolor colicus intestinorum, aut irritationem, aut distractionem ipsorum supponit, a qua fibræ nerveæ intestina perreptantes fortius & præter naturam succussæ, tristem ac molestant animæ pariunt sensationem ; quæcumque igitur intestina irritare, aut distrahere poterunt, erunt causæ remotæ colici doloris. Atqui a materia viscida in intestinis se expandente, & flatus generante distractionem fieri posse manifestum est, cum flatus intestinorum tunicas extrorsum trudentes, fibrillas, quibus ipsæ componuntur, distrahant ; quæcumque igitur materiam hanc viscidam & flatulentam generant, dolorem colicum pariunt. Hæc autem viscida materia ex stomacho cibos assumptos male concoquente in intestina utplurimum descendit ; etenim cum ciborum coctio læditur, residuum coctionis læsæ male attritum & divisum, tenax & viscidum fit ; nec non ad flatus generandos in intestinis aptissimum, accedente bile, succo

co pancreatico, quorum miscela magis expanditur, & rarefcit; & ideo pueri & lactentes viris frequentius dolore colico affliguntur, quia voraces admodum sunt, & ciborum, aut lactis majorem copiam sumunt, quam a stomacho debili subigi possit: similiter bilis viscidior hunc quoque efficere poterit; nascitur adhuc a lacte viscido, pinguiori, quo infans vescitur, aut a cibis crassioribus, quos pueri aliquando assumunt.

Intestina irritant bilis exaltata, & salsuginosa, succus pancreaticus falsior, vel humor e glandulis intestinorum stillans acrior, & mordacior; pariter succi mordaces e sanguine ad intestina fluentes hanc irritationem efficiunt: fit adhuc dolor colicus a lacte calidiori & falso, quod infans fugit; quæ causa est omnium frequentior doloris colici infantium: quoniam enim lac in stomacho præparari nequit, ad intestina truditur cum eadem acrimonia qua punget & vellicabit, vel cum bile validius luctans ulteriorem adipiscetur acrimoniam, qua intestina fortius irritabit.

Quandoquidem vigente dolore colico, nervi intestinorum succussi, emporium, liquidumque ibi morans commovent, & ad promptiorem influxum determinant, idcirco oportet ut infans e somno excutiat cum fletu, ejulatu, & corporis jactatione. Verum quoniam dolor per intervalla brevissima sæpe sæpius recurrit, hinc quoque universa humorum moles magis exagitatur, unde febris cum calore intenso totius corporis. Demum quoniam dolor colicus læsam coctionem supponit aut producit, idcirco alvinæ feces flavæ, virides, & nigricantes, sed summe fetentes excernuntur, prout materia ex stomacho ad intestina dilabens, magis aut minus est acida, bilis quoque magis aut minus exaltata.

D I A G N O S I S.

In pueris dolor colicus ex relatu ægri dignoscitur: in lactentibus vero conjicitur ex abdominis intumescencia, flatuum supra vel infra eruptione, corporis commotione, & fecibus flavis præsertim aut viridibus maxime fetentibus, nec non quia infans subito & sine causa manifesta e somno excitatur cum fletu & ejulatu, mammamque exhibitam respuit; cur venter tumeat, etiam non vigente colica, ex dictis satis patet, cum hic affectus modo irritante oriatur.

P R O G N O S I S.

Gravior est colica, quæ ab irritantibus nascitur humoribus, ea quam coctio læsa vel materia flatulenta parit; illa enim citius ista febrem & intestinorum inflammationem accersit; quo sæpius dolor redit, malum; quo tardius, bonum. Varia adhuc afferatur prognosis ratione symptomatum comitantium: si febris, motus convulsivi, calor & æstus maximus viscerum colicam sequentur; intestinorum inflammationem ominantur: dejectiones graviter fetentes, virides, aut nigricantes pessimæ sunt; quia majorem bilis exaltationem, & materiæ in intestinis contentæ putrefactionem significant; flavæ vero & leviter aut nullatenus fetentes mitiorem colicam, & minorem humorum a statu naturali recessum demonstrant.

C U R A T I O.

Quoniam ratione doloris periculum est, ne intestina irritata inflammentur, sanguis illico mittendus, præsertim, si febris adsit, nisi hanc ferre minime possit tenerior ægrotantis ætas. Sanguine
mis-

misso, si dolor ab humorum acrimonia oriatur, sequens injiciatur clyster.

Rx. Furfur. macr. & cucurbit. in frustul. sect. ana m. i. semin. lin. p. j. coq. in aq. fontan. s. q. sub fin. coction. add. liquirit. ras. & contus. dr. ij. flor. malv. m. i. in colatur. unc. vj. dissolv. mell. violac. unc. j. ol. amygdalar. dalc. unc. ij. f. clyster.

Hora somni exhibebitur syrupus papaveris albi ad drachmas duas vel tres; si infans ætatis sit provectoris, olei amygdalarum dulcium cochleare unum propinabitur; & si æger lacte adhuc vescatur, id explorare necesse est, ne a lacte pravo morbus foveatur. Fovebitur etiam abdomen decocto plantarum emollientium, aut lacte tepido, dein clysterem injicere juvat. Notandum clysteres, vigente dolore, parciori dosi esse injiciendos, ne intestina nimis distendendo dolorem augeant. His dolore mitigato, æger sic purgabitur.

Rx. Mann. calabrin. unc. j. dissolv. in aq. lilior. unc. ij. add. syrup. de cichor. composit. unc. j. fiat potio cum regimine sumenda.

Hora somni narcoticum exhibebitur donec morbus fuerit sanatus. Celebrata purgatione pulverem sequentem sumet per triduum mane cum tantillo lactis.

Rx. Corall. rubr. preparat. g. x. rhabarb. pulverat. gr. v. capiat.

Si æger lacte non utatur, augebitur medicaminum dosis, juxta ejusdem ætatem.

Si dolor colicus a flatibus producat, sanguis etiam mittatur, si dolor acutus admodum sit, aut fre-

frequentius redeat, pulsusque acceleretur; sed si dolor remissior sit, nullumque immineat febris aut inflammationis intestinorum periculum, sanguinem mittere minime necesse erit; sed sequens parabitur clyster.

Rx. Flor. malv. violar. & betæ, ana m. sem. semin. anis. & fenicu'. ana p. j. coq. in aq. font. s. q. in colatur. unc. vj. dissolv. cathol. lic. unc. sem. mell. violac. & ol. chamæmel. ana unc. j. f. clyster.

Abdomen fovebitur cum linteis calidis, & hora somni sequens parabitur julepus.

Rx. Aq. cichor. unc. iij. aq. naph. dr. iij. confect. de hyacinth. scrup. j. syrup. papav. alb. dr. ij. capiat.

Semel aut bis in die infanti exhibebitur confectio de hyacintho scrupulus unus, coralli scrupulus semissis, cum tantillo lactis. His ita factis purgatio sic celebrabitur.

Rx. Senn. mundat. & semin. anis. ana p. j. rhabarb. contus. scrup. j. sal. absinth. scrup. sem. coq. in aq. fontan. s. q. in colatur. & express. dissolv. mann. calabrin. unc. j. f. pot.

Altera die a purgatione, infusio kinækinæ cum rheo bis propinabitur, quæ per triduum continuabitur, & deinde iterata purgatione syrupus de absinthio ad unc. j. per aliquot dies sumendus præscribetur; ut his restituto stomachi vigore flatus in intestinis ultra non generentur.

CAPUT XVIII.

De Alvi fluxu.

QUandoquidem stomachus puerorum nondum firmus, satque vegetus est, ut magna ciborum copiam subigere possit, quam pueri voraces ut plurimum assumunt; insuper lac facile in stomacho debili infantium accescit, hinc quoque fit ut alvi fluxu sæpe corripiantur, cujus diversæ species statuuntur ratione coloris materiæ excretæ; unde serofus, argillofus, flavus, viridis & subniger alvi fluxus.

Cum igitur debita excretorum per anum consistentia vigorem stomachi significat, ex eo liquet in alvi fluxu functionem stomachi depravari; ita ut materia chylacea male preparata & e stomacho ad intestina detrusa, male quoque in intestinis perficiatur; unde frequentior intestinorum contractio nascitur, qua materiæ ad anum citius detruduntur. Quoniam vero massa ciborum in stomacho male subacta in cruditatem acidam facile abit, ex eo quoque alvi fluxus serofus aut argillofus nascetur, prout materia indigesta majorem aut minorem fluiditatem adipiscetur. Verum lac acidum est, ergo facilius cruditatem acidam producet, quæ a bile, succo pancreatico, aliisque liquidis in canalem intestinorum derivatis diluta alvi fluxum facile producet, cum halitibus acidis ex ore exeuntibus, nec non aliqua ventris intumescencia.

Verum si massa ciborum depravata partes acidas habeat magis exaltatas, & bili in intestinis occurrat fervidiori & calidiori, dabitur luctus eorum insignis, quæ æstum viscerum, anxietates,

vigilias, majoremque intestinorum irritationem cum aliquo motu febrili efficiet, & prout bilis magis aut minus abundabit, aut sales ipsius alkalini acidis erunt magis, aut minus saturati, dabitur alvi profluvium flavum aut viride, cum experientia fuerit demonstratum bilem acidis fixis & potentibus saturatam virefcere: verum quoniam hæc materia ad irritandum multum est idonea, frequens admodum erit alvi depositio, & materia exiens podicem irritando excoriabit: erit quoque fetor excrementorum insignis, quia materia hæc in intestinis valide fermentescendo corrumpitur, & intestina potenter irritans, sanguinem quandoque exprimit ex ipsis; unde color excrementorum subrufus; hæc alvi fluxus species dysenteriam & febrem parit, si aliquandiu perseverat: quacumque alvi fluxus specie puer detineatur, marcore & virium prostratione cum facie decolore afficitur, tum propter inappetentiam, tum propter coctionem læsam, qua fit ut minima chyli quantitas sanguini suppeditetur, quæ reparationi non sufficit; dum dissipatio maxima est ob frequentes alvi depositiones, vigilias, anxietates, & aliquando febrem, quibus infans corripitur.

D I A G N O S I S.

Alvi fluxus satis noscitur ex frequentiori alvi depositione, cujus species ostendunt color, consistentia, & fetor excrementorum; quæ vero causa hunc produxerit, facile Medicus discet explorato lacte nutricis, aut cognitis cibis quibus puer vescebatur: an solus, vel cum alio morbo complicatus puerum afficiat, ex observatione accurata omnium symptomatum sat cognitu facile erit.

PRO-

P. R. O. G. N. O. S. I. S.

Alvi fluxus serofus aut argillofus pueris ut plurimum prodest, modo diutius non perseveret; & curatu non multum difficilis est, nec tamen semper periculo caret; præsertim si vermes excernantur, excreta multum feteant, vires, & appetitus prostrentur, motusque febrilis excitetur, quia materia putrefacta ex intestinis ad sanguinem delata gravissimos parere potest affectus. Gravior est alvi fluxus biliosus, quia ob bilem exaltatam & frequentiores intestinorum irritationes, febris citius accenditur, & non leve est periculum inflammationis fistulæ intestinalis; gravior hac de causa judicatur alvi fluxus in quo excreta per anum viridia sunt ob majorem bilis exaltationem, & chylicationis depravationem. Omnium gravissimus est, dum excrementa nigrescunt; quia maximam bilis acrimoniam indicat; hinc febris marcore insigni stipata nascitur; hæc quoque dysenteriam & intestinorum exulcerationem cæteris facilius producit; omni alvi fluxus speciei diutius perseveranti hydrops tum particularis, tum universalis adjungitur.

C U R A T I O.

Alvi fluxus serofus vel argillofus ex se sæpissime curatur; mutata nutrice, si lac bonum non sit, aut cibis convenientibus modica quantitate puero exhibitis; ut offæ, panatellæ, ova forbilia. Carnes vero & fructus concedere non oportet, quia stomachi debilitatem augendo alvi fluxum foverent, vel pejorem efficerent. Diæta sic instituta, si morbus non desinat, ad stomachica, leviterque purgantia confugiendum. Præscribetur mane per aliquot dies syrupi de cichorio compositi uncia una, ad.

addita rhei pulverati dosi juxta ætatem ægri. Remisso alvi fluxu puer purgabitur.

Rx. Senn. mundat. dr. j. rhabarb. contus. dr. sem. summitat. absinth. minor. p. j. coq. in aq. fontan. unc. iv. in colatur. dissolv. mann. calabrin. unc. i. & sem. f. pot.

Si æger lacte utatur, minuatur purgantium dosis. Celebrata purgatione syrupus de absinthio mane per aliquot dies ad unciam unam exhibebitur ut stomachus corroboretur: ad reditum morbi præcavendum, puer utetur pro potu ordinario infusione rhabarbari, præsertim si diarrhææ obnoxius sit, vel faciem habeat pallidam, subturnidam, & appetitus sufficienter non vigeat.

Si alvi fluxus biliosus sit, quod indicabitur colore excrementorum flavo, viridi, aut nigro, licet febris non adsit, quoniam cito invasura est, & periculum inflammationis propter irritationem imminet, idcirco diætam statim tenuem & refrigerantem, si puer sit, instituere oportet; vel lac seligendum tenue & dulce, si æger lacte utatur, & nutrix cibis boni succi utatur, ut cremoribus hordei, oryzæ; sedulo vitentur exercitia, animi pathemata, cæteraque lac alterantia, dein sanguis mittetur & clystere æstus intestinorum compescatur.

Rx. Furfur. macr. & hord. integr. ana m. sem. semin. lin. unc. j. liquirit. ras. & contus. dr. ij. coq. in aq. fontan. f. q. in colatur. unc. iij. dissolv. mell. violac. unc. j. ol. amigdal. dulc. unc. ij. f. clyster.

Abdomen cum decocto plantarum emollientium fovere utile erit, ut sic omni ex parte inflammationi imminenti occurratur. Hora somni sequens julepus exhibebitur.

Rx. Aq.

℞. Aq. lactuc. & portulac. ana unc. j. corall. rubr. præparat. scrup. j. syrup. papaver. alb. dr. ij. capiat.

Si his alvi fluxus non remittatur, & febris adhuc perseveret, aut, quæ non erat, jamjam invaserit, iterabitur sanguinis missio, & clyster frequenter injicietur ut supra, vel alter ad usum sic parabitur.

℞. Lact. vaccin. & decoct. bord. ana unc. iij. dissolv. ovor. vitell. num. ij. ol. amygdalar. dulc. sine igne parat. unc. ij. f. clyster.

Exhibebitur quoque julapium cum narcotico, cujus dosim augere necesse erit, si somnum antea non conciliaverit; si æger lactens sit, semel aut bis in die coralli præparati scrupulum unum exhibere convenit, quibus morbo mitigato, purgatio celebrabitur.

℞. Mann. calabrin. & syrup. de cichor. composit. ana unc. j. dissolv. in aq. cichor. unc. iij. dilue rhabarb. pulverat. scrup. j. capiat.

Celebrata purgatione bis in die corallum ad scrupulum unum vel drachmam semissem adhibere convenit, clysteres repetendi, narcotica quoque hora somni exhibenda; quibus irritis & morbo cum eadem vehementia perseverante, aliquot grana ypecacuanhæ præscribentur, juxta ætatem ægri. Si puer sit quatuor aut quinque annos natus, grana quatuor aut quinque; si junior, tria tantum; lactentibus quoque minima dosi exhiberi poterit, quæ tametsi vomitum aut secessum non pariat, stomachum tamen corroborat & vegetum facit: si hæc adhuc non prosint, & febre lenta & macie

puer correptus ad ultima fata tendat, lac muliebre ipsi præscribere oportet, aut si nolit mammam fugere, caprillum, vel vaccinum cum decocto hordei ebutyratum exhibebitur, quo pueros alvi fluxu pertinacissimo laborantes irritis aliis auxiliis curavi.

C A P U T XIX.

De Lumbricis.

Lumbrici adeo frequenter in pueris generantur, ut pluries absque ullo affectu insignis lumbricorum copia ab ipsis excreta fuerit: horum generationi favet debilis eorum stomachus, qui cibos male digerens, putredinem aggerit, e qua vermes nascuntur; & tametsi putredo in stomacho adutorum sat frequenter congeratur, rarius tamen adulti vermes generant, quia reliquæ chyli-
ficationis depravatæ fortius cum bile in adultis quam in pueris luctant; unde ovorum, e quibus nascuntur vermes, dissolutio.

Quandoquidem vermes non a putredine fieri, sed ab ovis eorum rudimenta continentibus certissimis rationum momentis constat, ex eo quoque fit, ut lactentes lumbricos non generent, nisi prius cibos assumpserint. Etenim dum solo lacte vescuntur, ova vermes continentia in se non habent: quapropter quæcumque putredo in eorum stomacho fiat, nulli tamen vermes prodibunt; lac enim quod sugunt in mammis nutricis e sanguine secretum ex ipsis immediate ad os derivatur, nulla suscepta alteratione; non mirum igitur si quando diu lacte tantum vescuntur, lumbricis obnoxii minime sint; verum utprimum cibis aliis utuntur,

ut cffis, panatellis, aliisque similibus, ova vermium cum ipsis ingerunt vermes facta putredine genitura, & licet chylus in nutrice e cibis elicitus, ovis vermium immunis absolute dici non possit, attamen lac quo vescitur infans, his ovis minime inquinatur, cum lac chylus sit in mammis secretus, & eorum ova arcere queat, inutile est ut causas congerere valentes ibi recenseamus, cum superius de hoc satis actum fuit, dum de vomitu & alvi fluxu.

DIAGNOSIS.

Vermes in primis viis latere significant levis horror & calor sese mutuo excipientes, pruritus narium, halitus acidi ex ore exeuntes, morsus in abdomine facti, excreta per anum argillofa, urinæ tenues & crudæ, quæ quoniam a materia in primis viis putrescente fieri possunt, idcirco signa æquivoca sunt, nec certissime in pueris latere significant; quapropter unicum est signum vermium certissimum, eorum scilicet supra vel infra excretio. Latus vermis nunquam fuit observatus in infantibus; Cucurbitini raro illos infestant; Ascariides quoque non sæpe ipsos afficiunt; sæpissime vero Teretibus laborant.

PROGNOSIS.

Vermes per se læsam ciborum digestionem significant, nec grave portendunt periculum, nisi materia putrida e qua generantur, sanguinem inquinaverit, quæ febres gravissimas parere potest: quapropter prognosis tunc petitur a symptomatibus quæ vermes sequuntur, & ideo non semel pueros vidi incredibilem vermium copiam excercentes absque ullo morbo, quoniam materia pu-

trida eos generans sanguinem non inquinabat, cum e contra aliquoties paucis excretis vermibus, gravissimi oriebantur morbi.

C U R A T I O.

Quæcumque vermes enecant, & putredini e qua generantur occurrunt, aut ipsam evacuant, curationem adimplent. Vermes autem enecant amara, incidentia, purgantia, oleosa; horum generationi occurrunt stomachica, ubi adest vermium suspicio, modice & cibis convenientibus puerum cibare oportet, & sequentem potionem præscribere.

Rx. Aq. portulac. unc. ij. aq. naph. unc. sem. semin. contr. tenuissime pulverat. p. i. confect. de hyacinth. dr. sem. sal. absinth. & pulver. viper. ana scrup. sem. succ. limon. unc. j. f. pot. partitis vicibus exhibenda.

Clysteres frequenter injicere utile erit, ne fordes morando in intestinis ulterius putrescant; purgatio propinetur sic,

Rx. Senn. mundat. dr. sem. semin. contr. p. i. rhabarb. contus. dr. sem. sal. absinth. scrup. j. coq. in aq. fontan. f. q. in colatur. & express. unc. iv. dissolv. mann. calabrin. unc. i. & sem. f. pot.

Si deinde vermes puer adhuc excernat, bolus illi exhibebitur, si deglutire valeat; vel si junior sit, pulvis parabitur sic.

Rx. Aquil. alb. gr. xij. diagrid. gr. iv. capiat cum panatella cochleare.

Vel

Vel ex eo bolus fiat cum syrupo de absinthio, per aliquot dies pulvis vel bolus fumetur, quibus elapsis purgatio iterum celebrabitur, & deinde puer bis in die per hebdomadam sequenti infusione utetur.

Ex. Kinkin. in alkool. redact. & rhabarb. contus. ana dr. j. semin. contr. pulverat. p. i. infunde per horam in aq. fervent. unc. viij. servetur ad usum, sumet qualibet vice unc. ij.

Si puer vermibus obnoxius admodum sit, ad eorum generationem præcavendam parabitur aqua mercurialis, seu mercurius in nodulo suspensus coquatur per aliquot horas in aqua, qua puer aliquoties qualibet die per aliquot hebdomadas utetur. Quæ vero a mulierculis abdomini admoventur, adeo inutilia censemus ad vermes enecandos, ut de his mentionem facere inutile credamus.

C A P U T XX.

De Alvi Constipatione.

Pueri dum lacte vescuntur, frequenter alvum deponunt, ob humidam victus rationem, intestina illinientem & lubricantem; quoties igitur per aliquot dies raro aut nullatenus alvum deponunt, alvi constipatione laborant. Accidit autem hic morbus propter defectum irritationis quæ in intestinis fit; quoties alvus deponenda est; deficit vero hæc irritatio, vel quia intestina stimulum sentire non possunt, vel quia materiæ per tractum fistulæ intestinalis provolutæ irritare capaces minime sunt.

Primo modo fiet constipatio, si superficies intestinorum humore pinguiori & viscidiori obducatur, tunc crusta villosa densior quam par est, vim stimuli obtundit, quapropter tunica nervea irritationem nullam sentire potest; hic humor pinguis, & viscidus e sanguine derivatur in glandulis, quæ passim in intestinis occurrunt; ergo quæcunque sanguinis lympham pinguem & viscidam efficient, alvum remote constipabunt; verum sanguinis lympham viscidam nihil efficere potest præter cibum quo infans vescitur; ergo si lac pinguius & viscidius sit, alvum constipare poterit; constipatio adhuc oriri posse videtur a resolutione nervorum intestina perreptantium. Verum probabile non videtur tot nervos simul resolvi, quin major labes œconomix animali inferatur. Interim nec alvi constipatio graviora mala affert nisi successu temporis, & diu perseverans.

Secundo modo fiet constipatio, si materia per fistulam intestinale provoluta, ad irritandum idonea non sit; quod accidit ob ejusdem visciditatem, vel nimiam siccitatem; si viscidior sit, intestinis applicata diu manebit, quin ipsa ad contractiones sollicitet; cum partes bilis quæ solæ irritare possunt, in materia viscida adeo intricentur, ut actionis minime sint capaces; fit enim viscidior hæc materia, dum lac assumptum viscidius in stomacho non sat divisum bilem densat, quæ intestina naturaliter irritat. Idem accidet si cruditates acidæ in stomacho latentes lac assumptum inspissent, vel si lac ob stomachi vitium in materiam tenacem & viscidam convertatur, qua bilis intricabitur. Demum si bilis ipsa in intestinis deficiat ob hepatis vitium, fiet quoque alvi constipatio; deficiente tunc stimulo, quo intestina ad contractiones edendas in statu naturali sollicitantur. Verum si alvinæ feces sicciore fiant, alvus

ægre

ægre deponetur; tum quia materiæ siccae difficilime & lente per tractum intestinorum provolvuntur, cum ad irritandum idoneæ non sint. Alvinas feces exsiccant lac calidum & falsum, vigiliæ, æstus humorum nimius, mora nimia sanguinis in partibus vicinis, febris, dolor colicus, a quibus serum humorum facile absumitur, sicque alvinæ feces induratæ ad motum & irritationem efficiendam aptæ nullatenus sunt.

Quandoquidem alvo constipata excrementa in intestinis diu morari oportet, eorum quantitate & mole intestina distractionem patientur, quæ anxietates non leves infantibus afferet; hinc somnus interruptus & brevior; quoniam enim intestina excrementis repleta partes vicinas compriment, retardabitur sanguinis motus in abdomine, fiet ventris intumescencia. Quoniam adhuc alvi constipatio chylicationem vitiat, aut læsam supponit, idcirco nutritione imminuta, constipatione perseverante puer paulatim macie afficietur; verum si alvus astringatur a causa serum dissipante, & intestina exsiccante, major dabitur humorum æstus in abdomine; idcirco venter calidior erit, anxietates & vigiliæ graviores, siti æger cruciabitur, morboque aliquandiu perseveranti febris adjungetur, & alvinæ feces interdum pauca quantitate ejectæ, siccae & induratæ erunt, rectumque in transitu asperitate sua excoriabunt.

D I A G N O S I S.

Alvi astrictio facile dignoscitur solo relatu infanti famulantium; an a materiæ visciditate & siccitate fiat facile Medicus assequetur, attendendo ad illa quæ morbum sequuntur; & præsertim lacte nutricis explorato. Si venter tumidus admodum caleat, si puer multum sitiat, anxiosus & vi-

gil sit, motusque febrilis excitetur, & alvinæ feces induratae ad instar fimi ovilis, lacque quo vescitur infans calidum falsumque sit, ob siccitatem intestinorum alvum fuisse astrictam certo declaratur: e contra si lac viscidum sit, puer halitus acidus ex ore emittat, non sitiat, nec prætermodum caleat, venter tumeat absque æstu, excreta per anum viscida & argillofa sint, a nimia visciditate materiæ in intestinis contentæ alvum constipatam fuisse convincitur.

P R O G N O S I S.

Alvo astricta, pueri tormina, sitim, vigilias, anxietates & febrem patiuntur. Herniam sæpe parit constipatio, quia intestina materiis repleta pondere suo annulos abdominis dilatant; alvi astrictio chylicationi nocet, quia sordes in intestinis diu morantes chylum inquinant; hinc mala nutritio sanguinis motum in abdomine sistit, unde viscerum æstus, & febris sæpe oriuntur. Gravior est alvi astrictio quæ a siccitate intestinorum fit, quam dum a materia viscida producitur, quia causa serum in intestinis absument citius febrem accendit, & corpus emaciat, majusque periculum inflammationis affert; si alvo astricta, febris accendatur, cave ne humores in cerebrum ruant; hinc sopor aut delirium, quia impedito sanguinis motu in abdomine, major cruoris copia ad aortam ascendentem determinatur.

C U R A T I O.

Quoniam a siccitate & visciditate materiæ in intestinis contentæ alvus constringitur, idcirco huic varie mederi oportet. Si siccitas causa constipationis sit, lacte mutato, si calidum aut falsum-
fue

fuerit, vel temperata nutrice refrigerantibus & humectantibus, ut lac tenuis aquosiusque fiat, clyster sequens injiciatur.

Rx. Decoct. hord. & lact. caprill. ana unc. iv. ol. amygdalar. dulc. sine igne parat. unc. j. f. clyster.

Abdomen lacte vel decocto plantarum emollientium fovere oportet. Sequens julepus hora somni parabitur.

Rx. Aq. lactuc. & portulac. ana unc. ij. syrup. papaver. alb. dr. ij. capiat.

Si infans junior sit, dosis syrupi minuatur; his ita per aliquot dies factis fordes intestinorum expurgandæ sunt purgantium ope; quapropter clysteri supra præscripto addetur medullæ cassiæ uncia semissis vel uncia una; si puer sit anniculus aut ultra annum proventus, purgatio sequens præscribetur.

Rx. Pulp. cass. recenter e cann. extract. dr. v. semin. lin. & flor. malv. ana p. j. coq. leviter in aq. fontan. unc. vj. coletur pro duplici dosi, in prima dissol. mann. calabrin. dr. vj. vel unc. j. capiat.

Celebrata purgatione, clysteres emollientes & narcotica iterare oportet, donec alvus facile depouatur. Verum si visciditas materiæ alvum astringat, incidere & evacuare magis convenit; lacque feligere tenue & aquosum; clyster sic parabitur.

Rx. Decoct. clyster. commun. refrigerant. & laxant.

*xant. unc. vj. dissolv. catholic. unc. sem. mell.
viol. unc. j. f. clyster.*

Deinde purgatio celebrabitur sic.

*Rx. Senn. mundat. & rhabarb. contus. ana dr.
sem. semin. contr. p. j. coq. in aq. fontan. unc.
iij. in colatur. dissolv. mann. calabr. unc. j.
f. potio.*

Altera die bis aut ter exhibebitur sequens decoctum.

*Rx. Kin. kin. in alkool. redact. dr. j. rhabarb.
pulverat. dr. sem. sal. absinth. scrup. j. coq.
leviter in aq. fontan. unc. vj. servetur ad
usum.*

Si ab his alvus non sufficienter solvatur, clysterem iterare oportet; vel suppositorium in anum immittere, & purgationem iterum celebrare; quibus ita factis, si alvi constipatio perseveret, & excreta argillosa hepatis aliqualem obstructionem indicent, aut halitus acidi ex ore continuo exant, sequens pulvis parabitur.

*Rx. Croc. mart. aperient. gr. vj. rhabarb. pulve-
rat. gr. x. sal. absinth. gr. v. diagrid. gr.
iij. f. pulvis.*

Continuabitur per aliquot dies, quo finito, puer iterum purgabitur & suppositorium quotidie in anum immittetur, donec alvus libera facta fuerit.

CAPUT XXI.

De Ani Procidentia.

Accidit frequenter pueris ut post alvi depositionem recti extremitas extra anum remaneat, tumida admodum, absque tamen inflammatione; quæ in suum locum reposita rarissime iterum ex se excidit, sed redeunte alvi depositione. Hæc quidem moles carnea, quæ videtur, non est tota recti substantia; sed præsertim membrana ejus interna serositatibus emollita, tumidaque nimis, quod satis evincitur ex eo quod aliquando suppurata amputetur.

Quoniam vero ad podicem serositates undique confluunt, tum per cavitatem fistulæ intestinalis, tum per glandulas, quæ ibi copiosæ sunt; & membranam recti internam, & sphincterem multum laxari & emolliri oportet; quo fit ut hæc membrana tumida nimis fiat, & sphincter ani eam vix in situ retinere possit; unde aperto sphinctere, hæc membrana excidit, quæque nequaquam retrahi potest. Hujus prolapsui favet substantia ossis coxigis nondum indurata, quæ, soliditatis defectu, membranam tumidam sustinere sufficienter non valet.

Aniprocidentiam pariunt frequentiores alvi depositiones, quibus sphincteris tonus infirmatur, & humores uberius ad rectum confluunt propter irritationem frequentius ibi factam; sic tenesmus, dysenteria, diarrhæa frequentes sunt hujus affectus causæ: huic producendo concurrit constitutio puerorum humidior, & mollis, atque tenera nimis solidorum compositio. Raro periculum affert is morbus; etenim sicuti cognitu facilis est, cum oculis subjiciatur, ita & curatu non difficilis; nisi remedia

dia fortiora intempestive adhibeantur, aut tumor durius tractetur, aut ab infantibus gravius comprimatur, dum sedent aut currunt. Aliquando tamen ad annos extenditur, dum a vitiosa & cachectica constitutione fovetur, aut puer ob stomachi debilitatem aliamve causam diarrhæa frequenter corripitur; si tumor extra anum prodiens inflammetur, aut suppuretur, tunc morbus gravior est, & nisi pars suppurata cito sanetur febrem hecticam parit, inflammatio vero difficilem & impossibilem fere dejectionem efficit; hinc febris accenditur, & inflammatio partibus internis communicatur.

Quoniam ani procidentia est morbus in situ, ideo statim partem prolapsam reponere oportet; postea repositam continere, & tandem causam prolapsam foventem debellare. Repositio facilis admodum est, nisi pars prolapsa tumida aut inflammata repositionem accipere recuset.

Verum antequam in situ reponatur, eam fovere vino tepido oportet, tum ad sordes ejus auferendas, tum ad ipsam corroborandam, postea digitis leniter comprimatur intus, & paulatim in anum repellatur; reposita contineri poterit penicillo expresso e vino rubro tepido, fasciis recto impositis, ut sic in situ debito firmetur; vel sequens parabitur decoctum, quo pars prolapsa fovebitur, & penicillum imbuetur.

Rx. Nuc. gallar. par. iv. balauſtior. par. iij. malicor. contuf. dr. iij. alumin. rup. unc. sem. coq. in aq. fontan. & vin. rubr. ana unc. x. sub fin. coction. adde roſar. rubrar. m. j. f. decoctum.

Si pars prolapsa tumida nimis aut inflammata sit, sanguis mittetur, & sæpius pars cum vino fovebitur, donec discusso tumore, pars reponi possit; verum quoniam puer alvum quotidie deponere cogi-

gitur, ideo pars reposita iterum quoque prolabitur, quæ statim ab alvi depositione reponetur. Verum si pars prolapsa suppuratione afficiatur, aut sphacelo tentetur, eam amputare oportet, & unguentis apposis sanare, ut in operatione hæmorrhoidum fieri solet. Si humiditatibus turgida admodum sit, eas discutere oportet resolventibus exsiccantibus; tunc nihil aquæ calciæ, aut aquarum bellucanarum fotu præstantius, quibus pars pluries foveri poterit, ut serositates discutiantur, & tonus fibrarum carnearum restituatur.

Verum hæc prorsus inutilia forent, nisi causa fovens prolapsum expelleretur, idcirco quoniam vel ab humiditatibus copiose ad anum fluentibus, vel a frequentiori alvi depositione affectus producit, stomachica & sanguinem exsiccantia præscribere tutissimum erit; purgantibus autem insistere minime convenit, cum frequentiores alvi depositiones morbum producant, sequens paretur potio per aliquot dies sumenda.

Rx. Syrup. de absinth. & cichor. composit. ana unc. j. rhubarb. pulverat. gr. xij. capiat mane.

Si hoc remedium alvum frequenter sollicitet, aliud parabitur sic.

Rx. Infus. kin. kin. unc. ij. corall. præparat. gr. xij. m. capiat bis in die.

Utile quoque erit, ut puer utatur pro potu ordinario infusione sequenti.

Rx. Rb. contus. dram. sem. cinnam. contus. scrup. sem. in nodul. inclus. infund. in aq. fontan. s. q. ad usum.

Ve.

Verum si his serositates non satis discutiantur ,
puer purgabitur sic .

*Rx. Senn. mundat. dram. j. rh. contus. dram. sem.
semin. contr. & anis. ana p. j. coq. in aq. fontan.
unc. iv. in colatur. dissolv. mann. calabrin. & sy-
rup. flor. persicor. ana unc. j. f. potio.*

Deinde sequens parabitur pulvis per aliquot dies
sumendus.

*Rx. Croc. mart. aperient. rore maji præparat. gr.
viij. rhabarb. & corall. rubr. præparat. ana scrup.
sem. cinnam. pulverat. gr. v. f. pulvis cum cochlear.
jussul. sumendus.*

C A P U T XXII.

De Urinæ Incontinentia.

Rarius de die, sæpius de nocte pueris accidit
urinæ incontinentia ; quoniam enim sphincter
vesicæ musculus est contractione continua fruens ,
& collum vesicæ arcte stringens, ideo urinæ incon-
tinentia ab illius musculi debilitate manifeste dedu-
citur. Laxo enim sphinctere collum vesicæ aperi-
ri necessum est, igitur urina ex ureteribus stil-
lans in vesica non remorabitur, sed per orificium
patens, excernetur. Laxant autem sphincterum mor-
bi prægressi hanc partem afficientes, ut calculus
vesicæ, prægressa ejusdem inflammatio, violenta
catheteris in vesicam intromissio, quibus hujus
musculi tonus auferri potest. Verum absque ullo mor-
bo prægresso in pueris urinæ incontinentia fit : quo-
niam enim fibræ carneæ teneræ & molles admodum
sunt

sunt in hac ætate, & sanguinis constitutio aquosior, his quoque fit, ut fibræ carneæ hujus musculi in orbem dispositæ vim contractivam sufficientem non habeant (vim etenim elasticam corporum mollium minimam esse experientia docet) hinc quoque pueri humidiores, eo facilius urinam citra voluntatis actum excernunt, quia serum in sanguine luxurians partes musculosas emollit atque relaxat.

Quoniam vero de nocte minus viget sanguinis intestinus motus, lentiusque per partes provolvitur, & nervi e cerebro & medulla spinali oriundi tensionem amittunt; hinc contractionis minor in illis partibus musculosis; unde major sphincteris laxitas de nocte & somno vigente; tunc tono fibrarum languente, vis earum elastica remittitur, columque vesicæ de die clausum, de nocte aperitur; major vero arguitur ejusdem musculi debilitas, dum per vigiliam urinæ incontinentiam patitur.

Hunc morbum pariunt cruditates acidæ sanguinem inspissantes, potus nimius horis præsertim serotinis, quibus musculus nimis humidus & molles evadunt, ætas præsertim tenera causa communis & frequentior est, cum in tenera ætate fibræ musculorum soliditatem sufficientem non habeant, ut contractione requisita fruantur, & ideo morbus hic sola ætatis mutatione curatur, quia fibræ tonum firmiorem acquirescentes, majori vi elastica pollent.

Nec periculum pueris affert urinæ incontinentia; præsertim si de nocte tantum fiat; & maxima curationis spes est, cum crescente ætate evanescat: verum si morbi prægressi vesicam afficientis effectus sit, difficilius sanatur, cum labes major in sphinctere tunc supponatur; facilius in pueris debite constitutus, tardius & difficilius in humidis expellitur; si affectus soporosos sequatur, & simul aliorum musculorum resolutio seu paralyxis sit, difficillime depellitur, quia a nervis resolutis & pa-

ralyticis oritur, quod nervorum vitium ægre tollitur.

Hic affectus curatur ut plurimum mutatione ætatis; attamen cum sat incommodi affert, acceleranda ejus curatio spincterem exsiccando, & illius tonum firmando, quod fiet humiditates sanguinis absumendo & cruditates acidas destruendo; confert igitur puerum exercere, eum cibis exsiccantibus alere, a somno longiori eum depellere, & præsertim identidem purgare, cum purgantia sanguinis serositates per anum detrudant; sequens parari potest potio purgans.

R. Senn. mundat. dr. i. rhabarb. contus. dr. sem. semin. coriandr. & summitat. absinth. minor. ana p. j. coq. in aq. fontan. unc. iv. in colatur. dissolv. mann. calabrin. unc. j. m. f. potio.

Si puer junior, & recens ablaetatus sit, minuetur purgantium dosis: celebrata purgatione syrupus de absinthio per aliquot dies præscribetur, & postea iterata purgatione, sequens exhibebitur pulvis per octo, aut novem dies.

R. Croc. mart. aperient. gr. vj. rhabarb. pulverat. scrup. sem. sal. absinth. & cinnamom. ana gr. vj. jalap. & diagred. ana gr. iij. f. pulvis pro unica dosi.

A potu & cibis humidis, crudis præsertim & acidis abstinendum est, ne ab his sanguis aquosior fiat & sphincter vesicæ relaxetur. Confert etiam exterius regionem vesicæ inungere oleo ruthæ, lauri, scorpionum Mathioli, Philosophorum, aliisque similis virtutis humiditates sphincterem laxantes absummentibus; sed præsertim mira præstat aquarum

rum thermalium semicupium: quapropter aliquoties purgatum ægrum ad aquas thermales mittere oportet, si anni tempestas permittat.

CAPUT XXIII.

De Calculo vesicæ urinariæ.

Pueris non raro accidit, ut calculo vesicæ laborarent; præsertim si male fuerint lactati, vel cibis usi fuerint crudis, viscidis & ad coctionem non idoneis; hinc pueri ab obscuris parentibus nati sæpius, divitum vero proles rarissime calculo laborant, quoniam enim cibi viscidi, & coctu difficiles chylum similis indolis pariunt, a quo sanguis vapidus, crassusque generatur, ex eo quoque oportet ut infans male lactatus facilius calculo laboret.

Rursus quoniam stomachus puerorum vegetus multum non est, igitur parum idoneus ad cibos crassos atterendos & debite subigendos, quo fiet ut sanguis eorum vapidus tartareusque fiat; quapropter urina plures & copiosas secum rapit partes tartareas viscidasque, quarum intima unio fiet in vesica urinaria, facta aliquali ibi urinæ mora; neque enim aliter generatur calculus, nisi ab abundantia partium tartarearum, quas urina secum ad vesicam rapit, quæque ibi morantes materia viscida ligantur, fortiterque necluntur; quoniam vero pueri divitum cibis melioribus aluntur, qui in stomacho melius cocti, sanguinem tenuiorem & melioris indolis efficiunt, hinc quoque fit, ut pueri divitum raro, pauperum vero sæpius calculo laborent.

D I A G N O S I S.

Calculus intus in vesica latens his signis declaratur: puer sæpe guttatim & cum dolore mingit pruritum in extremitate glandis percipit, partes genitales sæpius scalpit; frequens est penis erectio; urina turbida, opaca, tartaro multo inquinata sæpe excernitur; quæ æquivoca adhuc sunt, & ideo certius est catheterem intromittere in vesicam, quo calculus latens tangetur. In initio mitiora sunt symptomata, quæ successu temporis ingravescent, quia calculus incipiens minor adhuc est, quam durius vesicam afficere possit; verum quoniam urina quæ continuo e renibus ad vesicam fluit, partibus tartareis gravidatur, crescit etiam successive calculus facta additione partium tartarearum, tuncque grandior gravius vesicam afficit: hinc dolor & urinæ suppressio, constrictio propter irritationem vesicæ collo, qui ad glandem refertur, ob nervorum continuitatem; hinc quoque pruritus partium genitalium, & penis erectio, quoniam calculus vesicam irritans liquidum nervorum uberius e cerebro ad partes vicinas determinat.

P R O G N O S I S.

Calculus morbum constituit gravissimum, quia aliter quam operatione chirurgica e vesica extrahi non potest; neque enim reperientur remedia tantæ virtutis, quæ ipsum minutim atterere & expellere valeant: verum præterquam quod lithotomia sine magno periculo fieri nequit; ætas præterea puerorum tenera eam differre nos sæpe cogit, sed calculus in vesica latens incrementum adeo subito nunquam acquirit, ut graviter vesicam irritans inflammaret, vel ejusdem suppurationem promoveat, aut sanguis puerorum ad febrem contraheudam pro-

nus

nus, tot adeoque vividis doloribus commotus febrē contrahit; unde mala gravissima huic morbo adduntur.

C U R A T I O .

Si puer adhuc junior sit quam ut operationem ferre valeat, eam differre oportet ad annum sextum, septimum vel octavum; tumque cibus optimi succi & facilis coctionis cibabitur, modice tamen, sed confert adhuc alvum frequenter emollire sequenti clystere.

Rx. Decoct. fol. malv. & parietar. unc. vj. dissolv. lenitiv. unc. i. ol. commun. vel amygdalar. dulc. sine igne parat. unc. i. f. clyster.

Purgabitur sic.

Rx. Senn. mundat. scrup. ij. rhabarb. contus. dram. sem. semin. lin. p. i. coq. in aq. fontan. f. q. sub fin. coction. add. flor. malv. p. ij. in colatur. & express. unc. vj. dissolv. mann. calabrin. unc. j. f. potio.

Juscula quoque pullorum refrigerantia, vel cremores oryzæ cum eodem jusculo parati conveniunt, ut omnis sanguinis & humorum tollatur acrimonia; imo lac, si puer siccus & macilentus sit, præscribere necesse est. Verum si dolor & urinæ difficultas adeo graviter puerum afficiant, ut proximum inflammationis periculum vesicæ immineat, sanguinem mittere oportet, semicupium adhibere, quibus irritatione pacata, inflammationis avertatur periculum.

Si puer sit ætatis sat provectæ, ut lithotomia institui possit, præmissis venæ sectionibus purgabitur,

tur, deinde cremores oryzæ, vel juscula pullorum refrigerantia per novem dies sumentur, quibus elapsis, sanguine iterum misso, ægroque repurgato operatio fiet, quæ semper vere & autumno celebratur.

C A P U T XXIV.

De Intertrigine.

Intertrigo puerorum rubor est insignis partium ano adjacentium, coxarum, perinæi, scroti, aliarumque in vicinia ani positarum; rubori dolor adjungitur, sæpeque pelle affectæ partes denudantur, hincque graves nascuntur anxietates, dolorque ferme assiduus, propter irritationem, vigilias, marcorem, & febrem parit; rarissime intertrigo suppurationem producit, nisi maxima nutricis negligentia id fiat; infantes macilentos raro, obesos sæpius aggreditur.

Intertriginem pariunt urina, & alvinæ feces acriores; quoniam enim lactens pannis involvitur, in quibus urinam, & feces deponit, si hæc excrementa acriora sint, cum diu partibus ano vicinis applicata maneant, eas irritabunt, sed tamen si excrementa acria multum non sint, si sordes quas relinquunt, non detergantur, & raro indusia mutantur, acrimoniam mora obtinebunt; quoniam sales eorum calore exaltati ad irritandum potentes evadunt; demum si indusia, quibus pueri vestiuntur, rigidiora sint, partes pungere & graviter confricare poterunt, unde intertrigo nascetur.

Urinam autem & alvinas feces acriores efficit lac falsum, calidumve, aut lue quadam inquinatum, quo pueri aluntur; sic si nutrix, vinum aut liquores arcentes epotet, si cibis salis & piperatis

uta-

utatur, si animi pathematis vehementioribus detineatur, si venerem ardenter appetat, aut sæpius expleat, nimis se exerceat, si curis aut sollicitudinibus detineatur, intertrigine lactens facile corripitur; demum si lactens morbo detineatur aut fuerit detentus, quo balsamum sanguinis absumitur, aut sales nimis exaltantur, intertrigo accidit.

Verum a quacumque causa partes ano vicinæ irritatæ fuerint, oportet ut propter irritationem humores ad eas uberius appellant, unde sequitur vasorum nimia expletio, qua scilicet facta, interrumpitur motus sanguinis circularis, unde vehementia & rarefcentia nimia sanguinis: quoniam vero quo vasa magis tenduntur, eo ad sensationem aptiora fiunt, erit igitur sensus in partibus intertrigine laborantibus adeo exquisitus, ut irritatio earum dolorem maximum efficiat, quo humores in partibus magis commoti, majorem ruborem & tensionem pariunt, quam tanta cutis distractio sequitur, ut findatur.

DIAGNOSIS.

Intertrigo cognitu facillima; rubor partis affectæ morbum detegit: an a lactis vitio, vel nutricis negligentia, aut morbo prægresso producta fuerit, facile cognosci potest.

PROGNOSIS.

Quo plures afficit partes, & rubor major est, eo gravior, quanquam periculo careat, nisi suppurationem producat; quam macies sequitur, vel alicujus morbi symptoma est, gravior est ea quam causa interna peperit: verum tametsi periculosa ut plurimum non sit intertrigo, non tamen despicienda,

da, ne exulcerationem afferat, aut febrem propter dolores & vigilias intendat.

C U R A T I O.

Nec curatu difficilis est hic morbus; duo statim facienda, quibus sæpissime sanatur: lac nutricis temperare & refrigerare, vel si calidum, falsumve sit, mutare oportet, & linteamina quibus infans involvitur sæpius mutanda, ne urina & alvinæ feces malum intendant; partes affectæ sæpe abstergendæ sunt: his ut plurimum urinæ & fecum acrimonia tollitur, & irritatio evanescit. Verum si intertrigo post hæc perseveret, aut rubor partis affectæ intensus adeo sit, ut periculum exulcerationis imminet, tunc partem rubore conspersam sequenti linimento linire oportet.

Rx. Ol. commun. & aq. fontan. ana partes æquales, simul agitentur donec coiverint simul, & unguenti consistentiam adquisiverint, quo pars affecta inungatur.

Facto litu, linteum molle imponetur, & pluries litus repetatur, præsertim quoties lactens urinam aut feces excreverit: si irritatio & rubor his non remittatur, pars abstergetur vino rubro in quo rosæ rubræ infusæ fuerint; facta absterfione pulvis sequens imponetur.

Rx. Tutb. præparat. & cerus. pulverat. ana part. æquales, serva ad usum.

Si neque his rubor & irritatio remittatur, lacte partem sæpius fovere confert, donec imminutis dolore & irritatione, pulveris jam præscripti usus convenire possit. Verum si propter maximam ex-
cre-

crementorum acrimoniam, partes affectæ findantur & exulcerentur, tunc imponetur unguentum de lithargyro, vel pompholigos, facta prius lotionem cum vino, aut aquis bellilucanis, vel aqua sequenti quæ dolorem efficaciter sedat.

Rx. Aq. secund. calc. unc. iv. sal. saturn. unc. sem. misce.

Sed si exulceratio profundior sit, & carnes depascant, parabitur sequens unguentum.

Rx. Balsam. Arcei unc. iv. ol. hyperic. & cur. ana unc. ij. butyr. recent. s. q. fiat unguentum.

In hoc casu aquæ bellilucanæ vino præstantiores sunt, ut in puero expertus sum. Purgatio raro celebrabitur, nisi cruditates in stomacho latentes coctionem lædant, & totius corporis reparationi noceant, sed diætâ humectans, refrigerans, & incrassans necessaria admodum est per totum morbi decursum; si purgationi sit locus, sic celebrabitur.

Rx. Senn. mundat. dr. i. semin. lin. & flor. malv. p. i. coq. in decoct. bord. unc. iv. in colatur. & express. dissolv. mann. calabrin. unc. i. & sem. s. potio.

CAPUT XXV.

De Hernia.

Hernia tumor est ab intestino vel epiploo, aut utroque simul, per annulos abdominis, ex abdomine exeuntibus factus.

Dividitur in completam & incompletam; completa dicitur dum intestinum aut epiploon ad scrotum delabitur: incompleta vero, dum tumor est in ultimo abdominis annulo, id est, in inguine; si solum intestinum prolabitur, *enterocele*, si epiploon, *epiplocele*; si utrumque simul, *enteroepiplocele* dicitur.

Quoniam vero annuli abdominis mira elegantia ordinati, peritonæo obducuntur, & veluti firman-
tur, ne intestina aut epiploon proprio pondere ad inferiora continuo ruerent; idcirco hernia nulla, seu ruptura fiet, nisi annuli musculorum abdominis laxati magis pateant, & facilius cedant, & peritonæum aut rupturam, aut laxitatem insignem patiatur; fiet ergo hernia ab his quæ musculorum abdominis annulos simul & peritonæum dilatare poterunt.

Verum quoniam in clamore & ejulatu continuo diaphragma alternis vicibus valide contractum viscera abdominis versus inferiora pellit, & musculos impense dilatari, seu elongari cogit, fiet ergo ut hac valida & repetita musculorum elongatione annuli & peritonæum distractionem patiantur, & minus intestinis aut epiploo resistere valeant.

Etenim quoniam intestina compressa ad se expandendum vim faciunt, violenter impetunt in musculos abdominis, & jam annulos abdominis ob distractionem laxatos aperiunt; idem quoque fiet, si puer conatus maximos edat, tum ad pondus ferendum vel elevandum, vel ad currendum, vel saltandum, cum in quolibet horumce exercitiorum genere vehemens & prompta fiat diaphragmatis applanatio; fiet adhuc hernia ab alvi constipatione feces accumulante in intestinis, quorum pondere aggravata fortius agunt in annulos musculorum abdominis, eosque cedere cogunt: huic

annulorum laxitati inducendæ multum confert constitutio sanguinis aquosa, & humidior, laxior solidiorum compositio, victusque humidus & aquosus.

Verum a quacumque causa annuli abdominis & peritonæum laxata fuerint, intestinorum pondus & impetus sustinere non valent; quapropter intestini portio primum annulum patentiore ingreditur, & dein successive secundum vel tertium dilatabit, donec viam ad scrotum sibi fecerit; verum si tertius & infimus musculorum annulus non facile cedat, sed magis causæ dilatanti & laxanti resistat, intestinum aut epiploon ultra progredi non poterit, tumorque in inguinibus apparebit; si intestinum ad scrotum perveniat, tumor erit molis insignis, qui aliquando facile discutitur & manus pressione evanescit, intestino, vel epiplooo in abdomen repulso, mox facillime prolapsuro.

D I A G N O S I S.

Hernia incompleta seu bubonocèle caute a phlegmone distinguenda, ne gravem in curatione errorem Medicus cum ægrotantis periculo faciat; bubonocèle subito ut plurimum erumpit, absque dolore, cuti concolor est, & annuli ultimi foramen replet; phlegmone vero paulatim crescit cum calore, dolore, & rubore aliquo: phlegmone glandulas inguinum occupat, bubonocèle ultimum abdominis annulum replet. Quam Medico utile sit partium situm ex Anatomia novisse, ex eo evincitur; hinc Medici & Chirurgi imperiti bubonocèlem sæpe cum phlegmone confundunt maximo ægrorum detrimento.

Hernia completa tumor est scroti ab hydrocèle caute distinguendus; hydrocèle tumor est aquosus & opposita luce diaphanus in scroto contentus

ne

nec ultra extenditur: hernia completa tumorem efficit qui in scroto non terminatur, sed ad annulos abdominis inguina versus extenditur, cum intestinum aut epiploon prolapsa ex annulis in scrotum descendant; si interocele sit, tumor est durus & elasticus, æqualis, facta compressione murmur flatuum percipitur. Si epiplocele sit, tumor mollior & inæqualis percipitur, nec ullum a compressione murmur in illo fit; ex signorum complicatione entero-epiplocele declaratur.

P R O G N O S I S.

Hernia facile in infantibus curatur, quia quotidie partium substantia nutritione firmatur; unde annuli abdominis molles & laxi firmitatem & vim ad resistendum successu temporis adipisci possunt, secus in adultis, quorum herniæ incurabiles utplurimum sunt; nec tamen morbus despiciendus, quoniam enim alvinæ feces per partem intestini prolapsam prius moventur quam ad anum perveniant, in eis accumulari poterunt propter viam difficilem, cum intestinum prolapsum compressionem patiatur ab annulis abdominis idcirco feces præ mora exsiccatae indurabuntur, & cavitatem intestinorum obturantes viam materiæ a retro sequenti denegabunt, quæ pariter ibi congesta, partem intestini prolapsam dilatabit, distrahet, atque irritabit, unde ipsius inflammatio, & passio iliaca consequetur: rursus si intestinum diutius in scroto prolapsum maneat, testi adhærebit, sicque reduci amplius non poterit, idcirco ubi primum morbus cognoscitur, medelam ei ferre necessum est, ne vetustate gravis fiat.

C U R A T I O .

In eo curatio ponitur ut intestinum prolapsum in situ reponatur, & repositum detineatur. Primum fiet manus operatione; injecto prius clystere purgante, ne sordes intestina replentes repositioni obstant. Infante in dorsum reclinato, tumor molliiter premitur, sicque pars prolapsa versus abdomen repellitur, donec tumor penitus evanuerit, verum si materiæ in intestino prolapso contentæ duritie aut quantitate repositionem impedian, tumor oleo rosaceo illiniatur, & cataplasma emolliens ex radice althææ, foliis malvæ, violarum, parietariæ ad putrilaginem coctis, cum butyro & oleo mixtis imponetur, donec tumor mollior factus reponi possit. Si dolor aliquis adesset, sanguis detraheretur, sed diæta tenuis imprimis institueretur, ne feces ulterius in intestinis genitæ operationi nocerent.

Intestinum repositum detinebitur emplastro pro rupturis annulis admoto, & ligatura molli, quæ speciatim ad hoc opus in infantibus paratur. Si puer esset aliquot annorum, ligatura cum calibe pararetur; postea quietem æger teneat, a cantu, clamore, nisu, quovis alio violento exercitio se abstineat, ne pars reposita iterum prolabatur. Confer quoque alvum clysteribus lubricare, & emolliere, ne excrementa mora indurata ad conatus edendos infantem sollicitent; eadem de causa cibis boni succi & facilis coctionis modice assumptis vescetur, & identidem purgatio celebrabitur sic.

*Rx. Infus. senn. unc. iv. dissolv. mann. calabrin.
& Syrup. rosar. pallidar. ana unc. i. f. potio.*

Si infans pituitosus admodum sit, utatur pro
po-

potu ordinario infusione rhabarbari in aqua fontis, nec non pulvere sequenti per aliquot dies.

Rx. Croc. mart. aperient. gr. viij. rhabarb. pulverat. scrup. sem. jalap. pulverat. gr. v. capiat.

Suadent Auctores annulos abdominis decocto astringente fovere; verum experientia pluries docuit emplastrum pro ruptura cum ligatura sufficere, cum plures iis sanatos viderim.

C A P U T XXVI.

De Hypochondriorum & Ventris Intumescencia.

L Aſcentibus raro, ablaſtatis vero pueris frequenter accidit totum tumere abdomen abſque dolore cum aliarum partium emaciatione, pedum & crurum inflatione, vultus pallore; languet appetitus, vires dejiciuntur, alvusque liberior more ſolito; dejectiones molles, argilloſæ, fetidum ſpargunt odorem; febris quæ primis temporibus non erat, ſucceſſu temporis emicat cum exacerbationibus, eſtque de genere lentarum; tumor vero abdominis mollis & compreſſionis capax aliquando eſt; durus vero & renitens nonnunquam, præſertim in hypochondriis.

Quandoquidem partes in abdomine contentæ molles & laxæ admodum ſunt, pluribus venarum, ductuum lymphaticorum ſurculis conſtant; ex eo quoque ſatis patet, cur facta humorum viſciditate, totum tumere debeat abdomen; etenim quoniam lentus eſt humorum motus in ipsis, congeſti humores vaſa dilatando, partium molem impen-

penſe augebunt; & quoniam venæ mezaraicæ ramī ex inteſtinis exeuntes per mezenterii duplicaturam repunt, retardato ſanguinis motu propter infarctum, mezenterii venæ inteſtina irrigantes, ſanguine nimis turgidæ, calorem inteſtinorum adaugent, quo contentæ materiæ expanſæ, aerque præſertim magis dilatatus inteſtina tumida efficiunt; verum quoniam humores viſcidi lente per partium ſubſtantiam provoluti, paulatim in ipſis congeruntur, hinc tanta abdominis intumeſcentia abſque ulla inflammatione, nec non tumor eſt facile compreſſibilis, cum partes molles compreſſioni reſiſtere non valeant.

Verum ſi humores viſcidiores ſint, viſcerum vaſa obſtruent, & ſcirrum ſeu tumorem renitentem, & indolentem efficient, quia vaſa humoribus inſpiſſatis, & fluiditate penitus deſtitutis repleta, compreſſionem nullam ſiunt; & quoniam in utroque hypochondrio viſcus eſt inſigne, hepar nempe & lien, quæ ratione texturæ, & vaſorum componentium, facile obſtruuntur; tumor igitur magis ſenſibilis in utroque hypochondrio fiet.

Quoniam vero data humorum viſciditate ſanguis vaſa capillaria cutis difficile ſubit, ibique motus ejus ſiſtitur, erit quoque pallor faciei, & extremitatum intumeſcentia, cum ſanguis reluctantē pondere difficile e pedibus aſcendat, ibique ſtagnans, vaſa fere emollit; rursus quoniam e ſanguine craſſo recrementa vix derivari poſſunt, ſuccus ſtomachalis in ventriculo deficiet, ſicque appetitus ſenſatio minuetur, & aſſumptorum concoctio lædetur, hinc reparationis defectus, & partium emaciation, cum virium proſtratione fiet; ſed & cruditates in primis viis congeruntur, quæ præ mora putreſcentes, per alvum frequenter & cum ſetore dejiciuntur; ob hanc ſanguinis viſciditatem, fit ut colatoria minus patentia parcius admittant ea, quæ e ſanguine depu-

purando continuo sunt excernenda, & sanguis viscidus succos quos a stomacho male præparatos accipit, sufficienter dividere non potest, ut per cola aliquatenus obstructa expurgari possint. Plura igitur in sanguine congeruntur quæ motum ipsius intendere valent; hinc febris quæ primis temporibus non erat, successu temporis emicat, paulatim ingravescent, facta paulatim pravorum succorum in sanguine delitescentium exaltatione. Hanc ventris intumescientiam prava victus ratio producit, & ideo pueros divitum raro, pauperum frequentissime aggreditur; similiter lactentes nunquam afficit, quandiu lacte tantum probo vescuntur; etenim quoniam stomachus puerorum nondum vegetus & robustus est, ideo coquere, seu debite subigere non potest cibos viscidos & magna quantitate assumptos, unde chyli molculæ crassiores & crudæ a motu sanguinis intestino non expanduntur, neque dividuntur; hinc humores a tali chylo viscidi & parum fluidi fiunt, totaque humorum massa præternaturalem visciditatem adipiscitur; idem quoque fiet si lactans nimiam ciborum copiam ingerat, cum stomachus debilis eos concoquere minime possit, unde cruditates in eo aggeruntur, quibus lactis præparatio læditur; unde chylus crudus, viscidus & acidus humores similis indolis generat, præsertim si cibi assumpti coctionis non facili sint; demum lac prævum, crassius & viscidius hunc affectum pariet, sic si nutrix prægnans sit, aut cibus pravis vescatur, ut radicibus, oleribus, leguminibus, fructibus immaturis aliisque hujusmodi.

DIAGNOSIS.

Morbus iste sicut & causa a qua producitur, cognitu difficilis non est; nullo enim signo diagnostico eget, cum oculis subjiciatur.

PRO-

P R O G N O S T I C A.

Recens facile sanatur hic affectus, inveteratus difficile, præsertim si febris jamdiu invaserit; cum autem tunc complicitur affectus, & ut plurimum emaciatus sit æger, suppuratio partium in abdomine contentarum pertimescenda. Si abdomen compressum doleat, inflammationem & suppurationem partis dolentis significat.

C U R A T I O.

Quandoquidem a læsa ciborum digestionem, prævaque victus ratione hic affectus oritur, idcirco statim & ante remediorum exhibitionem, diætam præscribere oportet; si æger lactens sit, solo lacte vescatur, idque sit probum, tenue, dulce & ad alendum idoneum: si vero puer ab lactatus fuerit, offis panatellis cum jusculis carniū paratis, pauco pane, eoque albissimo utatur, a carniū usu se abstineat, quia difficile in puerorum stomacho coquuntur, modice tamen cibetur, ne quantitas ciborum coctioni noceat: pro potu utatur aqua fontana addito tantillo vini, vel opportunius erit infusionem rhabarbari pro potu parare.

Diæta sic præscripta, remedia dein in hunc finem adhibere oportet, ut stomachi functio restituatur, obstructions referentur, & sanguinis visciditas auferatur, quæ purgantibus, stomachicis & aperientibus fieri possunt; paretur statim portio purgans sic pro puero quatuor annorum.

℞. Senn. mundat. dr. j. rhabarb. contus. dr. sem. sal. absinth. gr. xv. coq. in aq. fontan. unc. iij. in colatur. dissolv. mann. calabrin. ℥ syrapi de quinque radicibus ana unc. j. f. portio.
Si

Si stomachus multa saburra repleretur, loco syrupi ponerentur tartari stibiati grana tria; verum si alvi profluvium adesset, ypepacuanhæ grana octo vel decem adhiberentur, & deinde stomachica, aliaque in alvi profluvio commendata usurpanda, donec alvi profluvium sanatum fuisset; celebrata purgatione, sequens jusculum per dies octo sumere poterit.

Rx. Radic. cichor. unc. j. brusce. unc. sem. rhabarb. contus. & in nodul. suspens. scrup. j. coq. per horam unam in juscul. cum pullo juniori, aut frustulo carnis vitulinæ; parato adde fol. cichor. m. sem. chæresol. & summit. absinth. minor. ana p. j. cinnamom. tantillum, bulliant per horæ quart. part. coletur & exprimatur, fiat jusculum.

Verum quoniam pueri talia juscula ægre sumunt, sequens paretur syrupus loco jusculi sumendus.

Rx. Radic. brusce. asparag. fœnicul. & petrosel. ana unc. iij. radic. enul. campan. & gentian. ana unc. i. & sem. rhabarb. contus. unc. sem. limatur. ferr. rubigin. in nodul. suspens. unc. ij. coq. in aq. fontan. lib. v. usque ad quartæ part. consumption. sub fin. coction. add. fol. oriental. mundat. dr. vj. epithym. incis. unc. j. semin. coriandr. p. iij. coletur, & exprimatur cum sacchar. alb. lib. iij. ovi albumin. clarificetur & coq. ad syrup. consistent. dosis erit ab unc. j. ad unc. ij.

Ufu jusculorum aut syrupi finito, puer iterum purgabitur, & deinde per octo dies sumet mane jejuno stomacho pulverem sequentem, su-

superbibendo jusculum pulli foliis cichorei alteratum.

Rx. Croc. mart. aperient. & rhabarb. pulverat. ana scrup. sem. sal. absinth. gr. vj. diagred. & cinnamom. gr. v. f. pulvis pro unica dosi.

Assumpto pulvere per tempus notatum, puer iterum purgabitur, dein per quatuor aut quinque dies sumet syrupi de cichoreo compositi, vel de absinthio unciam unam; si his obstructions non referentur, & abdominis intumescencia adhuc perseveret, puer purgabitur per mensem semel in hebdomada, & pro potu utetur ptisana sequenti.

Rx. Ferr. rubiginos. frustul. rhabarb. contus. in nodul. suspens. scrup. j. infund. frigide in aq. font. f. q. ad usum.

C A P U T XXVII.

De Macie.

PUeri facile in maciem incidunt, quia sanguinis ipsorum compages admodum debilis est ut facile solvi possit, & præ partium tenuitate ingentem dissipationem humores patiuntur; idcirco sal quod propter molem & soliditatem cæteris principiis difficiliter dissipatur, in sanguine luxurians, maciem seu totius corporis emaciationem producit; sanguinosus fit sanguis; si lac quo infans vescitur calidum & falsum sit, maciem facile producit, cum maxima falsi quantitas sanguini continuo suppeditetur. Pariter si puer ablactatus, cibis falsis, piperatis, & exsiccantibus utatur, vel si vinum nimis epotet, macie detinebitur; fit quoque hic affectus

T. I.

H

pro-

propter stomachi vitium, dum ciborum coctio nulla ferme in eo fit; etenim quoniam sanguis puerorum continuo chyli adventu eget, ut corpus eorum possit accrescere, læsa ciborum digestionem, minima hujus humoris quantitas sugeretur, unde nulla accretio; imo nec sufficiens reparatio fit; consumetur igitur balsamum sanguinis, & lymphæ acredinem acquires partes nutrire, nec reparare poterit. Puer adhuc emaciabitur post morbos gravissimos balsamum sanguinis absumentes, & sanguinis compagem plurimum solventes; sic variolæ, dysenteria, febres diu affligentes, post se maciem ut plurimum relinquunt. Ab his quidem macies puerorum frequentius producitur; accidit tamen ab aliis causis, quæ eam in adultis efficiunt, ut a ciborum penuria, partium internarum supuratione, & exulceratione, viscerum inveterata obstructione.

Quandoquidem macies constitutionem humorum falsuginosam supponit, & causa eam produciens humores falsuginosos efficit; sanguis igitur puerorum macie laborantium, ad nutritionem parum idoneus erit, nec deperditionem partium reparare poterit; hinc marcor seu emaciatio corporis; & quoniam lymphæ qualitatem balsamicam amisit, vasa vix irrigare & humectare poterit, unde vasorum ariditas, & excorrugatio maciem consequitur. Rursus quoniam major fit deperditio quam reparatio, minima consequenter dabitur humorum moles, minor adhuc pinguedinis copia: aderit igitur tanta partium carnosarum consumptio, ut totum corpus ossibus & cute quasi constare videatur; hinc ubique ossa eminebunt, rugosa & pariter ubique pellis erit; verum supposita humorum constitutione falsuginosa, quidquid e sanguine derivabitur, falsuginosum quoque esse oportet; urina igitur quæ e sanguine excernetur, erit falsu-

fuginosa, & ad irritandum aptissima, unde exco-
riabit scrotum & alias partes vicinas, nisi excreta
illico removeatur; hæc etiam quæ ex ano fluunt,
huius acrimoniæ non sunt, cum partim e massa
humorum deriventur; dabitur ergo ani, & par-
tium vicinarum excoꝛiatio; sic excreta aliquandiu
morentur: eadem ratione interna oris cavitas aphtis
defœdabitur; puer quoque siticulosus, vigil & an-
xiosus erit. Tandem febris hanc sanguinis consti-
tutionem sequitur, ut facile cuilibet patet, qua
consumpto ulterius sanguinis balsamo, mala supe-
rius exposita ingravescent.

D I A G N O S I S .

Per se patet, & sola inspectione macies digno-
scitur, ejusque causa cognitu non difficilis est,
quapropter lac nutricis explorare oportet, vel si
puer fuerit ablaetatus, rationem victus a paren-
tibus, vel ipsis ministrantibus sciscitari oportet;
inquirendum an morbis antea fuerit conflictatus,
an penuriam ciborum passus sit, an inappetentia
diu laboraverit, vel tandem coctione læsa corri-
piatur, quæ alvo liberiore, fetore excretorum, &
ventris intumescencia declarabitur.

P R O G N O S I S .

Macies recens & a causa ordinaria raro pericu-
losa est, & facile tollitur; inveterata vero gravis
& periculosa, nec non difficile curatur, præser-
tim si a causa interna & abdita producat; ma-
cies, quæ morbum acutum, & sanguinis compa-
gem solventem sequitur, maxime periculosa judi-
catur, si diætæ conveniente instituta, & remediis
adhibitis non sanetur; verum si vigeat appetitus,

& vires refocillentur, macies tunc periculosa non est.

C U R A T I O.

Quandoquidem macies puerorum utplurimum a falsuginosa & prava victus ratione, vel stomachi vitio reparationem impredientibus producit, nisi alterius morbi soboles sit, tuncque primo sanato morbo, macies evanesceret, idcirco duplicem eam curandi methodum proponemus; igitur si sanguis & omnes humores acrimoniam contraxerint propter falsuginosam victus rationem, temperare, humectare, & incrassare humores oportet, & si æger lactens fuerit, lac seligetur dulce, & humidum; & quo melius id fiat, nutrix diætam fortem, humectantem & refrigerantem tenebit, jusculis pullorum refrigerantibus, cremoribus oryzæ, vel hordei utetur; si vero puer ab lactatus sit, vescetur offis, panatellis, cremoribus, juribus carniū paratis; si somnus desit, syrupo papaveris albi conciliabitur, dosi convenienti exhibito, postea juscula pullorum per aliquot dies præscribuntur sic.

Rx. Pull. junior. gallinac. exenterat. cujus venter replebit. hord. mundat. m. i. coq. post despumationem per hor. ij. in aq. fontan. s. q. dein add. fol. sequent. ex omnibus m. i. fol. boragin. agrimon. pimpinell. coq. per hor. quadrant. colet. & exprimatur.

Rx. Quat. semin. frigid. maj. mundat. unc. sem. amygdal. dulc. excorticatar. par. iij. contund. in mortar. marmor. sensim affundendo jusculum supra præscriptum adhuc servens, coletur, & exprimatur, capiat.

Assum-

Assumpto jusculo supradicto per quatuor vel quinque dies, puer sic purgabitur.

Rx. Rhabarb. contus. & tartar. solub. ana dr. j. semin. lin. p. i. coq. in aq. fontan. s. q. sub fin. coct. adde flor. malv. & fol. oriental. ana p. j. in colatur. & express. unc. iij. dissolv. mann. calabrin. unc. i. & sem. f. pot. cum regimine exhibenda.

Celebrata purgatione, æger sumet per decem dies mane balneum domesticum, & ab exitu balnei, in cubili collocabitur, ubi jusculum pulli refrigerans ut supra assumet. Si somnus desit, syrupus papaveris albi exhibebitur. Finito balneorum usu, puer iterum purgabitur, & dein lacte caprillo, aut vaccino ebutyrato utetur per mensem & ultra: si macies maxima fuerit, paulatim augebitur lactis dosis, donec lacte tantum vescatur, & quod utilius erit, lac muliebri ipsi præbeatur, si fugere velit: verum ne lac acorem in primis viis contrahat, corallum, ante lactis haustum, ad grana duodecim exhibere confert.

Si macies a debili stomacho cibos coquere non valente procedat, diæta instituatur ut in primo casu, & puer statim purgabitur sic.

Rx Senn. mundat. & rhabarb. contus. ana dr. sem. semin. contr. & summitat. absinth. minor. ana p. i. coq. in aq. font. s. q. in colatur. & express. unc. iij. dissolv. mann. calabrin. & syrup. cichor. composit. ana unc. j. f. potio.

Celebrata purgatione, æger sumet per triduum mane, jejuno stomacho, syrupi de cichorio compositi unciam unam, syrupi de absinthio unciam

femifsem, rhabarbari pulverati scrupulum unum, aquæ cichoræi cochleare unum, vel duo; quo factō iterum purgabitur; & si saburra in stomacho copiose lateret, purgationi addentur tartari emetici grana tria; elapsa una post purgationem die, sequens exhibebitur pulvis.

Rx. Limatur. ferr. rubiginos. gr. viij. rhabarb. & corall. rub. præparat. ana gr. x. fiat pulvis ad usum.

Hunc pulverem manē, jejuno ventriculo, jusculum refrigerans superbibendo, deglutiet alternis diebus. Pulveri addenda diagridii grana quatuor; & ne usu hujus remedii motus sanguinis nimis intendatur, sumet hunc pulverem per tres dies, & factō unius, aut duorum dierum intervallo, sumet iterum per tres dies, eodem ordine progrediendo, donec novies aut duodecies pulverem sumperit. Finito pulveris usu, puer iterum purgabitur, & postea alternis vicibus per dies decem sumet, jejuno ventriculo, syrupum de absinthio, cum pulvere, ut supra; quibus ita factis, si inappetentia nondum desit, puer infusione rhei pro potu utetur.

C A P U T XXVIII.

De Rachitide.

R Achitidem definire non facile, describere vero facile est ob numerum symptomatum quibus stipatur; datur enim irregularis solidarum partium proportio. Caput justo majus est, ingenium quam pro ætate acutius, facies pallida, subtumida-

daque, musculi graciles & extenuati, cutis laxa & flaccida, ossa quoad maximam partem incurvata, & circa articulos prominentia & nodosa, spina varie inflexa, & sternum acuminatum, costarum extremitates nodosæ, abdomen subtumidum & tensum; his tanta ad motum impotentia adjungitur, ut pueri nisi sedentes ludere, pedibus insistere, minus adhuc incedere possint; difficile respirant, febricula corripiuntur, pulmones tumidos & infarctos habent, hepar, lien justo majora, mezenterium glandulis oblitum post mortem invenitur, cerebrum proportionem & mole peccans; & in morbi progressu a debili collo vix sustineri potest capitis onus.

Infantes aggreditur a sexto mense a partu ad sesqui annum, vel a sesqui anno ad finem secundi anni cum dimidio; ita ut tempus plerumque invasionis sint anni illi duo, qui semestrem a partu ætatem mox sequuntur.

Proportionem partium irregularem, ossiumque curvationem Glissonius explicat, supponendo partes succi nutritii ossibus inæqualiter apponi, & exemplo columnæ ex tribus quatuorve lapidibus instructæ hypothesein illustrare conatur. Si inter lapides quibus columna instruitur, cunei solidi ponantur, columna in latus oppositum inclinabitur: sic, inquit, & ossa incurvata fient, si succus, quo nutriuntur, uberius in uno latere, parcius in altero deponatur.

Id vero Mayou musculis aridis & exsiccatis ossa irregulariter trahentibus tribuit; etenim, inquit vir clarissimus, si chorda arbori teneræ ligetur, crescente arbore truncus incurvabitur, & flectetur in latus ad quod corda trahit; ita si ossa plus musculis crescant, incurvabuntur in latus ad quod musculi trahunt.

Hæc tametsi ingeniose a viris clarissimis exco-

gitata fuerint: nobis tamen non arrident, quia explicationi symptomatum rachitidem stipantium satisfacere non videntur, ut post accuratum examen cuilibet patere poterit. Quapropter credimus rachitidem oriri ex viscida & falsuginosa nimis lymphæ ossa irrigantis constitutione: quoniam enim lymphæ viscida, salibusque nimis turgida ad motum circulationis absolvendum minus apta efficitur, in intima ossium substantia hærebit, & accumulabitur; quoniam ossium fibræ, carniū & membranarum fibris minus elasticæ, minus humores exprimunt, & ipsos hædere facile sinunt. Verum quoniam eadem ubique non est ossium structura, eorum enim fibræ strictius in medio ossis connectuntur, laxius vero in extremitatibus cohererent, ut ex harum partium examine evincitur; ergo lymphæ viscida in ossium extremis quam in medio facilius hærebit, cum fibræ strictius ibi coherentes cavitates minus amplas obtineant, partes lymphæ viscosiores non admittentes, quæ in extremitatibus ossium ob cavitates fibrarum ampliores accipiuntur; verum quo major erit in ossium extremitatibus lymphæ collectio, major quoque ibi dabitur accretio; hinc ossium extremitates nodosæ apparent. Rursus quoniam ossium extremitates magis accrescunt, quam eorum pars media, ossa naturalem & debitam firmitatem non servabunt propter irregularem accretionem; hinc tibia in extremitatibus nodosa incurvabitur, nec non intra vel extra flectetur, prout interna aut externa ejusdem protuberantia, quæ inferiori femoris extremitati annectitur, magis & absque servata debita proportione accrescet.

Quoniam costæ solidiores sunt in media parte, & in hac extremitate qua vertebris dosi alligantur, molles vero & cartilagineæ juxta alteram extremitatem, quæ sternum tangit, fiet quoque co-

pio-

piofa lymphæ congestio in extremitate cartilaginea, unde major & irregularis ipsius accretio cum nodis observabitur; verum costæ terminos lateris habent fixos, quos præterire non facile possunt; ergo tota vis accretionis juxta ipsarum longitudinem fiet, quapropter sternum erigent, pectusque angustatum in latere acuminatum ante videbitur, nec nodi etiam in sterno deficient, cum substantia ejus mollis & spongiosa lympham hæerere facile sinat.

Rursus quoniam spina dorsi serie plurium vertebrarum constat, quarum major & media pars mollis & spongiosa est, laterales vero apophyses dictæ, firmiores & solidiores; major igitur fiet partis mediæ quam lateralium accretio. Hinc spina nodis quamplurimis exasperata incurvabitur, facta inæquali vertebrarum accretione, cum omnes a natura eandem soliditatem non obtinuerint. Verum in media vertebrarum parte, foramen excavatur ad spinam medullarem, quæ cerebri prolongatio creditur, continuandam; premetur igitur paulatim hæc cerebri prolongatio, & eo magis premetur, quo major erit vertebrarum irregularis accretio. Facta autem compressione ipsius, minor humorum copia e cerebro in ipsam derivabitur; ergo cerebrum plus humorum retinens quam solito more, majus adhuc incrementum suscipiet, ossaque capitis adhuc mollia, molliterque articulata magis trudet extrorsum: verum quo magis moles cerebri crescit, eo magis fibræ quibus constat explicantur; fibræ igitur magis explicatæ, & in spatio ampliori contentæ, facilius vibrationes regulares efficere, & ipsas diutius continuare poterunt, sicque puer rachiticus facile ideas percipiet, perceptas facilius comparabit, atque ex ipsis judicium eliciet, cum anima puerorum ex se judicia elicienda, non minus quam virorum compara-

rata sit. Hinc ejusmodi pueruli solito ingeniosiores: verum qua proportionē spinalis medulla comprimitur, nervi ex ea oriundi parcius liquidum nervosum in partes subjectas diffundunt; muscoli igitur artus moventes, liquido nervorum defraudati, graciles & ad motum efficiendum inepti evadent. Patet autem ligatura nervorum, quantum ipsorum liquidum ad musculorum nutritionem, & motum conferat. Hinc pueri graciles & quasi emaciati, pedibus insistere, nec incedere poterunt; sed sedentes ludere coguntur; imo, crescente rachitide, tanta est musculorum debilitas, ut ipsi capitis onus sustinere non valeant.

Quoniam vero organa sensuum externorum liquidum nervorum a cerebro hauriunt, inde fit, ut ea sicuti muscoli non debilitentur, & ideo rachitici facile vident, audiunt, olfaciunt & loquuntur. Demum quoniam substantia viscerum mollis & laxa præter modum est, facile humores viscidos congerent, quibus canaliculi eorum obstruentur; hinc hepar & lien subtumida sunt, & mezenterium glandis scrofulosis conspersum aliquando post mortem repertum est, pulmones quoque humoribus viscidis infarcti respirationem ægre exercebunt, quæ etiam propter thoracis vitiosam figuram, abdominisque intumescētiā lædi poterit.

Verum quoniam humores non viscidi solum, sed falsuginosi adhuc sunt, ex eo quoque fit, ut salibus in sanguine exsuperantibus, motus febrilis accendatur; tunc anxietates, sitis, vigiliæ, rachiticum excruciant, maciesque succrescit, facta majori salium exsuperantium exaltatione, quibus diu resistere non poterit infans.

Cum rachitide non nascuntur infantes, nec ipsis statim a partu accidit, quoniam humores fœtus & puerorum qui recenter in lucem venere, aquosiores, nimisque diluti sunt, visciditatem vero successu

cessu temporis & circa annum primum, aut secundum a causis jamjam memorandis adipisci poterunt.

Rachitidem pariunt quæcumque humores inspissare & falsuginosos efficere poterunt; quo major in humoribus salium quantitas, eo minor eorum fluxilitas; quia solidum sulphuris poros replens ipsius expansionem & liquiditatem imminuit; sic virus venereum aut scrofulosum a parentibus aut nutrice communicatum rachitidis causa est. producitur quoque a lacte vitioso, falso, viscido; sic si nutrix pravam victus rationem teneat, & vescatur cibis falsis, piperatis, acribus, sale aut fumo induratis, si ebria sit, ad venerem nimis proclivis, valde se exerceat, ira aut violento animi pathemate detineatur, prægnans sit, ardentem rem veneream expetat vel expleat, proles rachitide corripietur; similiter de matre prægnante cogitandum est.

D I A G N O S I S .

Rachitis ex allata descriptione, seu symptomatum congerie dignoscitur, præsertim ex nimia capitis mole, pectore angustato, & acuminato, ossiumque extremitatibus nodosis, nonnunquam nodi extremitates ossium artus componentium afficiunt; mole capitis non excedente, figura thoracis non vitiata, nec tibia incurvatur, nec pueri pedibus insistere, aut incedere possunt, propter ossium præsertim in articulis mollitiem, tuncque rachitis melior declaratur: aliquando est morbus per se simplex, & idiopathicus, aliquando vero sympathicus, complicatus; conjungitur enim cum hæreditaria lue venerea, vel cum scrofulis, quod ex propriis horum morborum signis dignoscetur.

PRO-

P R O G N O S I S.

Rachitis cum aliis complicata affectibus, ut lue scrofulosa, scorbutica, maxime periculosa judicatur; minus gravis est, si luem venereum sequatur, quia lues venerea facilius quam scorbutica & scrofulosa superatur. Rursus pessima sit prognosis, dum ascites aut hydrops alicujus cavitationis rachitidi jungitur, propter morborum complicationem; considerare adhuc oportet symptomatum concomitantium numerum & vehementiam; nam rachitis periculo carere creditur, & absque remediis crescente puero evanescit, dum nodi in ossium extremitatibus eminent, cum pedum & crurum debilitate, libera respiratione, nulla aut minima apparente abdominis intumescencia, viscerumque obstructione, vigente appetitu, & ciborum coctione; secus, maxime periculosa, ut plurimum lethalis afferatur prognosis, quando capitis moles maxima, pectus angustatum, & acuminatum, venterque tumidus est, cum difficili respiratione, maxima artuum emaciatione & debilitate, febre lenta, inappetentia, & ossa undequaque nodosa cernuntur. Rachitis autem fere nunquam remediis vincitur; ætatis mutatione paulatim evanescit, quia partium accretione opus est, non medicaminibus.

C U R A T I O.

Tamet si curatio rachitidis soli naturæ committenda videatur, cum partium accretio opus naturæ, non remediorum sit, attamen quoniam vitiosa humorum constitutio accretionem lædit, eam medicaminibus corrigere oportet, ut natura regularem accretionem facilius citiusque absolvere possit. Quoniam vero diæta vitiosam sanguinis constitutionem emendat, cum sanguis ex chylo con-

ficiatur, in eo igitur præcipua curationis pars consistit, ut diæta conveniens præscribatur; idcirco puer rachiticus si jam ab lactatus fuerit, vescatur cibis boni succi, & facilis coctionis, in chylum dulcem & fluidum facile abeuntibus, ut offis, panatellis, cremoribus oryzæ, pane albo, carnibus avium præsertim, & animalium juniorum, modice tamen assumptis. Diæta hac exacte servata, & purgatione identidem celebrata, absque aliis Medicinæ auxiliis rachitis evanescit successu temporis & ætatis mutatione, si levis fuerit, visceraque interna multum non affecerit, præsertim si virgo sit rachitide detenta, quæ facilius sanabitur menstruis debito tempore erumpentibus.

Verum si rachitis gravior sit, majusque humorum vitium significetur irregulari fere omnium ossium figura, præsertim capitis, thoracis, & medullæ spinalis, febrisque emaciatio, & virium dejectio hanc comitantur, tunc natura opitulari oportet, & remediis convenientibus falsuginosam & viscidam humorum massam emandare, ut regularis fieri possit partium accretio; idcirco leviter incidere, simulque humores humectare necesse est. In hunc finem statim celebrabitur purgatio sequens.

Rx. Aquil. alb. gr. x. diagred. gr. iv. cum tantillo conserv. rosar. f. boli duo mane devorandi, superbibendo potionem sequentem.

Rx. Senn. mundat. dr. i. rhabarb. contus. & epithym. incis. ana dr. sem. sal. absinth. scrup. j. coq. in aq. fontan. unc. iij. in colatur. dissolv. mann. calabrin. unc. j. f. potio.

Altera a purgatione die, puer sumat mane jusculum sequens per novem dies continuandum.

Rx. Radic. brusç. asparag. & cichor. ana unc. sem. coq. per horam in juscule pulli junioris, aut carn. vervecin. add. postea folior. sequent. ex omnibus m. j. cichor. boragin. chærefol. bull. per horæ quadrant, col. & exprim. f. juscul.

Rx. Tartar. chalib. scrup. sem. cap. cum cochlear. juscul. reliquum superbibendo.

Finito jusculorum usu, purgatio iterabitur ut supra, & deinde puer utetur novies pulvere sequenti.

Rx. Croc. mart. aperient. majal. ror. parat. & rhabarb. pulverat. ana scrup. sem. æthyop. mineral. sine igne parat. & cass. lign. ana gr. vj. cinamom. & jalap. pulverat. ana gr. v. f. pulvis pro una dosi, superbibendo jusculum pull. foliis cichorei alteratum,

Post quartam hujus pulveris dosim, puer una aut altera die desistet ab ipso, nec nimium fatigetur. Assumpto pulvere per tempus præscriptum, & in fine celebrata purgatione, utetur postea per quindecim dies lacte vaccino, cum falsæ parillæ ebutyrato, & sacchari sufficienti quantitate edulcorato, cujus usu finito, & ægro repurgato, lac asininum recens mulsum præscribetur per mensem & ultra, celebrata purgatione post decem aut quatuordecim dies, tuncque alternis diebus, scrupulos duos opiatae sequentis mane ante lactis haustum, vel sero hora somni sumet.

Rx. Con-

R. Conserv. flor. aurantior. & kinorroed. ana dr.
 iij. sals. parill. pulverat. & corall. rubr. præ-
 parat. ana dr. ij. æthyop. mineral. antimon.
 diaphoret. & corn. cerv. philosoph. præparat.
 ana scrup. ij. cum s. q. syrup. de absinth. f.
 opiata ad usum.

His eo ordine factis, si febris & macies non re-
 miserint, ut humorum massa magis demulceatur,
 usus lactis continuabitur, eritque rachitico pro om-
 ni cibo gradatim exhibendum, ut ejus stomachus
 paulatim assuescat, purgatione per intervalla cele-
 brata.

C A P U T XXIX.

De Tumoribus strumosis.

STRUMÆ seu scrofulæ sic dicuntur, quia frequen-
 ter scrofis, id est, suibus in collo fiunt, vel a
 multiplici partu; quoniam sicut fues multos edunt
 partus, sic in scrofulis ex una postmodum fiunt
 plures. Strumæ autem sunt tumores glandulas præ-
 cipue afficientes colli, axillarum, aliarumque quæ
 circa articulos ossium collocantur; scilicet in cubi-
 to, manu, digitis, genu, pedibusque frequenter ap-
 parent; passim tamen ubique fiunt, in brachiis,
 cruribus, & ossa non raro afficiunt, ut costas, &
 sternum, imo nec partibus internis parcunt. Hi
 tumores in principio minimi, cuti concolores, le-
 viter indurescunt, & scirri naturam æmulantur;
 paulatim succrescunt, molliem acquirunt, levis &
 profundus fit dolor, præcipue dum tanguntur &
 comprimuntur: dein tumor inflammatione corri-
 pitur, & suppuratio accedit; quandoque dolent &
 emol-

emollescunt, nullo apparente rubore, tumor intus suppuratur, cariemque subditis ossibus infert, priusquam signa certa suppurationis apparuerint, tumore suppurato aperto, materia purulenta, viscida, albido-pallida, aut flava sine fetore excernitur; & ideo hi tumores ad atheromata, steatomata, & melicerides, ob consistentiam materiæ, a nonnullis non immerito referuntur. Unicus quandoque tumor est, plures aliquando simul in diversis locis; dum ad suppurationem perducuntur, æger macie, febre lenta, virium dejectione corripitur, facies pallore defœdatur, perseverante suppuratione marasmus accedit.

Quandoquidem glandularum textura mollis & laxa admodum est, eæque vasis præsertim lymphaticis, paucisque sanguineis, aliisque secretioni humorum infervientibus, mille modis inflexit & intortis constant, ex eo quoque oportet, ut motus humorum glandulas subeuntium facile in ipsis sistatur, ni humores maximam fluiditatem obtineant. Causa igitur strumarum erit visciditas & acrimonia lymphæ, quæ per intimam glandularum substantiam provolvitur, a causa peculiari producta, quæ virus scrofulosum nuncupatur; lymphæ spissa in glandulis paulatim hærens, & accumulata, tumorem indolentem parit, qui successu temporis incrementum suscipiens, dolet, rubet, suppurat.

Quoniam autem lymphæ ad glandulam obstruatam continuo accedit, augetur quoque continuo ejusdem hærentia, novumque dilatationis gradum tumor acquirit, quo fit ut major vasis sanguiferis compressio fiat, sicque præpedito sanguinis motu, calet, rubet, magisque dolet glandula tumefacta.

Verum quoniam in intima glandulæ substantia major fit vasorum compressio, magis etiam motus humorum ibi sistitur, unde ipsorum disruptio, qua

qua facta humores effunduntur, & suppuratio incipit; verum propter visciditatem humoris, fit ut suppuratio absque motu tumultuoso, & præcipiti fiat, & ideo cum motus suppurationem efficiens levis & pacatus fiat, vix sui indicia suppuratio præbet: quoniam tamen humor effusus aciditatis simul & acrimoniæ particeps est, pus jam genitum & super ossa effusum, ea rodit, & exulcerat, vel sinus quamplurimos in vicinia sibi facit, si glandula circa carnes, & ab ossibus remota fuerit; si minus sit lymphæ vitium, una aut altera tantum glandula afficietur: si majus, plures simul in diversis partibus tument. Nec ossibus aliquando parcit hæc vitiosa constitutio lymphæ; hinc vitiosa rachitidis cum strumis complicatio, & utplurimum ossa spongiosa ut sternum, materiis strumosis imbuta tument & exulcerantur. Hinc facile patet ratio cur tumores strumosi manum pedesque sæpius afficiant; etenim cum hæ partes pluribus ossibus simul articulatis consent, ibique maximus sit glandularum numerus humorem viscidum, motui articulorum inservientem eructantium; ex eo quoque satis patet cur strumæ has partes sæpius afficiant.

Nec glandulis intus latentibus tetra hæc lues parcit; quoniam enim eadem est omnium glandularum textura, idemque lymphæ ad eas appellentis vitium, ideo glandulæ internæ, sicut & externæ strumosæ fieri possunt, sicque hepar & lien tumida, & obstructa, hypochondria tumere faciunt. Verum in mezenterio glandulæ passim occurrunt quæ materiis strumosis repletæ & tumidæ venas ex intestinis redeuntes comprimunt, & sanguinis motum in ipsis retardabunt, quo calor augebitur, aeris in eis contenti vis elastica, & dilatatio crescet, unde intestinorum dilatatio, totiusque abdominis intumescencia dabitur; verum sicuti glandulæ externæ materiis scrofulosis obsitæ

suppurantur, ita & facilius internæ, cum ibi major sit calor, majorem humorem hærentium motum concitans: ut e glandulis suppuratis aliqua puris quantitas a vasis sanguiferis & lymphaticis resumetur; ergo massa humorum pure inquinata fermentationem præternaturalem contrahet, qua, salibus ipsius magis exaltatis, ulteriorem acrimoniam lymphæ adspicetur, unde febris lenta cum marcore, virium prostratione, & faciei pallore fiet, quibus successu temporis marasmus adjungetur, cum pus jam gentium suppurationem partium vicinarum producat.

Constitutionem sanguinis scrofulosam producit lac quo infantes vescuntur falsius calidiusve; fit autem falsum & falsuginosum, propter malam nutriticis victus rationem, vel vehemens animi pathema, quibus lac magnopere alteratur; quoniam autem stomachus lactentium debilis est, nec notabile sanguinis vitium corrigere potest, idcirco sanguis qui a lacte adeo viscido conficitur, ejus indolis esse debet, unde universa humorum massa visciditatem, & falsedinem contrahit, quo fit ut chylus, qui deinde sanguini admiscetur, tametsi laudabilis, hoc massæ humorum vitium corrigere nequeat, nisi minimum adhuc sit, cum chylus e sanguine sit elaborandus, & in ipsum convertatur. Citius vero aut tardius hoc humorum vitium manifestatur, prout massa humorum magis aut minus inficitur; quoniam vero sanguis lactentium serosus multum est, eorumque victus ratio humida, hinc sanguis lactentium difficile visciditatem & acrimoniam contrahit, luesque scrofulosa in ipsis nec minima sui indicia præbere potest; hinc pueri, quandiu lacte vescuntur, licet virus strumarum inquinentur, obesi & omni ex parte sani videntur. Verum crescente puero, mutata victus ratione & ætate, sanguis minus aquosus evadit, fa-

falesque quibus massa humorum fuit ante imprægnata, majorem adipiscuntur molem, & poros sulphurum replentes fluiditatem lymphæ immi-
nuunt; hinc tumores glandularum nascuntur; ve-
rum crescente salium mole, magis quoque humo-
rum fluiditas tollitur, unde viscidior, magisque
spissa lymphæ evadit.

Strumæ adhuc pueris accidunt, si nutrix im-
prægnetur: quoniam enim aura seminalis humo-
rum consistentiam mutat, sanguinisque motum in-
testinum, atque fluiditatem imminuit: ex eo fit,
ut lac post conceptionem in mammis secretum,
viscidum nimis, acidumque sit, hacque de causa
ad strumas generandas aptissimum.

Eadem ratione morbus hic nascitur, dum lacte
plurium nutricum vescitur puer; hæc enim lactis
diversitas pueri sanguinem inquinat, cum plures
nutrices lac variæ indolis habeant, quod in hu-
mores laudabiles minime converti potest. Demum
strumæ per contagium communicantur, & a pa-
rentibus in prolem transfunduntur; hæc tetra lues
irrepat facto humorum hærentium cum infantibus
commercio, quia humores parentum in tenerum
corpus fetus translati, idem vitium incurrunt quod
ipsi a massa humorum acceperunt: lues quoque ve-
nerea parentum, aut nutricis male curata, aut
diu sopita, strumas pueris communicat; sicque
pueri ob parentum peccata misere affliguntur,
quia lues venerea scrofulosæ maxime affinis est,
ut ex eorum effectibus evincitur.

D I A G N O S I S.

Tumores strumosi non a sede dignosci possunt,
cum glandulæ colli, & in vicinia articularum col-
locatæ tumere & inflari possint absque lue scrofu-
losa, sed præsertim ex modo afficiendi; strumæ

tumorem efficiunt in principio cuti concolorem, & indolentem, scirri naturam æmulantem; paulatim & lente succrescit ille tumor, tuncque dolor est, non gravis tamen, nisi prematur, aut duret; et tunc rubor & calor aliquando adjunguntur, diuque in hoc statu perseverat priusquam certa supurationis sint indicia, quæ ut plurimum tumoris mollitie, & fluctuatione in eo percepta declarantur; hinc tumores frigidi, qui vulgo strumæ dicuntur, quia ab humore frigido & lente ad supurationem vergente fieri creduntur; tumore suppurato aperto, materia purulenta, viscida, & absque ferme fetore extrahitur, vulnusque inflatum adeo difficile sanatur, ut tumor per plures annos suppurare soleat, irritis remediis, quia vitiosa sanguinis constitutio cicatricem fieri vix permittit, consumpto fere sanguinis balsamo, partes solæ coalescere non possunt, præsertim si tumor, suppuratus os adiacens eroderit, quia caries pus corrosivum continuo suggerit, a quo acrimonia sanguinis fovetur. An hæreditariæ necne strumæ sint, ex relatu parentum Medicus assequetur; tum etiam si plures pueri ejusdem familiæ iis laborent.

P R O G N O S I S.

Strumæ difficile & sola ætatis mutatione sanantur, vim remediorum ut plurimum superant. Si massa humorum lue scrofulosa leviter inquinata unum aut alterum tumorem efficiat, tunc antequam morbus ingravescat & tumor suppuret, eum auferre oportet, ut aliquoties feliciter factum observavi. Verum si plures simul diversas partes afficiant, præsertim pedes manusque, nihil aliud fieri debet, quam vitiosam sanguinis constitutionem corrigere remediis convenientibus; etenim

resolventia, ut topica, quæ nonnulli tumoribus strumosis apponunt, suppurationem eorum accelerant, virusque ibi latens & sopitum exsuscitant, exaltant, acrius efficiunt; unde suppurato tumore graviora mala ægrotantibus accidunt, tametsi tumor ad suppuratum pervenerit, ossaque carie fuerint detenta, de curatione non desperandum, modo febris desit, somnus, appetitus, & vires sat constent. Immutatione ætatis morbus sanabitur, ut sæpe sæpius observatur: verum si suppuratio copiosa sit, aut plures tumores in diversis partibus simul suppurent, ossiumque caries maxima sit, cum impotentia ad motum, ossiumque affectum intumescencia, febris lenta accesserit, cum insigni marcore, magnaque virium dejectione, maximus est mortem timendi locus. Demum de salute ægri conclamatum est, si tumor scrofulosus intus genitus suppuret, cum via nulla puri pateat, qua foras produci possit.

CURATIO.

Vix remedia in curandis strumis profunt, sanantur potius ætatis & temperamenti mutatione, quam remediorum vi; nec ideo remedia negligenda sunt, ne vitiosa sanguinis constitutio graviora mala afferat; imo radicitus auferri potest morbus incipiens, & mitis adhuc; si unicus est tumor v. g. in collo, aliisque partibus a nervis, tendinibus, vasisque majoribus remotus, eum auferre oportet, ne humor ibi a sanguine depositus ulteriori mora massam humorum magis inquinet.

Verum si plures tumores simul nascantur, aut tumor circa pedem, manum, aut circa ossium articulos sit, topica ipsi admoveere minime prodest, nam sæpius noxia sunt, cum ab his admotis acceleretur suppuratio tumoris; si tamen aliqua

admoveere animus est, initio præsertim, ad tumorem debellandum, resolventia mitia sint, ut emplastrum de vigo, quadruplicato mercurio, diabolotum, emplastrum de cicuta & sulphure: alia fortiora resolventia caute sunt admovenda, ne lues scrofulosa in tumore latens & quasi sopita in actum deducta, gravior evadat, & tumor suppuratus sanguinem sua lue penitus inficiat. At si tumor suppuret, quod sæpe accidit, ut primum signa suppurationis apparent, aperiendus illico est, & via materiæ purulentæ præbenda, ne diutius morans, partes vicinas rodât, aut sinus efficiat, tunc data puri sat ampla via ulcus detergendum est, donec naturæ viribus, constitutione sanguinis emendata, cicatrix partes solutas conjungat. Si caries fuerit, patienter expectandum, partem osseam carie erosam excidere: quo facto ulcus paulatim sanabitur: unguento suppurativo, balsamo Arcæi, mundificativo de apio sanari poterit; si labia callosa & dura fuerint, balsamum chalibeatum, aut viride æris imponetur; & si sinus fuerint, propter partis situm non facile aperiendi, injectione vulneraria ex absinthio, centaurio minori, scordio, aliisque similibus detergantur.

Verum ne morbus gravior fiat, vel ut humores citius sanentur, vitium sanguinis remediis internis corrigendum est, & imprimis diætâ conveniens præscribenda, in qua maxima & præcipua pars curationis consistit; quoniam enim sanguis ex chylo fit, quo melior, laudabiliorque erit, eo sanguis melioris indolis nascetur; diætâ vero plena erit, quanquam febris strumis fuerit conjuncta, quia hæc semper est de genere lentarum: si tamen ob suppurationis copiam, vel aliam causam magis accenderetur, mediocris tantum esset instituenda, donec febris remiserit, modice cibus æger utetur, quia plenior victus vasa infarciret, & impuritates for-
san

san produceret : cibi vero feligendi sunt boni succi, facilis coctionis, ut offæ, panatellæ, carnes juniorum animalium assæ, vel elixæ, aromatibus vero non conditæ, omniaque falsa & piperata, cruda & acida vitanda, ne ab eorum usu, sanguis ulteriorem visciditatem & acrimoniam contrahat; ab usu vini se abtineat, exercitia fortiora fugiat, sicuti aerem humidum, frigidum & nebulosum. Diæta in hunc modum præscripta, puer sic purgabitur.

Rx. Aquil. alb. gr. x. diagred. gr. iv. cum tantill. conserv. rosar. f. bol. mane deglutiend. superbibendo potionem sequentem.

Rx. Senn. mundat. dr. i. & sem. rhab. contus. dr. sem. epithim. incis. p. i. sal. tamaric. scrup. i. coq. in decoct. polypod. quercin. unc. v. in colatur. & express. dissolv. mann. calabrin. unc. j. f. potio.

Si saburra in stomacho abundaret, tartari stibiati granat tria vel quatuor addi possunt. Evacuata primarum viarum saburra, sequens jusculum per dies decem sumendum præscribetur.

Rx. Radic. chin. contus. dr. ij. enul. campan. dr. j. rhab. contus. in nod. suspens. scrup. j. coq. per hor. j. in juscul. pull. junior. add. fol. sequent. ex omnib. m. j. agrimon. ceterac. & scolopendr. bull. per horæ quart. part. colet. & exprimatur.

Finito jusculorum tempore, & repurgato ægro, sequens opiata per decem dies sumenda paretur.

Rx. Croc. mart. aperient. majal. ror. præparat. dr. iij. senn. mundat. & rhabarb. pulverat. ana dr. j. æthyop. mineral. sal. absinth. & jalap.

ana scrup. cinnam. gumm. amoniac. & diagred. ana scrup. sem. redigantur omnia in pulverem, & cum s. q. syrup. flor. persicor. f. opiata ad dr. ij. sumenda, superbibendo juscul. pull. fol. nasturt. aquat. alterat. & deambulando, ut mos est.

Ne ab opiatae singulis diebus sumptae usu motus sanguinis intendatur, per triduum sumet, & una die quiescet, iterumque per triduum sumet. Finito opiatae usu, puer repurgabitur, & dein per decem dies mane capiet serum lactis vaccini, ovi albumine clarificatum, & sacchari candidi sufficienti quantitate edulcoratum, cui addetur succi caerofolii depurati uncia una. Finito sero lactis usu, & iterata potione purgante jusculum cancrorum fluviatilium per dies novem sumendum praescribitur.

℞. Pull. junior. exenterat. cujus venter implebitur bord. mundat. m. sem. quat. semin. frigidor. mundat. unc. sem. amygdal. dulc. excorticat. par. v. despuma, & coq. in aq. fontan. s. q. per hor. ij. add. postea cancr. fluviatil. in aq. fervent. ad rubedin. extinet. & in mortar. contus. num. ij. fol. borag. bugloss. & caeresol. ex omnib. m. j. bull. per hor. semiss. col. & exprim. f. juscul.

Assumpto cancrorum fluviatilium jusculo per tempus notatum, & iterata purgatione, ptisana sudorifica sic parabitur.

℞. Sals. paril. incis. unc. iij. lign. sanct. minut. sect. & sassaf. contus. ana unc. j. coq. in aq. font. lib. xij. usque ad quart. part. consumpt. col. & exprime ad usum.

Su-

Sumet qualibet die hujus decocti tres haustus mane jejuno stomacho, tribus horis post prandium, & sero hora somni; continuabit per mensem & u'tra, & bis in hebdomada sumet, ante primum haustum, aquilæ albæ, vel æthyopis mineralis grana decem; purgatione celebrata in medio & fine, diæta exsiccans tunc instituatur, ut major per poros cutis fiat sanguinis depuratio.

His omnibus supra propositis eodem ordine factis, patienter expectare oportet, si irrita fuerint, ut ætatis & temperamenti mutatio sanguinis vitium corrigat, & tumores sanentur; quapropter nihil amplius moliendum, sed diætam semper tenere, & identidem purgationem præscribere; longiori enim remediorum usu morbus hic quandoque ingravescit, qui ex se mitescit & penitus evanescit, mutata paulatim & successu temporis prava humorum constitutione;

Verum si supputatio tanta est, ut pus humores magnopere inquinet, febremque lentam ad marasum tendentem producat, tunc lac asininum præsertim confert, cui stomachus pueri paulatim assuefactus majorem paulatim dosim ferre poterit; idcirco dosis quoque ejus paulatim augebitur, donec lacte pro omni cibo utatur, nec alius est modus balsamum sanguinis reparandi, marasum & mortem ipsam præcavendi.

C A P U T XXX.

De Variolis & Morbillis.

TAmetsi variolæ & morbilli adultos aggrediantur, ea tamen inter infantium morbos annumerabimus; quoniam infantes præ adultis his corri-

ripiuntur. Hi morbi fuere Antiquis penitus ignoti, ab Arabibus detecti, & accurate descripti, quos ante eos nec *Hippocrates* ipse cognoverat, nec refert Sileni exemplum, quo nonnulli utuntur, ut probent variolas Hippocratem non latuisse, cum papulæ illæ parvæ atque rotundæ in Sileno ab Hippocrate observatæ in abscessum non finierint; variolæ vero nunquam absque suppuratione terminantur; sed præterea si morbus hic Antiquis fuisset cognitus, ab Hippocrate etenim fuisset descriptus, qui aliorum affectuum minoris momenti descriptionem adeo diligenter posteris suis reliquit; a veritate ergo alienum non est variolas & morbillos Hippocratis tempore in genus humanum nondum sæviisse; cur vir ille morborum indefessus observator, hunc quoque non depinxisset?

Variolæ & morbilli epidemice grassantur, sæpeque febres malignas & pestilentes antecunt, & sequuntur; morbi sunt generi humano insensissimi, quandoque ita graviter sævientes, ut ingentem hominum numerum jugulent; nec animantibus dirus hic affectus parcat; inter vervecēs & jumenta grassatur cum magno hominum detrimento: Indis incognitæ penitus fuere variolæ, si fides Historicis sit adhibenda, donec Europæi in Indias venerint, præ populorum commercio, morborum semina invicem communicata fuere. Indi luis venereæ semina Europæis communicaverunt, & isti variolas concessere: ex eo lues venerea in Europa prius incognita inter populos Europæ fuit disseminata, & variolæ Indiarum regna crudeliter vastarunt.

ARTICULUS PRIMUS.

De causa Variolarum.

TAm abdita & inventu difficilis est causa variolarum, ut Auctores in diversas & fere infinitas sententias abierint. Avicenna & Arabes prope omnes causam variolarum atque morbillorum internam & materiale a sanguine materno in imprægnatis per menstrui fluxus suppressionem stagnante deducentes, in corpore infantili inde inquinato volunt delitescere, taciteque conquiescere, donec specifica aliqua causa efficiente excite-
tur, & in actum promoveatur.

Illis post alios doctos viros suffragari videtur Willisius, dum loquitur de fermento quodam in utero genito, temporeque conceptus, quo omnino menstrua deficiunt, in fetum cum partibus nutritionis derivato, unde sanguini communicatur prædispositio symptomatibus variolarum & morbillorum suo tempore efformandis apta.

Clarissimus Grembs in sua arbore integra & ruinosa, menstruo sanguini adjungit semen corruptum, unde vestigia remanent, a quibus variolarum & morbillorum putredo cum fervore incipiat.

Verum præterquam quod fetum a sanguine materno in utero non ali certissime constet, sed a succo lacteo per varios ductus secretorios ex utero in placentam derivato, & per funiculum umbilicalem ad fetum traducto, & existentia fermenti uterini argumentis sat certis non demonstratur, sed potius suppositione admittatur. 1. Verosimile est, dato etiam infantulum unice sanguine per umbilicum suscepto vesci, fore fermenti & corrosivis partibus ita onustum & imprægnatum, ut earum

reliquiæ tot, tamque tragicis effectibus pariendis; post longam moram, post tot circuitus una cum sanguine peractos, sint apprime convenientes; quomodo enim delicatula embrionum textura ipsi acrimoniæ ferendæ fuerit accommodata; at quare, & quo in lucem eduntur tempore tam vehementes, quos sustinent motus, tamque violenta, ab auris liberioribus, omnibusque ambientibus & occurrentibus mutatio fermentum non suscitabunt; sed præterea quis noscet, menstruum fluxum omnibus in universum mulieribus non ita esse proprium, ut plures inter eas etiam fœcundas dentur, quæ illo destituantur; consulat historias a *Nicolao Florentino*, *Rondeletio*, *Marcello Donato*, *Guainero*, *Bertino*, *Platere*, aliisque multis posteritati mandatas. His demum addamus: si variolæ a sanguine materno, vel fermento uterino ipsi adjuncto procederent, morbi omnis ævi & æternitatis fuissent, cum mulieres sanguinem menstruum & fermentum uterinum semper habuerint. Verum ut supra notatum est, nulla variolarum antiquis & prioribus mundi sæculis fuit notitia; non est itaque quod variolarum & morbillorum causam internam repetamus a sanguine menstruo inficiente, tempore graviditatis derivato, atque in fetum modo citius, modo tardius exaltato.

Ad recensitam opinionem, quæ sanguinem menstruum, & fermentum uterinum causam variolarum assignat, accedere videtur opinio *Alexandri Petronii*, qui Romæ Medicinam non sine laude exercuit, hic enim in libro suo de Morbo Gallico typis edito demonstrare conatus est unam & eandem originem esse lepræ, morbi Gallici, & variolarum, quos omnes morbos imaginatus est originem ducere ab alimento fetus in utero putri; supponit alimentum fetus copiosissimum esse, & propter copiam putrescere, cujus alimenti putrefa-

cti

Et si seminaria sopita in actum deducantur. Hæc autem hypothesis iisdem rationum momentis superius allatis evertitur.

Fuchsius vero causam variolarum eandem ac reliquorum exanthematum esse existimat, humores scilicet omnis generis excrementitios sanguinem inficientes. Verum si causa variolarum putredo humorum esset, quomodo hic morbus epidemice grassaretur, & regna dire vastaret: cur enim omnes homines pluries iisdem non afficerentur, quod raro tamen accidit, cum humores excrementitios intra corpus congeri & putrescere adeo sæpe accidat.

Diemerbroeckius causam variolarum tenebris adeo spissis, undique obsitam esse asserit, ut mens humana eam assequi minime possit, quapropter de ea tacere satius contendit, quam ingenii figmenta asserere.

Martinus Lister Scriptor nostri ævi doctissimus, venenum a morfu aut esu belluæ, primo communicatum, & deinde in universum genus humanum diffusum causam variolarum esse supponit, sufficiensque sui inventi fundamentum retur similitudinem symptomatum quæ variolas comitantur, & morsuram venenatorum animalium sequuntur, undique morborum similitudo ergo & similis causa.

Verum quam a veritate recedere hæc hypothesis videatur, facile patet; etenim i. quo modo miasmata veneni, copia adeo exigua, primo infusa universum humanum genus inficere potuissent; nam quo major fuisset ipsorum divisio, minor quoque ad afficiendum esset potentia, & variolæ minus dire hodie grassarentur; imo videtur hæc miasmata cum sanguine hominum circulantia per tot sæcula adeo divisa fore, ut ad afficiendum capacia vix credi possint, nisi indivisibilia supponantur;

sed

sed quantitates sunt, ergo natura sua divisibilia. 2. Si talia miasmata causa variolarum essent, cur ii qui ante matrimonii usum variolis curati fuere, proles variolis inficiendas generant? Etenim curatis variolis sanguis inquinatus supponi nequit; quomodo igitur hæc miasmata in proles possunt transfundi, nisi curato etiam morbo in sanguine adhuc intacta supersint, quod veritati minime consentaneum esse videtur. 3. Quæ bellua erit cujus venenum adeo potens sit, ut universum hominum genus per tot sæcula indefinenter afficere queat, cum nihil tale in ceteris venenatis animalibus observetur. Tarantula, vipera, scorpio, aranea, ceteraque de genere venenatorum animantia venenum generi humano ita infensum non habent, tametsi eorum aliqua morfu subito hominibus mortem afferant, nec qui ab illorum veneno sanati fuere minimam deinde suis prolibus labem communicant, tametsi diu in sanguine hospitet, nec non per intervalla iterum afficiat, ut exemplis tarantularum, ita observante *Baglivio*, certissime constat.

Fernelius cœcam & malignam accusat aeris qualitatem, quæ variolas producit quoties in sanguine hominum dispositionem reperit.

Mercurialis supponit miasmata in aere dispersa; & prima vice, qua variolæ erupere intus attractæ, hæreditarie universum humanum genus postea infecere, ita ut successu temporis a parentibus in proles fuere transmissa; verum eadem rationum momenta quæ adversus *Listeri* sententiam fuere proposita, istam hypothese[m] quoque evertunt.

Verum quid in tanta opinionum varietate, tantæque rerum caligine sentire poterimus, quod ad veritatem accedere videatur? Nos igitur minus a veritate aberrare existimamus, si in causa variolarum investiganda ducem experientiam habeamus: verum observamus variolas regna & imperia vastare, in-

incolasque ejusdem regionis multos simul invadere, necnon inter pecora grassare, & sæpe febres malignas & pestem ipsam antecedere, comitari, aut subsequi; ex eo quoque concludimus variolas a causa generali & universali, quæ omnibus simul hominibus & pecudibus ejusdem regionis sit communis produci.

Verum nihil sic commune est præter aerem vel cibos; igitur a vitio aeris vel ciborum variolas deducere rationi sat consonum videtur; sed variolæ a regione in regionem vagantur, cibi vero non sic; igitur aer causa variolarum merito dici potest, non quatenus purus, sed miasmatis inquinatus; hæc vero miasmata aeri terra ipsa suppeditat, quæ in sinu suo principia & mixta cujuscumque naturæ recondens, ea per aerem aliquando copiose diffundit, unde morbi epidemici oriuntur, & inter populos miro modo grassantur. Horum autem miasmatum naturam determinare impossibile videtur, cum hæc sub sensibus minime cadant, sed ea summe activa & partibus integrantibus solidis admodum prædita supponere possumus.

Quæres 1. cur variolæ sicuti & reliqui morbi a vitio aeris procedentes non semper homines affecere, cum ab initio ferme mundi pestis genus humanum invaserit, quidni similiter variolæ, cum a vitio aeris quoque dependeant.

Respondeo hoc esse discrimen inter miasmata pestilentialia & variolas producentia, quod ista sunt determinatæ naturæ, & speciei, altera vero nequaquam; sed sufficit ut summe corrosiva sint ad pestem inducendam; hinc pestis non eodem semper prorsus, sed diverso modo afficit, quandoque febrem cum sanguinis dissolutione, aliquando vero cruoris coagulationem absque febre pestilentialia miasmata pariunt; hinc diversa pestem curandi methodus, & pharmaca, quæ in peste se-

mel invadente profuere, inutilia, imo noxia sunt, peste post aliquot annos redeunte; variolæ vero eundem semper afficiendi modum servant, & iisdem produnt se signis, eadem semper prodest methodus curandi, nisi morborum complicatio adfit; ex hoc igitur concludere licet miasmata determinatæ naturæ & speciei variolas afferre; pestem vero oriri a miasmatis corrosivis cujuslibet speciei & naturæ; verum quoniam in sinu telluris salia corrosiva a mundi origine fuere, ideo pestis est morbus antiquissimus; secus vero variolæ, quarum miasmata non semper in centro terræ fuere, sed successu temporis sensim genita. Posse autem nova miasmata nunc generari quæ antea non fuere, rationi & experientiæ non opponitur.

Quæres 2. cur omnes incolæ regionis ubi variolæ grassantur, iisdem simul non laborent, cum causa variolas producens omnibus simul applicetur?

Respondeo. Tametsi variolas a miasmatis per aerem identidem diffusis oriri supponamus; hæc tamen per se & absque subjecti dispositione variolas producere minime possunt; etenim apud Medicos constat causam effectum suum non præstare posse, nisi in subjectum dispositum agat; cum igitur sanguis omnium ejusdem regionis eandem dispositionem non habeat, hinc quoque nihil mirum si variolæ omnes simul non afficiant. Imo sunt quidam quorum sanguis tam firma partium cohæsiōe gaudet, ut minime his miasmatis infici queat, & ideo pueri facilius adultis variolis corripuntur, quia eorum sanguis textura debiliori constans facilius miasmata suscipit. Hinc fit ut plura ad variolas contrahendas disponant, prava scilicet victus ratio, aeris impuri inspiratio, vigiliæ, motus corporis & animi vehementes, aliaque plura, quibus textura sanguinis alterata, miasmatis continuo incumbentibus minus resistere valet.

Quæ.

Quæres 3. cur semel per vitam ut plurimum homines variolas patiantur, cum pluries febribus malignis epidemicis, vel peste corripì possunt, & quare quidam iisdem bis aut ter corripiantur?

Respondeo variolis recurrentibus & sanatis, sanguinis depurationem fieri, & partes ipsius novam acquirere modificationem & continuationem, qua fit ut sanguis texturam meliorem & firmiorem postea nactus, iisdem miasmatis diu resistere queat; mutari autem sanguinis dispositionem a variolis experientia demonstrat. Vidi pueros non paucos, qui ante variolarum invasionem diu morbis fuerant conflictati, & qui invadentibus variolis ex iis evaserunt robustiores, & valetudine integra fruenter; unde tanta status mutatio, nisi quia sanatis variolis constitutio sanguinis fuit quoque mutata? Sic tollitur dispositio ad variolas iterum contrahendas: verum quoties propter pravam sanguinis constitutionem depuratio ejusdem in variolis non absolvitur, nec constitutio sanguinis perfecte mutatur, nec ad variolas iterum contrahendas dispositio integre tollitur. Verum non ita de peste sentire licet, cum morbus hic a miasmatis diversæ naturæ, & speciei, sed summa corrosione donatis oriatur; quapropter tametsi curata semel peste, sanguis novam acquirat constitutionem, ex eo præservari nequit a miasmatis aliis omnino diversis pestem producentibus; præterea miasmata pestilentialia sanguinis compositionem destruere conantur, causa vero variolarum nequaquam, sed motum potius in ipso producit ad cruoris depurationem tendentem.

ARTICULUS II.

De Morbillis.

Morbilli sunt maculae minimae, & rubrae, aut potius exigui tumores erysipelatosi, plani & expansi atque contigui, pulicum morsus æmulantes, sed nunquam suppurantes, in universo corporis habitu cum febre erumpentes: quandoque tot simul erumpunt & adeo exigui sunt, ut unum veluti tumorem erysipelatosum constituent, & febris scarlatinæ speciem æmulentur: soli vel cum aliis affectibus complicati recurrunt, epidemice grassantur, & homines omnis ætatis aggrediuntur: intra spatium sex dierum sua tempora percurrere solent.

Morbillis ingruentibus horror adest, & calor se mutuo excipientes; dolet, caletque intense caput, æger siticulosus, inquietus, vigil, & tussiculosus est, ardorem in faucibus sentit, involuntarie lacrymatur, nausea & vomitu corripitur, muscoli velut trepidare videntur, & punctiones in cute ægrorum divexant, febris in principio emicat, quæ paulatim accenditur: his delirium fere semper adiungitur; ingravescentibus symptomatis; æger difficile respirat, externus corporis habitus calet, & veluti inflammatur, tuncque tumores exigui acicularum capita æmulantes erumpunt, qui paulo post expansi, & plani rubent; morbillis eruptis, symptomata mitescere incipiunt, nisi complicatio morborum adfit.

Quandoquidem morbilli tantum humorum æstum producant, idcirco oportet miasmata morbillos generantia tenuia, & ad motum aptissima esse, quo fit ut sanguis ipsis imprægnatus vehementer æstuet: quoniam autem hæc sua tenuitate sanguinem

nem facile pervadunt, idcirco universam humorum massam ad motum facile concitant; verum quoniam sanguine non subeunt, nisi per ipsius poros, idcirco ut plurimum sanguini admiscentur, motum ejus obtundunt, præpedito materiæ æthereæ ingressu, sed ab ipsa ulterius in massam humorum intrusa cum sanguine luctant, hinc morbo incipiente horror & calor se mutuo excipientes, facta majori ipsorum in sanguinem intrusione, major lucta excitatur, & febris cum calore accenditur, quibus serum humorum absumitur; sales antea latentes exaltantur, & sanguis motu velocissimo per omnes corporis partes rapitur; hinc membranarum distensio unde capitis dolor; hinc salivæ falsedo, & gutturis siccitas, unde sitis cum ardore faucium; hinc calor & æstus pulmonum, ob sanguinem in pulmonibus æstuantem, & ad ipsos velocius confluentem, unde difficilis respiratio & tussis. Quoniam vero ob maximum humorum æstum sanguis celerrime ex arteriis ad partes truditur; ex eo quoque fit, ut motus trusionis in vasis capillaribus partium propter eorum inflexiones turbetur; ex eo nascuntur anxietates, vigiliæ, tantusque ille calor, qui morbillos consequitur; verum arteriæ cerebri frequenter, irregulariter, valide oscillantes, irregularem fibrarum emporii efficiunt succussionem; unde ideæ vividæ & irregulares nascuntur, quibus anima in errorem inducitur, quia festinanter & absque prævia reflexione ideas conjungit, vel separat, & liquidum nervorum celerius e cerebro exprimunt; trudetur igitur cum impetu ad musculos, unde ipsorum veluti trepidatio, corque ex eo valide & prompte contractum, motum sanguinis circularem magnopere accelerabit, quo adhuc fiet ut difficilius per membranarum textum provolutus, in ipsis arietabit, unde fortior, validiorque duræ meningis oscillatio, e qua involuntarius lacrymarum estu-

xus, cum nausea & vomitu nascetur, quia stomachus musculus est antagonista carens, qui liquidum nervorum uberius accipiens minimum stimulum ferre non poterit, quin ad potentem contractionem determinetur, sed a potente duræ meningis oscillatione, sanguinis motus mirum in modum intenditur, ut Baglivii experientia demonstratur; fluit igitur sanguis cum summa celeritate, & magno cum impetu ad corporis habitum perducitur, ubi pravis miasmatis inquinatus transpirationem fervidiorum deponet, qua cutis pungetur.

Quoniam vasa sanguifera cutis inflexa & mille modis contorta, sanguinem miasmatis inquinatum libere præterlabi non sinunt, cum ipse solidis partibus multum gravidatus, viam adeo strictam & inflexam pervadere minime capax sit. Fit igitur in angulis inflexionum ejusdem hærentia; & tumores exigui acicularum capitula æquant, erumpunt, & sanguis ibi hærens a retro sequente urgetur. Arietat igitur in vasorum tunicas, easque dilatare conatur; nisu ergo iterato rimas exiguas in ipsis efficiet, per quas guttula sanguinis effusa tumorem rubrum, planum, & expansum efformat, eodem prorsus modo, ac pulices vasa mordendo similem sanguinis effusionem efficiunt. Vero simile tamen non est, post pulicum morsus sanguinem per poros vasorum exire, sed potius per veram vasorum rupturam a pulice mordente factam.

Quandiu vero miasmata sanguinem inficiunt, tandiu tumores rubri, & plani cutem afficiunt, perseverante scilicet vasorum apertura: verum a tanto motu intestino concepto, liquata veluti humorum massa; & partibus sanguinis minus coeuntibus, uberius fit per poros cutis miasmatum dissipatio, quibus sanguis minus inquinatus, minus etiam commovetur, & minus ad cutem protrusus,

fus, vasa leviter aperta coalescere finit; quo facto, nulla amplius guttula sanguinis effunditur, sed qui fuit effusus continua vasorum vicinorum oscillatione divisus per poros cuticulæ avolat; tuncque humorum massa placide agitata, partes istius iterum, sed alio prorsus modo coeunt, ob mutatam earum figuram, superficiem, magnitudinem & proportionem.

De causa efficiente morbillorum, sicuti de iis quæ ad illos contrahendos disponunt, superius actum est, dum de causa variolarum.

D I A G N O S I S.

Morbilli imminentes, seu ante eruptionem non facile cognoscuntur, quia signa eos indicantia æquivoca sunt; cacochylia primarum viarum eadem quoque efficit: verum si morbilli in regione grassentur, suspicio eorum non levis movetur, si memorata symptomata observentur; & ideo incerta & æquivoca multum sunt in his, qui primi morbillis corripuntur, certiora vero dum plures alii in eadem regione jam sunt qui iisdem laborent; hoc quoque signo morbilli indicantur, necnon variolæ, cum uterque affectus imminens eadem symptomata pariat, ni æger variolas & morbillos passus fuerit: si variolas, morbillis corripitur; secus vero, variolis: at si quidquam eorum nondum passus fuerit, expecta per diem: nam si morbilli futuri sunt, tumor fiet planus & ruber; si variolæ, tumor crescet donec ad suppurationem pervenerit. An detur morbillorum complicatio necne, facile nosci potest attendendo ad omnia symptomata quæ morbillos comitantur.

P R O G N O S I S.

Tametsi inter morbos massam humorum depurantes morbilli annumerentur, salutare tamen non sunt existimandi; quandoque adeo viget humorum æstus, vel cacochylia prius intra corpus latens exaltatur, ut symptomata vehementia sint, & partibus internis labem gravissimam minentur. In morbillis, adulti pueris magis periclitantur; tum quia cutis illorum firmior morbillorum eruptionem difficilem efficit, tum quia textura sanguinis strictior miasmata intromissa non facile exire permittit, majorque fit æstus, unde graviora symptomata: hinc patet morbillos eo graviores esse, quo difficilius erumpunt; mitiores vero quo facilius; quia pauca, eaque mitia symptomata morbillis facile erumpentibus accidunt, secus vero; quoniam igitur periculum in eruptione est, iisque semel eruptis omnia evanescunt, vel mitescunt mala, eo igitur erunt periculosiores, quo difficilius erumpent; sicque si morbillis erumpentibus delirium obscurum cum sopore & motibus convulsivis sit, animo sæpe linquatur, pulsus debilis & inæqualis sit, cum pallore, & rigore extremitatum, aut æger magnopere oppressus difficile respiret, alvum involuntarie deponat, inflammatio partes internas occupet; hæc symptomata gravissima mortem ut plurimum significant, nisi erumpentibus morbillis mitigentur; secus, si facile erumpant, sanitatis futuræ signum est. Demum morbilli cum febre putrida, maligna complicati, graviores sunt quam si soli invadant.

Curationem morbillorum, dum de variolis curandis, agemus, quoniam utrique affectui eadem curandi methodus conveniat.

ARTICULUS III.

De definitione & differentiis Variolarum.

Variolæ a varis denominationem acceperere, suntque tumores exigui, phlegmonodæi, in ambitu rubri, dolentes, pruriginosi, & paulatim succrescentes, donec ad suppurationem pervenerint; internas sicut & externas partes occupant; faciem & oculos cicatrice relicta sæpe defœdant. Aliæ sunt distinctæ pustulis a se invicem discriminatis, & per exteriora corporis dispersis; aliæ confluentes quæ postquam nunc erysipelatis ritu, nunc sub morbillorum forma eruperunt, non in molem spectabilem attolluntur, at sibi invicem implicitæ, se habent instar vesiculæ continuæ totum vultum contegentis. Rursus pustulæ aliquando plures, quandoque paucæ: dum pustulæ plures efflorescunt, minimæ sunt, dum paucæ, majores; hinc variolæ in depressas & fastigiatas dividuntur; ratione coloris & mollitiei, plures aliæ differentiæ afferri possent, quas tamquam inutiles omittimus.

Verum ut omnia quæ ad variolas pertinent accurate examinemus, totum variolarum decursum in tria tempora, quasi in tot stadia dividere oportet. Primum erit eruptionis, secundum suppurationis, tertium exsiccationis.

In primo stadio, sequentia observare licet: incipit morbus ab horrore & calore mutuo se excipientibus; dolet caput, splendor in oculis observatur, calor mox ubique succenditur, rubor faciem invadit, vomitu, aut nausea æger frequenter corripitur, membra trepidant, lacrymæ involuntariæ fluunt, tussis cum difficili respiratione

multum ægrum molestat, febris cum vigilia & anxietatibus accenditur; hæc quoque ad aliquot dies extenduntur priusquam variolæ erumpant, ut sæpius observavi; iisque sopor, motus convulsivi, lipothymia aliquando adjunguntur variolis difficile erumpentibus.

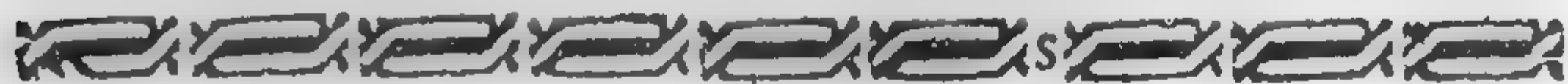
Verum si variolæ facile erumpant, eæque discretæ sint, quæ confluentibus mitiores sunt, pauciora, eaque mitiora symptomata observantur, & variolæ morbo incipiente quandoque erumpunt absque febre, ut ex Auctorum observationibus constat. *Schenckius* filium suum absque febre variolis correptum asserit: *Epiphanius* plurimos, sed præ primis alterum atque alterum domesticos nobis detegit: *Forestus* gravidam proponit, quæ variolas tam copiosas est passa, ut plures *Forestus* viderit, nunquam illam, interea miratur febre carentem. Similia exempla *Rhodius* proponit: vidi & quoque non semel variolas adeo benignas, ut an æger febricitatus sit, certus nunquam fuerim.

In secundo stadio symptomata recensita mitescent, tumores elevantur, albescunt, & pruritus afferunt, si variolæ de specie benignarum sint; verum si graviores, vel malignitatis alicujus participes fuerint, febris cum vigilia & anxietatibus magis succenditur, æstuant partes internæ, lingua arefcit, sitis maxima est, ardorque faucium non levis, cum difficili deglutitione & respiratione; vox rauca fit, palpebræ deprimuntur, exacerbationes recurrunt, abdomen intumescit, alvus materiam foetentem frequenter ejicit: si variolæ cum febre maligna complicentur, exanthemata livida a pustulis seorsim efflorescunt cum magna virium prostratione.

In tertio stadio, pustulæ nigrescere incipiunt, aperiuntur, & ichorem emittunt foetentem, crustaque dein nigra obducuntur, tunc febris aliaque sym-

symptomata penitus desinere solent, nisi febris maligna cum variolis complicetur, vel multa cachylia, morbo invadente, intra corpus latens & exaltata febrem cum reliquis symptomatis foveat: verum quoniam variolæ confluentes pustulas innumerabiles efficiunt, idcirco suppuratio tanta in his est, ut febrem lentam pariat, & ideo variolæ marasmm post se aliquando relinquunt, suppurato præsertim pulmone, aliave parte interna notabili; at si suppuratio intestina aggrediatur, dysenteria gravissima & fere semper lethalis producitur, quod experientia pluries me docuit.

Variolæ juxta variam speciem citius aut tardius sua percurrunt tempora; benignæ a sexta ad octavam diem suppurant, & a decima ad duodecimam vel decimam quartam exsiccantur, & perfecte terminantur: graves vero & malignæ suppurationem extendunt ad decimam octavam, & aliquando vigesimam, & cicatrices altas relinquere solent; invadunt variolæ vere, sæpius autumno & cum febribus malignis epidemice grassantibus non raro recurrunt.

ARTICULUS IV.

De symptomatum, quæ in Variolis observantur, explicatione.

QUoniam variolæ inter morbos epidemicos annumerantur a miasmatis per aerem diffusis oriri eas oportet, quæ utprimum sanguinem inquinaverunt, motum ipsius obtundunt, poros sulphurum replendo, & partes strictius complicando. Verum quæ sunt tenuiora per poros sulphurum intromissa intimum sanguis
ni-

nis textum penetrant, & cum ipso luctare incipiunt, unde vasa hæc æstu fortius stimulata edunt majores oscillationes, quibus humores ad circum celerius absolvendum impellunt: verum quoniam partes sanguinis strictius cohærentes adeo celeriter vasa capillaria præterlabi non possunt; dure igitur partes ipsorum confricant; unde calor & rigor se mutuo excipientes; quo etiam difficilius erit humorum motus in membranarum textu, quæ ductibus insensibilibus, & mille modis contortis constantes, sanguinem tunc libere præterlabi non sinunt, unde distractio ipsorum sequetur, unde dolor capitis cum calore ipsius; verum quoniam incepto sanguinis æstu, sulphura magis expandi oportet, undique patebunt pori, per quos miasmata sanguinis textum copiose subeuntia cum ipso validius luctabunt, unde febris cum calore maximo, faciei rubore, & summo capitis dolore excitabitur.

Verum quoniam cruditates prius in primis viis latentes hunc sanguinis æstum promovere possunt, hæ quoque ad sanguinem delatæ, mole & aciditate sua partes humorum strictius ligare poterunt, quapropter sanguis miasmatis inquinatus & æstuans, nec se depurare, neque per partium substantiam libere & expedite movere se poterit; hinc humorum decubitus in capite aut thorace; unde sopore, motibus convulsivis, vel suffocatione æger oppressus ad extrema reducetur, factis cerebri aut pulmonum infarctis: verum si æstus sanguinis vel medicamina tunc opportune exhibita fluiditatem humoribus restituant, partesque sanguinis magis ad invicem recedere, sulphurque expansione debita frui possint, restituitur vasorum oscillatio & sanguinis cum impetu per omnes partes traductus calorem accendit, respirationem difficilem & laboriosam efficit, auctoque motu serum absumitur,

tra-

trachæaque arteria exsiccata halitus fervidiores e pulmone exeuntes tussim continuam & molestant efficiunt, sanguis pari cum impetu in cerebrum ruens, & in ipso æstuans arterias ad fortius & irregulariter oscillandum stimulat; hinc mentis aberratio cum vomitu, concussis enim fibris emporii, liquidum nervorum uberius ad partes amandatur, unde ventriculi major contractio, cum musculus sit antagonista carens.

Quoniam vero arteriæ capillares a sanguine tantopere æstuante stimulantur, hæ validius oscillantes nervos vicinos commovent, hinc membrorum trepidatio, & subsultus; hinc splendores oculorum, auriumque tinnitus, concussis nervis opticis, & auditoriis, ab arteriis oculo & auri famulantibus, potentius oscillantibus; sed & anxietates non leves ex eo quoque oriri oportet; rursusque quoniam partes sanguinis integrantes miasmatis inquinatæ integram fluiditatem recuperare non possunt, nisi depuratione sanguinis absoluta; motus igitur humorum in orbem difficile per vasa cutis exilissima, milleque modis intorta fiet; quapropter sanguis in angulis vasorum sistitur, ibique tumores capita acicularum æmulantes efficiet. At quoniam sanguis ad cutem appellere non desinit, paulatim etiam a sanguine congesto succrescent tumores; verum vasa infarctâ diu impetum sanguinis æstuantis sustinere non poterunt; fiet ergo eorum ruptio, sanguisque miasmatis inquinatus effundetur: verum quoniam tumores adnati vasa in ambitu posita comprimunt, hac etiam compressione sanguinis motum retardabunt; inde pustulæ in ambitu rubescent, & tota cutis quasi inflammata rubedine perfundetur, si pustulæ plurimæ erumpant.

Quoniam vero sanguis effusus præ copia non poterit avolare, sed fermentationem putridam potius concipiet, hinc major pustularum elevatio,
cum

cum anxietatibus, pruritu & febris incremento, donec suppuratione facta, omnia remiserint, tuncque pustulæ subrumidæ & albicantes cernuntur. Verum si massa humorum maxima miasmata quantitate fuerit inquinata, infinitus pene pustularum numerus efflorescet, totaque cutis unica veluti pustula obseffa videbitur, unde pustulæ depressæ, & non fastigiatae erunt; idem etiam fiet si cruditates a primis viis provenientes sanguinem inspissent, qui visciditatem adeptus ad vasa cutis exilissima vix appellere poterit, unde subitanea pustularum depressio cum facie decolore, extremitatum frigiditate, magna virium prostratione, delirio obscuro, motibus convulsivis, & pulsu debili atque inæquali, nam præpedita sanguinis depuratione, miasmata intus retineri oportet, quæ æstum sanguinis intendentia eum in pulmones & cerebrum irruere faciunt, unde infarctus utriusque visceris cum symptomatibus jam expositis. Verum si nihil obstat quominus sanguis libere ad cutem devolvatur, ibi quoque in vasis disruptis miasmata deponet, quæ una cum pure genito e pustulis disruptis exhibunt; unde depuratio massæ humorum absolvetur; quoniam vero tantum fermentationis motum sanguis non contraxit, nisi propter miasmata quibus ante inquinatus fuerat; qua igitur proportionem per cutem exhibunt, ea quoque motus sanguinis naturalis & pacatus restituetur, partesque ipsius novam molem & superficiem adeptæ, ad novos eosque strictiores amplexus pervenient, unde nova, atque melior sanguinis constitutio.

Verum si pus acre atque corrosivum admodum fuerit, aut magna quantitate in pustulis genitum cicatrices amplas & indolentes efficiet; sique suppuratio in oculis contingat, membranæ ejus erosæ partium systasim invertent, unde visus abolitio variolas sequetur, præsertim si palpebris propter in-
tu-

tumescantiam clausis, pus in oculo diu retineatur, qua mora magis corrosivum factum, oculi texturam rodet. Quoniam vero variolis partes internas sicut externas affici diximus, fiet quoque partium internarum suppuratio, si magnus sit pustularum partes internas afficientium numerus; hinc exulcerantur pulmones, intestina, quorum exulcerationem febris hectica & marasmus sequuntur. Facta suppuratione pustulae crustis nigricantibus obducuntur, quae paucis diebus in squamas decident; & emunctoria, prius obstructa referantur; unde mucus narium, saliva, ceterique humores e sanguine secerandi facilius derivant, quibus depuratio sanguinis absolvitur; tuncque restituta humorum fluiditate circularis motus facilius absolvitur: verum si a motu fermentationis intenso per decursum variolarum factum, partes sanguinis integrantes irregulariter fuerint divisae, ad regulares amplexus non venient; unde vitiosa admodum postea erit sanguinis constitutio, & ad decubitus efficiendos aptissima.

ARTICULUS V.

De Diagnosi & Prognosi Variolarum.

D I A G N O S I S.

TRia sunt tempora variolarum a Medicis accurate noscenda: eruptionis, suppurationis, & exsiccationis. Eruptae variolae conjiciuntur a motu, capitis dolore, lacrymarum effluxu, horrore, & calore se mutuo excipientibus, membrorum trepidatione & subsultu, cutis rubore & puncturis, variolis tunc grassantibus, & aegro nondum iis correpto, certo declaratur, tumoribus exiguis in ambitu rubris undique
es-

efflorescentibus, qui successive crescunt, & in pustulas notabiles abeunt.

Suppurationis tempus indicatur albedine pustularum, & effluxu ichorosæ materiæ; exsiccationis vero ex crustis lividis vel nigricantibus satis deducitur.

An depressæ vel fastigiatae, discretæ vel confluentes sint, ex pustularum inspectione patet. An variolæ cum febre maligna recurrant necne, ex exanthematum, quæ variolis adjunguntur, efflorescentia, & symptomatum quibus stipantur, vehementia, sufficienter patet.

P R O G N O S I S.

Varia statuenda juxta temporum diversitatem prognosis; cuilibet enim variolarum stadio sua prognosis competit. Variolis difficile erumpentibus cum magna symptomatum caterva, ut sopore, motibus convulsivis, pulsus intermissione, lipothymia; vomitu assiduo, & molestis anxietatibus, gravissima prognosis statuenda, facile vero & cum paucis mitiorum symptomatum numero erumpentibus, mala non sit prognosis: semel eruptis, si symptomata desierint, benignæ vocantur variolæ: si perseverent, nec maxima tamen sint, periculosa dicuntur: si maxima semper sint, & illarum eruptio nullum levamen ægro attulerit, pessimæ & lethales ut plurimum sunt. Pustulis crusta inductis, & tempore exsiccationis accedente, si symptomata intenduntur, pessimum; si remittantur, bonum: si febris tunc non desierit, suspicio non levis movenda de suppuratione partium internarum, tuncque si pus expectoretur, phthisis, & inde marasmus.

Rursus si pustulis exsiccatis, febris gravissima sit, cum abdominis intumescencia, dolore, & summo ca-

calore, alvi dejectiones frequentes, foetidæ & purulentæ sint, malum. Plures vidi his symptomatibus correptos, paucosque ab his sanatos observavi. Variolis erumpentibus vel exsiccatis, ægroti ut plurimum moriuntur; pauci, suppurantibus: si variolæ subito deprimantur, malum; cohibita sanguinis depuratione, excernenda retinentur, quæ in cerebrum vel pulmones ruunt, cum maximo ægrotantium damno: hinc confluentes variolæ discretis periculosiores, quia in confluentibus sanguis difficilius depuratur, magisque miasmatis inquinatur. Variolæ cum exanthematibus factæ ut plurimum lethales, solæ seu simplices minus periculosæ. Adulti plus pueris in ipsis periclitantur, tum ob firmiorem cutis texturam, & majorem humorum æstum. Senes hac ratione his raro corripuntur, semel correpti ferme omnes moriuntur. Tandem ut certior variolarum prognosis afferatur, attendendum ad morbi indolem, & anni tempestatem; vere & autumnominus graves esse solent; hyeme graviores quam æstate; aliquando variolæ mitiores grassantur; sæpe adeo malæ, ut pauci ab his sanentur; quod pessimam aeris constitutionem demonstrat.

A R T I C U L U S VI.

De Curatione Variolarum.

TRia sunt variolarum tempora, & cuique peculiaris methodus curandi competit; ante variolarum eruptionem opus est, ægroque perutile, depleta fuisse vasa, necnon primas vias cacochylia contracta exoneratas fuisse purgantium ope; quoniam enim est minor humorum copia in vasis contenta variolis accedentibus, minor est ruptionem vasorum

aut humorum decubitus timendi locus, & præterea quo majus est sanguini fermentanti spatium, eo quoque ejusdem depuratio facilius absolvitur: pariter cacochyliæ in primis viis latens, a febre variolarum exaltata earum eruptionem impedit, motumque febrilem, & reliqua variolarum symptomata auget; & ideo puerorum conservationi confert, grassantibus variolis, modice & cum cibis boni succi eos alere, ne cacochyliam contrahant; ingruentibus variolis, æger diætâ tenui, eaque refrigerante, jusculis tantum & ptisana utatur, in lecto collocetur, cubiculo moderate clauso, nec pluribus tegumentis cooperto, æstâte paucioribus, hyeme vero pluribus; & in hoc ab Antiquorum methodo discedimus, qui tegumentis & igne accenso cubiculum excalefaciebant; temperatus sit aer, quantum fieri potest, quem æger inspirat, calidior motum sanguinis intendendo, ejusque partes volatiles dissipando, depurationi nocet: frigidior vero partes sanguinis cohibendo, poros cutis constringendo, miasmata egressura retinet.

Eadem ratione cardiacis, sudorificis potentioribus multum nec diu insistere bonum est; perturbant enim sanguinis motum, partesque excernendas cum sanguine confundunt, æstumque cruoris intendunt, serum dissipant; inde delirium, febresque pessimæ oriuntur, idcirco confectio de hyacintho, pulvis viperinus, & semen contra identidem exhiberi poterunt; si febris non valida sit, si vires aliquatenus prostrentur: verum si variolæ cum febre maligna complicatæ recurrant, viresque magno-pere frangantur, pulsus debilis sit, lipothymia identidem fiat, cum faciei pallore, minimoque extremitatum calore, fortiora cardiaca exhibere oportet, & ab emeticis & purgantibus curatio instituenda sit.

R. Senn.

*Rx. Senn. mundat. dr. ij. rhabarb. contus. & tar-
tar. solubil. ana dr. i. semin. contr. p. i. coq.
in aq. font. unc. viij. in colatur. dissolv. mann.
calabr. unc. ij. add. tartar. emetic. solub. gr.
iv. capiat statim.*

Si æger puer sit, minuetur purgantium dosi pro
ætate : potio etiam cardiaca præscribetur, qua co-
chleatim uti poterit æger.

*Rx. Aquar. card. benedict. & scabios. ana unc.
iij. theriac. veter. dr. j. confect. de hyacinth.
& pulver. viperin. ana dr. sem. granor. kerm.
antimon. diaphoret. ana scrup. i. naph. unc. sem.
f. potio.*

Purgatione celebrata, si febris intendatur, san-
guinem mittere oportet, & cardiacis insistere do-
nec eruperint.

Si imminente variolarum eruptione, febris vehe-
menter accendatur, cum siti, dolore capitis, fa-
ciei rubore, deliransque sit æger, sordibus intesti-
norum clysteris ope depletis; sanguinem e talo mit-
tere oportet, venamque iterum in brachio secare, si
febris cum eadem vehementia perseveret; potus erit
ptisana refrigerans; jusculis, cremoribus hordei vel
oryzæ alternatim exhibitis æger vescatur, nec ægrum
multum tegere, cubiculumve excalescere convenit; a
cardiacis & sudorificis se abstinere utile est, & re-
frigerantibus insistendum, donec variolæ eruperint.
Ut primum eruptio sit, nihil moliendum, sed tan-
tum diæta tenuior præscribetur; alvus, si pigra
fuerit, clysteribus emollietur, & per intervalla, sed
non sæpe, confectionis de hyacintho tantillum exhi-
beri poterit, totumque eruptionis opus naturæ com-
mittendum, quod sola facilius feliciusque quam re-
T. I. L. me-

mediis adjuta absolvat. Hac methodo variolæ paucos interimunt, nec oculi faciesque cicatricibus defædantur; sudorifica enim sæpe in variolis exhibita, æstus sanguinis concitant, eumque veluti inflammant, unde frequentior partium internarum inflammatio, feri consumptio, & salium extricatio; unde pus magis corrosivum, & majori quantitate generatur; hinc partium internarum frequentes suppurationes & tabes; diluentia vero æstum humorum compescunt, partes sanguinis integrantes diluunt, ab invicem removeant, miasmata facilius rapiunt & ad poros cutis traducunt; unde faciliior & felicior variolarum eruptio.

Accedente secundo variolarum stadio, seu suppurationis tempore, variolis eruptis, & crescentibus, si febris reliquaque symptomata remittantur, natura curationem variolarum absolvat; jusculis & cremoribus æger cibabitur, nec plenius est cibandus, ne, suppurantibus variolis, accendatur æstus. Verum si febris non desierit, sed paulisper remissa videatur, & æger siticulosus adhuc & anxius, vigilque sit, diæta tenuis & refrigerans tenebitur; nec cardiacis ullatenus insistendum, ne inflammatio partes internas aggrediatur. Tunc sordes clystere emollienti & purgante expellendæ sunt.

*R. Decoct. clyster. commun. refrigerant. & laxant.
lib. solv. medull. c. ass. recent. unc. i. ol. olivar. unc.
sem. f. clyster; minuatur dosi juxta ætatem.*

Narcotica etiam mitia & parva dosi exhiberi poterunt, ad somnum conciliandum.

*R. Syrup. papaver. alb. unc. sem. aq. cichor. &
naph. ana unc. j. capiat.*

A laudano autem cave, sicut a syrapi papaveris

ris albi nimia dosi, qui in primo variolarum stadio, seu tempore, nunquam exhibendus est. Verum si irritio refrigerantium usu, æstus sanguinis vehemens sit, tumores paulatim succrescant, & æger delirio corripiatur, venam iterum aperire oportet, in talo præsertim, ne sanguis celerius & uberius ad cerebrum ruens, infarctum hujus visceris producat; temperare & diluere magis convenit, quam cardiacorum & sudorificorum usu sanguinis æstum magis accendere ac veluti inflammare.

Verum si eruptis variolis, incipiente suppuratione, subito tumores deprimantur & veluti evanescant, cum virium prostratione, pulsu debili, faciei pallore, delirio obscuro, motibus convulsivis, quæ omnia mortem veluti præsentem ægro minantur, quoniam hæc subita in variolis mutatio citra causam externam fit, & non nisi a cruditatibus sanguinis motum subito sistentibus, ejusque depurationem impredientibus, procedere potest, illico præscripta portione cardiaca, ut supra, paretur potio sequens, nisi præ virium imbecillitate, evacuatio fieri non possit, tunc cardiacis tantum, imo & potentioribus uti oportet.

Rx. Senn. mundat. dr. iv. rhabarb. contus. tartar. solubil. & semin. contr. ana dr. j. coq. in aq. font. unc. xij. in colat. & express. solv. mann. calabrin. unc. iij. fiat potio pro duplici dosi, primæ adde vini emetici unc. i. & sem. statim exhibeatur.

Celebrata purgatione, si pustulæ non crescant, & symptomata non remittantur, de salute ægri penitus quasi desperandum, & cardiacis fortissimis insisterdum, ut lilio Paracelsi, elixirio proprietatis ejusdem, salis volatili viperarum, spiritui salis ammoniaci, & consimilibus; verum si evacua-

tione facta pustulæ eleventur, symptomata evanescent & febris maxime remittatur, nihil ultra moliri oportet, quia natura quod superest facile perficiet; sed ultimum variolarum tempus expectare, diæta tenui & refrigerante servata. Verum si propter pustularum numerum, palpebra superior tumida nimis oculum tegat, tunc oculis sequentem infusionem illinire oportet.

Rx. Croc. oriental. p. i. infund. in aq. rosar. unc. ij. cola & serva ad usum.

Pulma vel panno hac infusione imbutis, oculus sæpius fovebitur, ut lacrymæ exire possint, quæ ibi cum pure hospitantes, globum rodere possunt.

Ut primum suppuratio copiosa fit, pustulis purulenta materia depletis, vasa cutis minus undique comprimuntur, sanguinis circuitus in ambitu corporis liberius exercetur, partesque antea tumidæ detumescunt, & pustulæ crustis nigricantibus obducuntur; tunc si variolæ mites & benignæ sint, symptomata penitus remittuntur, somnus, appetitus, & reliquæ functiones in statu naturali restituantur, excepto pruritu non levi, quo non parum ægroti fatigantur; deinde crustæ in squamas decidunt, & cicatrices leves post se relinquunt. At si graves & periculosæ multum variolæ fuerint, ob suppurationis abundantiam, scætor insignis est, febres, vigiliæ, anxietates, ægrotum maxime molestant, tussiculosis est, & aliquando sputa purulenta rejicit, inducta pulmonibus a variolis suppuratione, vel intestina suppurata dysenteriam lethalem producant, aut febris hæctica & marasmus variolas sequuntur, facta abundantia partium internarum suppuratione, tunc ad fauces demulcendas & sputorum expectorationem promovendam sequens loock parabitur.

Rx. Flor.

Rx. Flor. malv. p. ij. glycyrrhiz. ras. dr. ij. infund. leviter in aq. hord. fervent. unc. iv. col. & exprim. add. syrup. violar. & ol. amygdalar. dulc. ana unc. i. & sem. f. loock.

Purgatio quoque celebrabitur sequenti modo vel consimili.

Rx. Rhabarb. contus. & semin. lin. ana dr. j. semin. coriandr. p. i. coq. in aq. font. unc. vj. in colat. & express. solv. pulp. cass. recent. dr. vj. mann. calabrin. unc. i. & sem. f. pot.

Post purgationem lac asininum, vel vaccinum cum æquæ partibus decocti hordei ebutyratum per mensem, & ultra præscribetur, diæta instituetur cum cremoribus hordei, oryzæ, & jusculis alternatim sumptis, & si somnus desit, syrupo papaveris albi, vel laudano conciliabitur, si necesse sit.

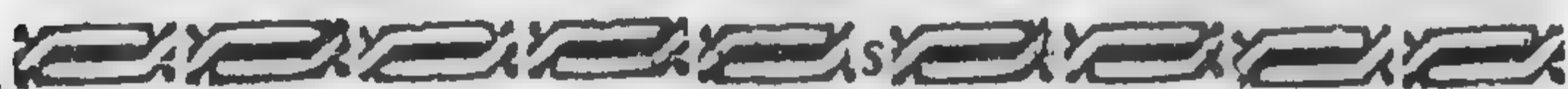
Verum si dysenteria fiat ob intestinorum exulcerationem, clysteres etiam semel, aut bis in die injicere convenit: parentur cum decocto hordei, lacte, ovorum vitellis, terebinthina, decocto omarum, vel capitis vervecum, vel cum mucilagibus feminis cydoniorum, & psyllii in aqua rosarum extractis, non omisso lactis usu.

Si variolæ debite exsiccentur, & omnia symptomata evanescant, nihil moliri oportet, sed clysterem vulgarem alternis diebus injicere, ut alvus libera sit, & paulatim cibos ægro offerre, ut stomachus his sensim assuescat. Aer liberior & frigidior est fugiendus, ne cohibita insensibili transpiratione, sanguinis depuratio interrumpatur & intus retineantur excernenda, quæ a sanguine in partibus deposita, tumores, ulcera fistulosa, & cariem non raro producant. Absoluta pustularum
ex-

exsiccatione, æger purgabitur more solito, & postea muniis pristinis restituetur.

Antequam curationi variolarum finem imponamus, quædam dicenda de cicatricibus in variolis vitandis, quæ faciem aliquando descendant: his præcavendis attenti maxime Antiqui, acu aurea pustulas aperire suadebant, utprimum suppuratio inceperat, ne pus morans altas cicatrices efficeret; verum inutilis & nocua aliquatenus hæc methodus esse potest, cum pure nondum facto, tumor apertura irritari possit; idcirco nihil tale hodie adhibetur, & tamen pauciores sunt quos variolæ tam graviter afficiant, quia hodierna variolas curandi methodus non cardiacis aliisque sudorificis & diaphoreticis, sed potius diluentibus, & refrigerantibus instituitur, unde pus minus falsum & corrosivum fit, minusque alte cicatrices generantur.

A R T I C U L U S VII.

De Variolis lymphaticis, Gallice
la Vérole volante.

PAUCA dicenda supersunt de altera variolarum specie, quæ quoniam cito, & intra trium dierum spatium sua percurrunt tempora, lymphaticæ dicuntur tametsi pustulæ plus quam in variolis legitimis tumeant. Hæc pustulas habet albicantes, discretas, magnas, nunquam aut saltem rarissime suppurantes; observavi tamen eas aliquoties suppurare, quod etiam a Practicis observatum esse didici. Utprimum apparent, subito crescut, & intra diem ad summum fastigium perveniunt; tertia die exsiccantur, & nullum humorem præter serum effundunt, crustaque obducuntur nigricante, quæ cito ex-

excidit, nec cicatrices post se relinquit; hæc adeo mitis & benigna esse solet, ut raro ægros cogat in lecto decumbere. Ante eruptionem, dolorem, appetitus prostrationem, calorem levem, & aliquas anxietates producit cum motu febrili exiguissimo, quæ facta pustularum eruptione evanescunt; nonnunquam pustulæ erumpunt absque ullo antecedente symptomate; unde modo mitior, modo gravior morbus est; aliquando variolas anteit, & priusquam pustulæ exsiccentur, variolæ legitimæ erumpunt, tuncque non fit pustularum eruptio sine febre, aliisque symptomatibus recensitis; semel ut plurimum, aliquando bis in eodem subjecto erumpit.

Quandoquidem variolæ lymphaticæ, seu spuria pustulas habent tumidas multum & albicantes, quæ facile, & absque ulla gravium symptomatum cetera erumpere solent, & intra angustum trium dierum spatium sua tempora percurrunt, ex eo etiam supponere licet, miasmata a quibus hæc variolarum species inducitur, adeo crassa esse ut intimam sanguinis substantiam penetrare non valeant, sed a phlegmate succum lymphaticum componente dilui, atque rapi; quapropter hæc miasmata potius quam sanguinem inquinabunt; quoniam vero mole sua lymphæ fluiditatem inminuunt, fiet igitur ut lymphæ, quæ ad corporis habitum detrudetur, motum circularem non absolvat, sed ibi hærare cogatur. Verum quoniam ductus lymphatici vesiculis tenuibus constant, invicem hiantibus, facta lymphæ aggestione vesiculas repleri, & turgescere oportet, & propter continuum lymphæ appulsum, & vesicularum tenuitatem, tumor cito impense dilatabitur, donec facta vesicularum crepatura, humor serosus effundatur, a quo pustulæ albedinem acceperant; verum quoniam vesiculæ pustulas efformantes multum quoque turgescere possunt, fieri autem poterit compressio ductuum sanguiferorum, qui

qui in vicinia sunt; unde sanguine aggesto eorum crepatura accidet, quam suppuratio sequetur, præsertim si sanguis motu aliquo præternaturali invadentibus variolis lymphaticis agitetur: hinc variolæ illæ aliquando suppurant, & earum suppurationem comitatur febris cum aliquibus symptomatis superioris recensitis.

Quoniam vero aliqua ex his miasmatis satis tenuia esse possunt, ut sanguinis textum ingredi queant, fiet quoque aliquando motus febrilis cum capitis dolore, inappetentia & anxietatibus, priusquam vero variolæ lymphaticæ erumpant, quæ mitiora sunt multum quam in variolis legitimis, nisi uterque affectus simul recurrat, ut aliquoties observavi: variolæ lymphaticæ cito & intra triduum sua percurrunt tempora, quia lymphæ sanguine aquosior, multumque fluxilior citius potest depurari.

Ex his quæ superius dicta sunt dum de variolis, patet ratio cur semel in vita aut sæpius hic affectus redeat, cum affinis multum sit uterque morbus, & in hoc potissimum differant, quod sanguis in variolis legitimis, lymphæ vero in spuris afficiatur.

Nec diagnosi egent variolæ lymphaticæ, cum definitione allata satis dignoscantur.

Prognosis quoque earum repeti potest ab iis quæ relata fuere, dum earum indolem exposuimus: nec demum quidquam dicendum superest de earum curatione, cum fere semper opus naturæ sit. Si remedia necessaria esse videantur, eadem adhiberi poterunt, & eodem ordine, ac quæ superius in curatione variolarum proposuimus.

F I N I S.

